

Almanachas
ŽURNALISTIKA
2015 (II)

Almanachas ŽURNALISTIKA 2015 (II)

Autoriai

Daiva Červokienė
Viktoras Denisenko
Eglė Digrytė
Dana Kurmilavičiūtė
Nerijus Maliukevičius
Jurgita Matačinskaitė
Giedrė Milkevičiūtė
Jonas Nekrašius
Dainius Radzevičius
Gerimantas Statinis
Vidmantas Valiušaitis
Vytautas Žeimantas
Aistė Žilinskienė

Leidinio redaktorė

Aistė Žilinskienė

Dizaineris

Simonas Barščiauskas

Leidinių prenumeruoti galima internetu arba pašto skyriuose. Vieno numerio kaina 3 Eur, indeksas 5329.

ISSN 0135-1346

© Nacionalinė žurnalistų kūrėjų asociacija, 2015

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas remia projektą

„Žiniasklaidos tendencijos ir kismą analizuojančių straipsnių rinkinys „Žiniasklaidos pokyčiai“

(Fondas yra išsipareigojęs 2015 m. projektui vykdyti suteikti 10 000 eurų finansinę paramą)

(„Verslo ir kultūros“ ir „Kultūros“ kėjo radijo. Žvilgsnis į radijo istoriją“, „Radijas Lietuvoje nuo 1926-ųjų iki šių dienų. Dažnių, formatų, programų įvairovė“, „Radijo profesionalai: mes išliksime, keisis tik garso sklidimo forma“, „Romus Sadauskas ir Romus Sadauskas-Kvietkevičius. Kietas stuburas ar taiklus žodis būtini geroje žurnalistikoje“, „Mykolas Vadišio patirtis. Kaip savanorystė prisidėjo prie kelionių žurnalistikos populiarinimo“, „Česlovas Juršėnas – pirmųjų laisvos žiniasklaidos da... „Šiaulių laikraščių ir kitų spaudos leidinių raida bei kronika (nuo XX a. imtmetčio iki XXI a. pr.)“, „Romualdas Ozdarsis iš epo žanro“).

Viršelyje – Romualdo Rakausko nuotrauka. Jaunimas klausosi radijo.

ALMANACHAS „ŽURNALISTIKA 2015 (II)“

Formatas 17x24 cm. 8 sp. l. (128 p.)

deja Nacionalinė žurnalistų kūrėjų asociacija

Adresas: Jogailos g. 11 Vilnius

Spaudai parengė leidybos įmonė „Kriventa“, V. V. V. g. 5-3, LT-03122 Vilnius

Tel. / faks. (8 5) 265 06 29, el. p. kriventa@takas.lt, www.kriventa.lt

Tiražas 600 egz.

Spausdino UAB „Petro ofsetas“, Naujoji Riovonių g. 25C, LT-03153 Vilnius, www.petroofsetas.lt

Turinys

Redaktorės žodis 4

Radijo perspektyvos

- Verslo ir karinio kėjo radijo. Žvilgsnis į radijo istoriją 6
- Radijas Lietuvoje nuo 1926-ųjų iki šių dienų. Dažnių, formatų, programų įvairovė 11
- Radijo profesionalai: mes išliksime, keisis tik garso sklidimo forma 24
- Skirtingi radijo klausytojų tipai arba išsamus žvilgsnis į radijo tyrimus 40

Veidai iš arti

- Ginas Dabašinskas: ne tik mielas balsas radijo eteryje 46
- Romas Sadauskas ir Romas Sadauskas-Kvietkevičius.
- Kietas stuburas ar taiklus žodis būtini geroje žurnalistikoje 50

Etika ir profesionalumas

- Deividas Velkas: etiketškumą neturi išsikreipti esmė.
- Kitaip žurnalistas nebus apsaugotas nuo atsakomybės 57

Kelionės ir žurnalistika

- Mykolo Vadišio patirtis. Kaip savanorystė prisidėjo prie kelionių žurnalistikos populiarinimo 62
- Sekant idealisto prof. Kazio Pakšto „Dausuvos“ pėdomis 69

Žurnalistikos istorija

- Česlovas Juršėnas: pirmųjų laisvos žiniasklaidos daigai 77
- Parapijų laikraščiai Lietuvoje – ne vien bažnytiniai leidiniai 84
- Šiaulių laikraščių ir kitų spaudos leidinių raida bei kronika (nuo XX a. šimtmečio iki XXI a. pr.) 91

In memoriam

- Romualdas Ozolas – tarsi iš epo žanro 123
- Stanislovas Pleskus – žurnalistų bendruomenės vienytojas

Redaktorės žodis

Gerbiamieji skaitytojai,

kaip šiandien pradėjote savo rytą? Gal kartais įsijungdami radijo imtuvą? Aš taip. Klausausi jo kasdien, ryte ir vakare, automobilyje ir vaikščiodama parduotuvėje, džiaugiuosi nugirdusi naujausias žinias, o ilgesnėje kelionėje į kitą miestą radijas – apskritai nepamainomas pakeleivis.

Kokios šios žiniasklaidos rūšies perspektyvos? Ar visi taip dažnai jo klausosi kaip aš?

Gal kitiems jis – tik muzika? Koks radijo ir interneto santykis?

Kaip jau supratote, būtent radijui šiame „Žurnalistikos“ almanache ir skirsime daugiausia vietos. TNS LT radijo auditorijos tyrimų projekto vadovė Renata Mackevičienė atskleis, kokie yra radijo klausytojų tipai, kaip kiekviena klausytojų karta turi skirtingus radijo klausymo įpročius. Taip

pat su ja aptarsime, kaip objektyviausiai išmatuoti radijo auditoriją.

Lietuvos radijo ir televizijos komisijos administracijos direktorius Nerijus Maliukevičius apžvelgs radijo istoriją Lietuvoje nuo dienų, kai jis buvo mokamas, iki populiariausių programų šiandien, panauginės ir radijo reklamos rinką, prisimins linksmiausias radijo dažnių išsaugojimo istorijas.

Apie darbo radijuje specifiką pasakos ir žurnalistai profesionalai: Guoda Litvaitienė, Giedrė Čiužaitė (Lietuvos radijas), Raigardas Musnickas, Lina Pavalkytė (Žinių radijas), Aurelija Gintautaitė-Norkūnienė (M-1), Ginas Dabašinskas („Laisvoji banga“). Visi jie pripažįsta, jog radijuje reikia ir gražaus balso tembro, ir charizmos, bet svarbiausia – turėti, ką pasakyti, mokėti kalbėti apie įvykius taip, kad klausytojai galėtų viską įsivaizduoti lyg ten buvę.

Vertingais patarimais žurnalistams šiame almanacho numeryje dalyvis ir Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos patarėjas Deividas Velkas. Jis paaiškins, kodėl svarbu tiksliai cituoti, patikslinti kitų sakytus žodžius ir rinktis kiek įmanoma daugiau šaltinių.

„Tėvas visai stengėsi nuo žurnalistikos atgrasyti. Maniau, kad bijo, jog padarysiu jam gėdą. Ir tik po daugelio metų, kai mano straipsniai pradėjo rodytis naujienų portaluose, išgirdau kelis jo santūriai teigiamus atsiliepimus“, – almanache prisipažįsta Romas Sadauskas-Kvietkevičius, žinomas Dzūkijos žurnalistas, naujienų portalo „Delfi“ apžvalgininkas, Kurorto radijo įkūrėjas. Pasakojimu apie tėvą ir sūnų Romus Sadauskus „Žurnalistikos“ leidinyje pradėdame istorijų ciklą apie žurnalistų dinastijas, iš kartos į kartą perduodamas vertybes ir profesijos žavesį.

Šiame „Žurnalistikos“ numeryje visi diti-rambai atitenka radijui, tad leiskite „Redaktorės žodį“ baigti Gino Dabašinsko mintimis: „Mano strategija vedant laidas yra tokia: pokalbis neturi skirtis nuo gyvenimo. Juk mes iš esmės visą laiką esame tiesioginiame eteryje, tik ne visada transliuojamame. O kai tai supranti, suvoki, kad jokios ribos tarp įjungto ir išjungto mikrofono neturi būti. Ir kai tai pagaliau suvokia nenorintis atsiskleisti pašnekovas, jis vis tiek pasakys per visą laidą nors 5 proc. to, kas bus įdomu ir mūsų klausytojams. Štai dėl tų 5 proc. ir verta stengtis.“

Malonaus skaitymo!
Aistė Žilinskiene

Nuotrauka iš www.matton.lt

Versle, kaip ir kare, reikėjo radijo

Žvilgsnis į radijo istoriją

Jurgita Matačińskaitė

VU Komunikacijos fakulteto Žurnalistikos instituto doktorantė

Kad ir kaip nepatiktų humanitarams, tačiau istorija rodo, jog komunikacijos, žinių ir informacijos perdavimo plėtrą lemia ne kas kitas, o fizikai. Tai jų laboratorijose ir laidų raizgalynėse pirmiausia užsimezga vėliau visą komunikacijos raidą lemiantys procesai. Būtent taip nutiko su radiju, o išradimo plėtotę skatino du svarbūs veiksniai – karas ir verslas.

Paradoksalu, kad šios jau beveik šimtą dvidešimt metų skaičiuojančios operatyviausio žiniasklaidos kanalo pozicijų neužleidžiančios visuomenės informavimo priemonės istorija prasidėjo vieną Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dieną – 1895 m. gegužės 7 d. – Rusijos fizikos-chemijos draugijos Fizikos skyriaus posėdyje Peterburge. Jame Aleksandras Popovas demonstravo, kaip veikia „prietaisas elektriniams virpesiams aptikti ir registruoti“.

Prietaiso, vėliau pavadinto radijo imtuvu, išradimas ir buvo tas lemtingas žingsnis, kurį reikėjo žengti, kad būtų per atstumą be laidų perduodami elektriniai signalai. Tačiau istoriškai taip jau susiklostė, kad Vakarų šalyse radijo išradėju laikomas tik Giuljermas Markonis, nes jis buvo pirmasis, kuris paskelbė pasauliui apie savo išradimą.

Fizikai – komunikacijos variklis

Rusas A. Popovas, fizikas ir elektrotechnikas, praleido ne vienerius metus laboratorijoje bandydamas pagaminti prietaisą, kuris turėtų du įtaisus: vieną – keičiantį elektromagnetinių bangų energiją aukštojo dažnio srovių energija (antena), o kitą – keičiantį aukštojo dažnio signalus žemojo dažnio signalais, t. y. jautrų sinchroniškai veikiančią kohererį, kurio savybės automatiškai atsikuria. Tik taip pagamintu prietaisu buvo galima priimti signalus per atstumą be laidų, kitaip tariant, jį buvo galima panaudoti radijo ryšiui.

Tokia buvo kūdikio – radijo kaip visuomenės informavimo priemonės – pradžių

pradžia. Tačiau kaip būna visada: niekas iš nieko neatsiranda ir niekur nedingsta. Prie šio technikos stebuklo išradimo mokslininkai, būtina pabrėžti, kad tai buvo fizikai,ėjo laipsniškai – tobulėjančios technikos grandine. Pradėkime nuo to, kad 1844 m. Samuelis Morzė išrado telegrafą, dar po beveik 30 metų (1876 m.) – Aleksandras Belas sukonstravo telefoną, 1878 m. – Deividas Hjūzas sukūrė mikrofoną, 1873 m. – Džeimsas Maksvelis teoriškai pagrindė elektromagnetinių bangų egzistavimą, o 1888 m. – Heinrichas Hercas sukūrė prietaisus joms praktiškai aptikti.

Kalbėdami apie radijo ištakas turime nepamiršti paminėti ir dar vienos labai svarbios asmenybės, suvaidinusios reikšmingą ir išskirtinį vaidmenį išrandant radiją – tai Italijos žemvaldžio sūnaus, techniką studijavusio Florencijoje ir Leghorne, bet sisteminio išsilavinimo taip ir neįgijusio – G. Markonio. Specialiame elektrotechnikos žurnale 1894 m. jis aptiko aprašytus H. Herco bandymus ir susidomėjo elektromagnetinėmis bangomis. Netrukus tėvo dvare netoli Bolonijos įsirengė laboratoriją ir pradėjo bandymus. Savo sukurtais įtaisais – kibirkštiniu siūstuvu su manipulatoriumi (kohereriu) – Markonis iš pradžių užfiksavo signalus kitame laboratorijos kambario gale, o dar po metų (1895 m.) jo radijo stoties signalai buvo priimami jau už poros kilometrų.

Kas išrado radiją?

Šioje vietoje būtina pastebėti, kad ginčiuose dėl to, kurį – rusą A. Popovą ar italą

G. Markonį – laikyti radijo išradėju, dažniausiai laimi laikas ir tas mokslininkas, kuris pirmas paskelbė pasauliui apie savo išradimą. Taip jau istoriškai ir politiškai susiklostė, kad Vakarų šalyse radijo išradėju buvo laikomas tik G. Markonis, o Sovietų Sąjungoje ir ją palaikančiose šalyse radijo išradėju buvo vainikuojamas A. Popovas, tačiau svarbu paminėti, kad G. Markonis apie savo išradimą pasauliui paskelbė anksčiau. Nepaisant to, kokio pripažinimo sulaukė rusas ir italas, tačiau faktas akivaizdus: pagarbos verti ir radijo išradėjais laikytini abu mokslininkai, nes jie bandymus ir tyrinėjimus atliko nepriklausomai vienas nuo kito. Be to, jie tai darė ir skirtingų tikslų bei motyvų skatinami. G. Markonis, kartą išradęs radijo imtuvą, savo tyrinėjimus nukreipė tam, kad ateityje šį technikos stebuklą galėtų pritaikyti verslo poreikiams. Ir taip jau sutapo, kad A. Popovui ir jo pasekėjams radijo siųstuvo ir imtuvo patobulinimus labiau pasisėkė pritaikyti karo reikmėms.

Verslas atranda radiją

Taigi paskui šiuos du mokslininkus ir jų radijo kūrimo motyvus nusitęsė dviejų krypčių radijo istorijos kelias, žymimas verslo ir karo.

Pradėkime nuo verslo. 1986 m. birželio 2 d. G. Markonis padavė paraišką radijo išradimo patentui gauti. Biurokratinis mechanizmas nesuskubo jo užregistruoti, todėl patentas mokslininkui buvo išduotas tik 1897 m. liepos mėnesį, o iki tol išradimas buvo laikomas paslaptyste. Netrukus buvo įkurta pirmoji bendrovė „Wireless Telegraph and Signal Co Ltd – Marconi“.

Savo išradimą verslui pritaikęs ir visuotinę pripažinimą pelnęs G. Markonis aktyviai tęsė radijo veikimo nuotolio tyrimus ir netrukus jie davė vaisių. 1899 m. buvo perduota pirmoji telegrama per Lamanšą, o 1901 m. – per Atlantą. Sukurti galinai – iki 50 kW galios – kibirkštiniai siųstuvai. 1909 m. G. Markoniui kartu su Karlu Ferdinandu Braunu buvo paskirta Nobelio premija. Tais metais radijo ryšiu pasinaudota gelbstint laivo „Florida“, o 1912 m. – „Titaniko“ keleivius.

Verslas netruko suvokti, kokią naudą gali duoti radijas. Ypač šia naujove suskubo pasinaudoti pramonininkai ir prekybininkai. Kaip ir dabar, taip ir anuomet greitas ryšys buvo ypač svarbu ir jis tapo lemiamu žingsniu monopolijų konkurencinėje kovoje. Radijo ryšys taip pat buvo labai svarbus ir reikalingas valstybėms, kurių laivai plaukiojo tolimose ir svetimose jūrose bei vandenynuose. O apie radijo kultūrinę ar kitokią funkciją ir misiją tuomet dar niekas negalvojo, gal net ir sapnuose neregėjo.

Kare irgi reikėjo radijo

Radijo ar bevielio telegrafo išradėjas (taip XIX amžiuje buvo vadinamas radijas) rusas A. Popovas savo išradimą taip pat tobulino kelerius metus. Jis atliko bandymus, kurių metu vis tikrino, koku nuotoliu įvairiomis sąlygomis galima perduoti elektros signalus. Tačiau A. Popovas neturėjo gerų sąlygų savo išradimui tobulinti. Jo mokiniai P. Rybkinas ir D. Troickis rado būdą, kaip priimti telegrafo signalus telefono principu, t. y. sukūrė prietaisą žmogaus

Nuotrauka iš www.matton.lt

kalbai perduoti ar priimti. Beje, praktinis A. Popovo išradimas pirmą kartą buvo pritaikytas 1900 m. gelbstint prie Hoglando salos avarijon patekusį šarvuotį „General admiral Apraksin“ ir į jūrą ant ledo lyties nuneštus žvejus. Mokslo visuomenė pripažino A. Popovo išradimus ir rusų mokslininkas neliko be apdovanojimų: tais pačiais 1900 m. pasaulinėje parodoje Paryžiuje jis apdovanotas Didžiuoju aukso medaliu, o 1903 m. Berlyne pirmojoje tarptautinėje konferencijoje bevielio telegrafo klausimais pagerbtas kaip išradėjas.

Tais laikais naujausi mokslo išradimai dažnai būdavo pirmiausia panaudojami karo reikmėms. 1911 m. lapkričio 11 d. pirmą kartą buvo užmegztas radijo ryšys tarp lėktuvo ir žemės. Pirmojo pasaulinio karo pradžioje, vadovaujant N. Papaleksiui, buvo sukurta dvipusio radijo ryšio tarp lėktuvo ir žemės stotis.

Radijo stotis Lietuvoje – taip pat su parako kvapu

Nuo to meto naujų technologijų – radijo imtuvo ir siųstuvo – išradimo praėjus 15 metų, radijas atkeliavo ir į Lietuvą. Turime pripažinti, kad atsižvelgiant į tuometines aplinkybes šis technikos stebuklas ne tiek daug ir vėlavo ateiti į mūsų šalį, tačiau viskas vyko karo žinybų valia. 1910 m. radijo stotį mums Kaune įtaisė carinės Rusijos armijos ryšių tarnybos dalinys. Tai ši tarnyba Kauno tvirtovės Žaliakalnio forte įrengė 1,5 kW galingumo kibirkštinę radijo stotį. Taigi Kauno radijo stotis arba dar kitaip vadinamas Kauno radiofonas, arba Valstybės radiofonas, yra laikoma pirmąja radijo stotimi Lietuvoje.

Vykstant Pirmajam pasauliniam karui, 1915 m. Kauno radijo stotį užėmė vokiečių kariuomenė ir ją savo reikmėms

naudojo beveik ketverius metus. Karui pasibaigus ir priešiškomis šalims susitarus nuspręsta, kad vokiečiai iš užimtų kraštų neturės teisės išvežti jokių karinių įrenginių. Todėl 1919 m. liepos 8 d. Kauno radijo stotį perėmė Lietuvos kariuomenė ir nuo tos dienos ji pradėjo dirbti Lietuvos valstybei.

Normalus radijo stoties veikimo spindulys buvo 200 km, todėl akivaizdu, kad Kauno radijo stotis neturėjo techninių galimybių transliuoti visai Lietuvai. Tačiau per radijo stotį radiogramas siųsdavo įvairios šalies institucijos ir valdžios įstaigos, dažniausiai Krašto apsaugos ir Užsienio reikalų ministerijos, taip pat užsienio valstybių atstovybės, būdavo pranešama apie politinius įvykius, padėtį frontuose. Per radiją buvo kreipiamasi pagalbos į pasaulio valstybes, kai į Lietuvą veržėsi bolševikai, puolė Lenkijos kariuomenė, siautėjo bermontininkai.

Pasibaigus nepriklausomybės kovoms, Kauno radijo stotis daugiausia buvo naudojama specialistams mokytis. Radijas atliko ir dar vieną to meto Lietuvos visuomenei labai svarbų darbą – tikrino ir skelbė tikslų laiką.

Pirmaisiais metais Kauno radiofono laidos trukdavo maždaug 1,5 val. per dieną. Programą sudarė žinios, orų pranešimai, visuomenės veikėjų paskaitos, muzika. Plečiantis laidoms, jos tapo įvairesnės, atsirado teminės radijo valandėlės, gausėjo tiesioginių transliacijų iš įvairių įvykių vietų, kūrėsi radijo teatras, buvo rengiami literatūros vakarai. O tai darė didelę įtaką Kauno inteligentijai.

Pirmoji radijo stotis Lietuvoje veikė iki 1923 m. Vėliau Kaune buvo pastatyta nauja radijo stotis, kuri nuo 1926 m. birželio 12 d. pradėjo dirbti ne verslo ir ne karo reikmėms, o visai Lietuvos visuomenei. Taip prasidėjo nauja radijo, kaip visuomenės informavimo priemonės, era.

**Remia Spaudos, radijo ir
televizijos rėmimo fondas**

Radijas Lietuvoje nuo 1926-ųjų iki šių dienų

Dažnių, formatų, programų įvairovė

Nerijus Maliukevičius

Lietuvos radijo ir televizijos komisijos administracijos direktorius

Apsidairykite. Kiek turite prietaisų, galinčių priimti radijo programas? Tris, penkis, septynis? Nustebsite, kiek įvairaus dydžio ir formos radijo imtuvų, mobiliųjų prietaisų, suteikiančių galimybę klausytis radijo, supa jus. Namuose, darbe, automobilyje ar sodyboje. Bendrovės TNS LT duomenimis, 2014 m. vidutiniškai vienas Lietuvos gyventojas radijo klausėsi 2 val. 26 min. per dieną. Tradiciškai trumpiausiai radijo klausėsi 12–19 metų jaunimas (1 val. 33 min.), ilgiausiai – 60–74 metų senjorai (2 val. 52 min.).

„Niekas tuo neabejoja, kad mūsų laikais radijas yra labai svarbi visuomeninio ir kultūrinio gyvenimo priemonė. Savo reikšme šis naujųjų laikų išradimas yra lygintinas su spaudos išradimu. Kaip pastaroji daug padėjo žmonių kultūrinei pažangai pagreitinti ir išplėsti, taip radijas šią pažangą nemaža sugyveno ir pajavairino. Mūsų amžius ne kartą vadinamas radijo amžiumi.“ Tai ne šios apžvalgos autoriaus žodžiai. Tai citata iš Juozo Rimanto knygos „Radijo problema Lietuvoje“ (Kaunas, Spaudos fondas, 1940 01 02). Jis tęsia: „Kad radijo išradimas atitiko ilgus žmonių lūkesčius, rodo nepaprastas susidomėjimas šiuo laimėjimu ir palyginti platus jo pritaikymas. Būtų per ilgą apibrėžti visas radijo darbo sritis. Pastebėsime, kad tai yra gyva priemonė žmonių rankose. Kaip ir spauda, ji sėkmingai gali būti naudojama vienokių ar kitokių uždavinių tarnybai, vienokiai arba kitokiai propagandai. Radijas yra lanksti priemonė. Blogose rankose ji griaus, geroje kurs ir ugdys dideles vertybes.“

Nors įvairiomis radijo sritimis besidominčių žmonių Lietuvoje yra nemaža, tačiau solidžios ir visą radijo raidą Lietuvoje atspindinčios literatūros beveik nėra. Galima paminėti Stasio Štikelio knygas „Eterio šviesa: nepriklausomos Lietuvos radijas 1919–1940 m.“ (Kaunas: Varpas, 2001), „Užgrobti, bet nenuitildyti“ (Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1991), Juozo Girdvainio „Dainuojanti revoliucija Vilniaus barikadoje“ (Knygų kelias, 2011). Įdomios medžiagos yra skelbęs SSRS ir kitų šalių vykdyto užsienio radijo transliacijų trukdymo žinovas Rimantas Pleikys: „Jamming“, Vilnius,

1998, „Radijo cenzūra Lietuvoje ir Sovietų Sąjungoje 1948–1988“. In: Genocidas ir rezistencija, Nr. 2, 1999. Nemaža statistinės ir analitinės medžiagos savo tinklalapyje <http://www.zilionis.lt/rto/> yra paskelbęs radijo istorijos metraštininkas ir tyrinėtojas Sigitas Žilionis. Daug įdomios informacijos apie komercinių radijo stočių kūrimąsi galėtų arba galėjo paskelbti Hubertas Grušnys, Gintautas Babravičius, Kęstutis Sakalauskas, Donatas Bučelis, Artūras Mirončikas, Arnas Klivečka, Vydas Ivanauskas.

Radijas, radijo bangos ir technika bei kiti su juo susiję reiškiniai domina daugelį. Nemaža entuziastų tiria, kaip sklinda radijo bangos, mezga ryšius su tolimais ir artimais radijo mėgėjais, dalyvauja varžybose, tobulina radijo aparatūrą. Lietuvoje yra apie 800 oficialių radijo mėgėjų, kuriems radijo ryšys yra laisvalaikio užsiėmimas. Šiuo metu Lietuvos radijo mėgėjų draugija vienija apie 400 radijo entuziastų.

Kitas pomėgis – radijo imtuvų ir radijo atributikos kolekcionavimas. Šimtus senovinių radijo aparatų ir įvairios su radiju susijusios atributikos yra surinkę kaunietis Zenonas Langaitis, vilniečiai Benonas Mikšas ir Sigitas Žilionis, anykštėnas Arūnas Vilkončius, Algimantas Simaška iš Kavarsko. Nuo 1997 m. veikia Lietuvos radijo ir televizijos muziejus, įkurtas režisieriaus Justino Bautrėno iniciatyva. 1982 m. kraštotyrininko Jono Rimkevičiaus iniciatyva įkurtas Šiaulių radijo ir televizijos muziejus. Radijo aparatūros kolekcininkai bendrauja kolekcionierių tinklalapyje <http://www.olddradio.lt/forum/>.

2016 m. valstybinis visuomeninis radijas minės 90-ąsias metines. Oficialia radijo gimimo diena Lietuvoje laikoma 1926 m. birželio 12-oji. Būtent tą dieną iš Kauno radijo stoties pasigirdo šaukiniai, kuriuos ištarė Petras Speičius: „Alio, alio. Kalba Kaunas, Lietuva.“

Tarpukario laikais radijas buvo mokamas. Kiekvienas radijo imtuvo savininkas turėjo užregistruoti savo turimą techniką ir mokėti valstybei abonentinį mokestį, vadinamąjį radijo tarifą. J. Rimanto duomenimis, 1938 m. buvo 59 527 abonentai. Pagal 1933 m. įsigaliojusį Radijo tarifo įstatymą, „bankai, akcinės bendrovės ir kitos įstaigos, kurios turi leidimą priiminti iš užsienio finansines žinias, už radijo priėmimo aparatą moka per mėnesį 120 Lt“. Net ir sovietiniais laikais visiems buvo įprasta pašte sumokėti abonentinį mokestį. Tik 1962 m. sausio 1 d. valdžia panaikino prievolę registruoti radijo imtuvus ir televizorius bei mokėti už juos abonentinį mokestį. Tą mokestį buvo nutarta įskaičiuoti į televizijos imtuvų kainą.

1956 m. sausio 1 d. pradėta transliuoti Lietuvos radijo II programa.

Pirmosios tiesioginės radijo transliacijos sovietiniais laikais pradėtos 1987 m. – laidoje „Klausiate – atsakome“ su skambinančiais klausytojais bendraudavo Benas Rupeika.

1990 m. Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba pakeitė Lietuvos radijo ir televizijos komiteto statusą ir įkūrė Lietuvos

radiją ir televiziją. Tais pačiais metais Lietuvos radijo I programa pradėta transliuoti visą parą.

1991 m. sausio 13 d. sovietinės armijos ir KGB padaliniai šturmavo ir užėmė LRT pastatus bei TV bokštą Vilniuje. Kitą dieną visuomeninė organizacija – Lietuvos aklyjų ir silpnaregių sąjunga – užleido Lietuvos radijui savo studijas ir sudarė galimybes jam transliuoti savo programas. Lietuvos radijas šios organizacijos patalpose dirbo beveik visus 1991-uosius metus – nuo sausio 14-osios iki gruodžio 17 dienos.

Nuo 1990 iki 2003 m. Lietuvos radijui ir televizijai nuolat arba laikinai vadovavo 11 generalinių direktorių, kurie keitėsi 13 kartų (Domijonas Šniukas, Skirmantas Valiulis, Laimonas Tapinas, Juozas Neverauskas (l. e. p.), Vytautas Kvietkauskas, Dalia Kutraitė (l. e. p.), Arvydas Ilginis, Vytautas Kvietkauskas, Arvydas Ilginis, Algirdas Trakimavičius (l. e. p.), Vaidotas Žukas, Jūratė Laučiūtė (l. e. p.), Valentinas Milaknis). Tik po 2003 m. LRT tarybos paskirtieji šios institucijos vadovai – Kęstutis Petrauskis ir Audrius Siaurusevičius – gebėjo dirbti visą jiems priklausančią penkerių metų kadenciją.

2003 m. Lietuvos radijo I programa LR1 tapo Lietuvos radiju, antroji programa LR2 – radijo programa „Klasika“. 2006 m. transliacijas pradėjo radijo stotis jaunimui „Opus 3“.

2012 m. liepos mėnesį Lietuvos radijas tapo LRT RADIJU, o dvi kitos radijo programos

pakeitė pavadinimus į LRT KLASIKA ir LRT OPUS.

Iki to meto, kai buvo priimtas Visuomenės informavimo įstatymas (1996 m. liepos 2 d.), kardinaliai pakeitęs audiovizualinės rinkos reguliavimo sistemą, ir Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos įstatymas (1996 m. spalio 8 d.), buvo galima klausytis šešiolikos radijo programų: tris programas transliavo Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija, jau veikė M-1 (nuo 1989 12 31), „Vilniaus varpas“ (1991 01 29), „Radiocentras“ (1991 01 31), „Znad Wili“ (1992 07 01), Aukštaitijos radijas (1995 09 17), Alytaus radijas (1993 01 06), „Tau“ (1993 02 01), „Laisvoji banga“ (1994 02 01), „Hanza“ (1994 03 01), „Ultra Vires“ (1994 07 15), „Kauno fonas“ (1995 05 15), „Laluna“ (1995 08 25) ir „Pūkas“ (1996 03 09).

Kiekviena radijo stotis turi savo istoriją, pakilimų ir nuopolių laikotarpius. Viena, gavusi licenciją, plėtojasi ir populiarėja, kita dėl įvairių, daugiausia finansinių, priežasčių stabdo transliacijas, jas vėl atnaujina, o dar kita, gavusi licenciją, taip ir nepradedą transliacijų.

Galima prisiminti keletą kuriozinių atvejų. Radijo stotis „Ultra Vires“, siekdama neprarasti radijo dažnio, į kurį taikėsi konkurentai, ir turėdama transliacijų pradžios keblumą, eterį užpildė Bryano Adamso daina „Back To You“. Kūrinys eteryje ištiesai skambėjo dešimtis tūkstančių kartų, kol radijas atnaujino savo reguliarias transliacijas.

Į sunkią situaciją patekęs Užupio radijas, norėdamas išlaikyti licencijos numatytus

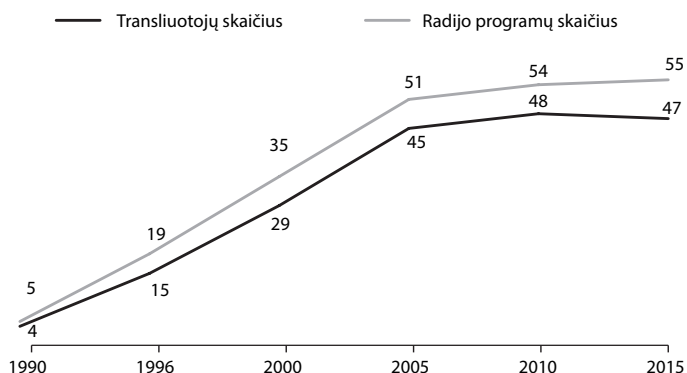
turinio įsipareigojimus, kelias savaites šimtus kartų be pertraukos transliavo vieną ir tą pačią laidą apie Vilniaus kultūrinį paveldą.

2003 m. pradėtos pirmosios skaitmeninio radijo transliacijos. Vilniuje buvo transliuojamos programos „Radiocentras“, RC2 (dabar – ZIP FM), „European Hit Radio“, „Ruskoje radio Baltija“ (dabar – RUS-RADIO LT). Po kurio laiko šių skaitmeninio radijo transliacijų atsisakyta, kadangi skaitmeninio radijo imtuvai dėl palyginti aukštos kainos Lietuvoje neišpopuliarėjo, o FM bangomis perduodamas stereofoninis signalas yra gana aukštos kokybės ir radijo klausytojus visiškai tenkina.

Išjungus analoginę televiziją 2012 m. spalio mėnesį FM dažnių juostoje, kurios dalį iki tol užėmė galingas LNK programą Vilniuje transliuojantis siųstuvas, atsirado galimybė koordinuoti nemažai radijo transliacijų dažnių ne tik Vilniuje, Kaune, bet ir kitose Lietuvos vietovėse. Lietuvos radijo ir televizijos komisija 2013 m. surengė 13 konkursų radijo programoms transliuoti, 2014 m. – 25, o 2015 m. – 14 konkursų. Jų metu savo aprėptį padidino programos Marijos radijas, „Classic Rock FM“, „Laisvoji banga“, „Extra FM“. Pradėjo transliacijas ir naujos radijo stotys: Kurorto radijas Druskininkuose, „Easy FM“ ir Vaikų radijas Vilniuje, „Mano FM“ Kaune.

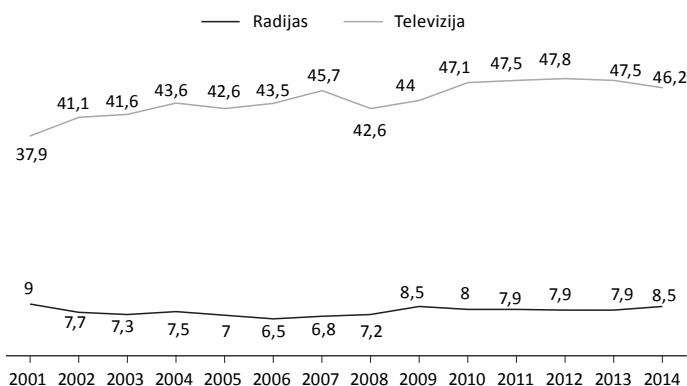
Kaip keitėsi transliuotojų ir radijo programų skaičius atkurtosios Lietuvos nepriklausomybės metais, rodo toliau pateikiamas grafikas.

Transliuotojų ir radijo programų kiekis

Radio reklamos rinkos dalis visoje žiniasklaidos rinkoje pateikiama kitoje diagramoje.

Reklamos rinkos dalis, %, TNS LT

Visuomenės informavimo įstatymas numato, kad Lietuvoje radijo programos / stotys skirstomos į atskiras kategorijas. **Nacionalinė radijo programa** – radijo programa, transliuojama antžeminiu radijo tinklu ir priimama teritorijoje, kurioje gyvena daugiau kaip 60 proc. Lietuvos Respublikos gyventojų. **Regioninis**

programų transliuotojas – transliuotojas, kurio antžeminiu radijo tinklu transliuojama programa yra priimama teritorijoje, kurioje gyvena mažiau negu 60 proc. Lietuvos Respublikos gyventojų. **Vietinė radijo programa** – radijo programa, transliuojama per vieną antžeminę radijo stotį.

Lietuvos radijo programos, transliuojamos FM dažnių diapazonu

Programos pavadinimas	Mastas	Transliuotojas
1. LRT RADIJAS	Nacionalinis	VšĮ Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija
2. LRT KLASIKA	Nacionalinis	VšĮ Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija
3. „Laisvoji banga“	Nacionalinis	UAB „Laisvoji banga“
4. „Lietus“	Nacionalinis	UAB radijo stotis „Ultra Vires“
5. M-1	Nacionalinis	UAB „M-1“
6. „M-1 plus“	Nacionalinis	UAB „M-1“
7. „Pūkas“	Nacionalinis	UAB „Pūkas“
8. „Radiocentras“	Nacionalinis	UAB „Radiocentras“
9. ZIP FM	Nacionalinis	UAB „Radiocentras“
10. Žinių radijas	Nacionalinis	UAB „Žinių radijas“
11. CLASSIC ROCK FM	<i>Regioninis</i>	UAB „Radiocentras“
12. <i>FM 99</i>	<i>Regioninis</i>	UAB „Alytaus radijas“
13. „Geras FM“	<i>Regioninis</i>	UAB „Geruda“
14. <i>LRT OPUS</i>	<i>Regioninis</i>	VšĮ Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija
15. <i>Marijos radijas</i>	<i>Regioninis</i>	VšĮ „Marijos radijas“
16. „Power Hit Radio“	<i>Regioninis</i>	UAB „TELE-3“ radijas
17. „Pūkas-2“	<i>Regioninis</i>	UAB „Pūkas“
18. <i>RELAX FM</i>	<i>Regioninis</i>	VšĮ „Kvartolė“
19. <i>RUSRADIO LT</i>	<i>Regioninis</i>	UAB „Rimtas radijas“
20. A2	Vietinis	V. Ivanausko IF „Vydas“
21. Antroji radijo stotis	Vietinis	UAB „Antroji reklamos ateljė“
22. Baltupių radijas	Vietinis	Vilniaus Baltupių progimnazija
23. BBC	Vietinis	Retransliuoja VšĮ Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija
24. EASY FM	Vietinis	UAB „Žinių radijas“
25. Europos hitų radijas	Vietinis	UAB „Radiola“
26. EXTRA FM	Vietinis	UAB „Interbanga“
27. „Gaudeamus“	Vietinis	Kauno technologijos universitetas
28. HOT FM*	Vietinis	UAB „Kauno fonas“
29. JAZZ FM	Vietinis	UAB „Proarsa“
30. „Kapsai“	Vietinis	UAB „Lamantas“
31. „Kelyje“	Vietinis	UAB „Radijas kelyje“
32. Kurorto radijas	Vietinis	UAB „Atvirai“
33. „Laluna“	Vietinis	UAB radijo stotis „Laluna“
34. MANO FM	Vietinis	UAB „Garso klipai“
35. „Mažeikių aidas“	Vietinis	UAB „Mažeikių aidas“
36. „Nano“	Vietinis	VšĮ Šiaulių universiteto gimnazija

Programos pavadinimas	Mastas	Transliuotojas
37. „Neringa FM“	Vietinis	UAB „Eurolexis“
38. „Pulsas“	Vietinis	UAB „Radijo pulsas“
39. „Radijo klubas“	Vietinis	Šiaulių Didždvario gimnazija
40. Radijo stotis „Nykščiai“	Vietinis	UAB „Atvirai“
41. „Radijogama“	Vietinis	UAB „Reklamos gama“
42. „Raduga“	Vietinis	UAB radijo stotis „Laluna“
43. „Saulės radijas“	Vietinis	UAB „Saulės radijas“
44. „Spindulys“	Vietinis	UAB „Plunsta“
45. „Studio 7“	Vietinis	VšĮ Kauno moksleivių ir jaunimo laisvalaikio centras
46. „Tau“	Vietinis	UAB „Artvydas“
47. Tauragės radijas	Vietinis	VšĮ „Sou imperija“
48. TVM RADIJAS	Vietinis	Plungės technologijų ir verslo mokykla
49. Utenos radijas	Vietinis	VšĮ „Utenos radijas“
50. Vaikų radijas	Vietinis	UAB „Proarsa“
51. Vilniaus universiteto radijas „Start FM“	Vietinis	Vilniaus universitetas
52. VIT FM	Vietinis	VšĮ „Žemaičių radijas“
53. XFM	Vietinis	UAB „Aukštaitijos radijas“
54. XXL FM	Vietinis	UAB „Info XXL“
55. „Znad Wili“	Vietinis	UAB „Znad Wili“ radijo stotis

* *Licencijos galiojimo panaikinimas ginčijamas teisme.*

Radijo klausytojai automobiliuose, radijo aparatūros pardavėjai yra pamėgę radijo programų dažnių lenteles didžiuosiuose miestuose, kurias skelbia Lietuvos radijo ir televizijos komisija. Taip patogu reguliuoti radijo imtuvus, pasirenkant patinkančią programą.

Radijo programų dažniai Vilniuje

Programa	Transliuotojas	Dažnis
1. „Classic Rock FM“	UAB „Radiocentras“	87,8 MHz
2. EXTRA FM	UAB „Interbanga“	88,5 MHz
3. LRT RADIJAS	VšĮ Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija	89,0 MHz
4. „Radiocentras“	UAB „Radiocentras“	89,6 MHz
5. Marijos radijas	VšĮ „Marijos radijas“	93,1 MHz
6. Vilniaus universiteto radijas „Start FM“	Vilniaus universitetas	94,2 MHz
7. Vaikų radijas	UAB „Proarsa“	94,9 MHz

	Programa	Transliuotojas	Dažnis
8.	BBC WORLD SERVICE	Retransliuoja VšĮ Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija	95,5 MHz
9.	„Power Hit Radio“	UAB „TELE-3“ radijas	95,9 MHz
10.	A2	V. Ivanausko IF „Vydas“	96,4 MHz
11.	Žinių radijas	UAB „Žinių radijas“	97,3 MHz
12.	LRT OPUS	VšĮ Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija	98,3 MHz
13.	Baltupių radijas	Vilniaus Baltupių progimnazija	98,8 MHz
14.	JAZZ FM	UAB „Proarsa“	99,3 MHz
15.	Europos hitų radijas	UAB „Radiola“	99,7 MHz
16.	ZIP FM	UAB „Radiocentras“	100,1 MHz
17.	XFM	UAB „Labas, Klaipėda“	100,5 MHz
18.	„Pūkas-2“	UAB „Pūkas“	100,9 MHz
19.	EASY FM	UAB „Žinių radijas“	101,5 MHz
20.	„Geras FM“	UAB „Geruda“	101,9 MHz
21.	„Laisvoji banga“	UAB „Laisvoji banga“	102,6 MHz
22.	„Lietus“	UAB radijo stotis „Ultra Vires“	103,1 MHz
23.	„Znad Wili“	UAB „Znad Wili“ radijo stotis	103,8 MHz
24.	RELAX FM	VšĮ „Kvartolė“	104,3 MHz
25.	LRT KLASIKA	VšĮ Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija	105,1 MHz
26.	RUSRADIO LT	Retransliuoja UAB „Radiocentras“	105,6 MHz
27.	„M-1 plius“	UAB „M-1“	106,2 MHz
28.	M-1	UAB „M-1“	106,8 MHz
29.	„Pūkas“	UAB „Pūkas“	107,3 MHz
30.	„Kelyje“	UAB „Radijas kelyje“	107,7 MHz

Radio programų dažniai Kaune

	Programa	Transliuotojas	Dažnis
1.	XFM	UAB „Labas, Klaipėda“	88,1 MHz
2.	CLASSIC ROCK FM	UAB „Radiocentras“	90,3 MHz
3.	„Power Hit Radio“	UAB „TELE-3“ radijas	91,0 MHz
4.	„Geras FM“	UAB „Geruda“	91,9 MHz
5.	„Pūkas-2“	UAB „Pūkas“	92,4 MHz
6.	„Gaudeamus“	Kauno technologijos universitetas	93,6 MHz
7.	MANO FM	UAB „Garso klipai“	94,4 MHz
8.	Marijos radijas	VšĮ „Marijos radijas“	95,7 MHz
9.	LRT KLASIKA	VšĮ Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija	96,2 MHz
10.	„Extra FM“	UAB „Interbanga“	97,1 MHz
11.	„M-1 plius“	UAB „M-1“	97,6 MHz
12.	LRT OPUS	VšĮ Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija	98,0 MHz

Programa	Transliuotojas	Dažnis
13. RELAX FM	VšĮ „Kvartolė“	98,5 MHz
14. „Studio 7“	VšĮ Kauno moksleivių ir jaunimo laisvalaikio centras	99,2 MHz
15. RUSRADIO LT	UAB „Rimtas radijas“	100,4 MHz
16. LRT RADIJAS	VšĮ Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija	102,1 MHz
17. Europos hitų radijas	UAB „Radiola“	102,5 MHz
18. „Tau“	UAB „Artvydas“	102,9 MHz
19. „Lietus“	UAB radijo stotis „Ultra Vires“	103,5 MHz
20. ZIP FM	UAB „Radiocentras“	104,1 MHz
21. „Laisvoji banga“	UAB „Laisvoji banga“	104,5 MHz
22. Žinių radijas	UAB „Žinių radijas“	104,9 MHz
23. HOT FM*	UAB „Kauno fonas“	105,4 MHz
24. „Kelyje“	UAB „Radijas kelyje“	105,9 MHz
25. M-1	UAB „M-1“	106,6 MHz
26. „Radiocentras“	UAB „Radiocentras“	107,1 MHz
27. „Pūkas“	UAB „Pūkas“	107,6 MHz

* Licencijos galiojimo panaikinimas ginčijamas teisme.

Radio programų dažniai Klaipėdoje

Programa	Transliuotojas	Dažnis
1. „Pūkas-2“	UAB „Pūkas“	90,1MHz
2. RUSRADIO LT	UAB „Rimtas radijas“	90,6 MHz
3. XFM	UAB „Labas, Klaipėda“	91,4 MHz
4. LRT OPUS	VšĮ Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija	91,9 MHz
5. ZIP FM	UAB „Radiocentras“	92,5 MHz
6. RELAX FM	VšĮ „Kvartolė“	93,7 MHz
7. „Laluna“	UAB radijo stotis „Laluna“	94,9 MHz
8. Europos hitų radijas	UAB „Radiola“	96,2 MHz
9. „Power Hit Radio“	UAB „TELE-3“ radijas	96,7 MHz
10. „M-1 plus“	UAB „M-1“	98,3 MHz
11. „Radijogama“	UAB „Reklamos gama“	99,0 MHz
12. „Kelyje“	UAB „Radijas kelyje“	99,8 MHz
13. EXTRA FM	UAB „Interbanga“	100,2 MHz
14. „Raduga“	UAB radijo stotis „Lanula“	100,8 MHz
15. „Radiocentras“	UAB „Radiocentras“	101,5 MHz
16. Žinių radijas	UAB „Žinių radijas“	102,2 MHz
17. LRT RADIJAS	VšĮ Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija	102,8 MHz
18. „Lietus“	UAB radijo stotis „Ultra Vires“	103,7 MHz

Programa	Transliuotojas	Dažnis
19. „Laisvoji banga“	UAB „Laisvoji banga“	104,1 MHz
20. LRT KLASIKA	VšĮ Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija	105,3 MHz
21. Marijos radijas	VšĮ „Marijos radijas“	106,0 MHz
22. M-1	UAB „M-1“	106,5 MHz
23. „Pūkas“	UAB „Pūkas“	107,8 MHz

Radio programų dažniai Šiauliuose

Programa	Transliuotojas	Dažnis
1. ZIP FM	UAB „Radiocentras“	88,2 MHz
2. Radijo klubas	Šiaulių Didždvario gimnazija	89,7 MHz
3. LRT OPUS	VšĮ Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija	90,5 MHz
4. Marijos radijas	VšĮ „Marijos radijas“	91,8 MHz
5. „Radiocentras“	UAB „Radiocentras“	92,2 MHz
6. „Pūkas“	UAB „Pūkas“	95,7 MHz
7. Žinių radijas	UAB „Žinių radijas“	97,0 MHz
8. „Pūkas-2“	UAB „Pūkas“	97,4 MHz
9. Antroji radijo stotis	UAB „Antroji reklamos ateljė“	97,8 MHz
10. „Extra FM“	UAB „Interbanga“	98,5 MHz
11. „M-1 plus“	UAB „M-1“	100,5 MHz
12. LRT RADIJAS	VšĮ Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija	100,9 MHz
13. RELAX FM	VšĮ „Kvartolė“	101,7 MHz
14. „Nano“	VšĮ Šiaulių universiteto gimnazija	102,1 MHz
15. „Saulės radijas“	UAB „Saulės radijas“	102,5 MHz
16. LRT KLASIKA	VšĮ Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija	103,4 MHz
17. „Lietus“	UAB radijo stotis „Ultra Vires“	103,9 MHz
18. „Laisvoji banga“	UAB „Laisvoji banga“	104,3 MHz
19. RUSRADIO LT	UAB „Rimtas radijas“	105,8 MHz
20. M-1	UAB „M-1“	106,3 MHz

Radio programų dažniai Panevėžyje

Programa	Transliuotojas	Dažnis
1. „Pūkas-2“	UAB „Pūkas“	90,8 MHz
2. CLASSIC ROCK FM	UAB „Radiocentras“	92,0 MHz
3. „Extra FM“	UAB „Interbanga“	93,2 MHz
4. LRT OPUS	VšĮ Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija	93,7 MHz
5. RELAX FM	VšĮ „Kvartolė“	94,3 MHz

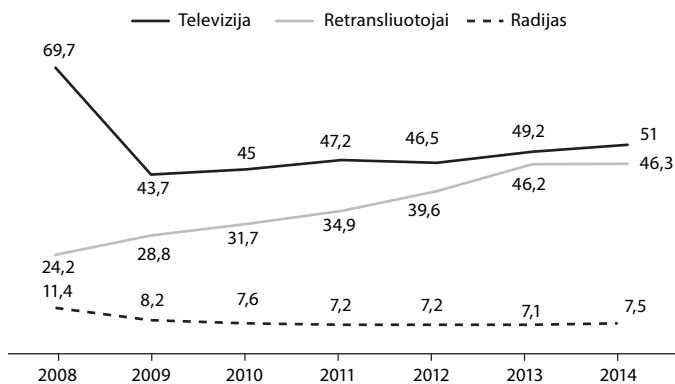
Programa	Transliuotojas	Dažnis
6. „Pulsas“	UAB „Radijo pulsas“	96,6 MHz
7. ZIP FM	UAB „Radiocentras“	99,1 MHz
8. „M-1 plus“	UAB „M-1“	100,2 MHz
9. „Radiocentras“	UAB „Radiocentras“	101,4 MHz
10. „Pūkas“	UAB „Pūkas“	102,3 MHz
11. „Lietus“	UAB radijo stotis „Ultra Vires“	103,0 MHz
12. RUSRADIO LT	UAB „Rimtas radijas“	103,7 MHz
13. „Laisvoji banga“	UAB „Laisvoji banga“	104,8 MHz
14. LRT KLASIKA	VšĮ Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija	105,3 MHz
15. M-1	UAB „M-1“	106,0 MHz
16. XFM	UAB „Aukštaitijos radijas“	106,9 MHz
17. LRT RADIJAS	VšĮ Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija	107,5 MHz
18. Žinių radijas	UAB „Žinių radijas“	107,9 MHz

Programų kokybė priklauso nuo į kuriamą turinį investuotų lėšų. Pažymėtina, kad 2009 m. įvykęs ypač ženklus transliuotojų gaunamų pajamų iš reklamos transliavimo kritimas lėmė atitinkamus pokyčius šioje rinkoje. Dėl minėtų priežasčių dalis radijo transliuotojų, ypač vietinių, ne plėtojo verslą, o tik stengėsi išgyventi pačius sunkiausius laikus. Per pastaruosius penkerius

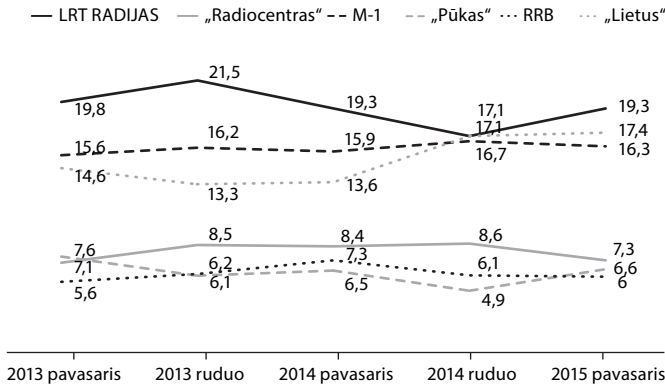
metus reklamos radijuje pajamų nepagausėjo, nors radijo stočių susikūrė dar daugiau. Su radijo ir televizijos sektoriaus pajamų dinamika galima susipažinti pateikiamame grafike.

Toliau pateikiama informacija apie šešių didžiausių Lietuvos radijo stočių vidutinę auditorijos struktūrą pagal klausytą laiką.

Transliuotojų ir retransliuotojų pajamos (mln. eurų)

Vidutinė radijo auditorijos struktūra pagal klausytą laiką, % (share), TNS LT

Akivaizdu, kad šėšių radijo programų auditoriją sudaro daugiau kaip 72 proc. visų klausytojų. Taigi likusių 49 Lietuvos radijo programų auditorija tesiekia 38 proc.

TNS LT duomenimis, 2014 m. radijo auditorija pagal klausyto laiko dalį

LRT grupė	19,7 %	LRT radijas 18,3 %, LRT „Opus“ 0,7 %, LRT klasika 0,6 %
„M-1“ grupė	39,8 %	M-1 16,3 %, „Lietus“ 15,2 %, „M-1 Plus“ 4,8 %, „Raduga“ 0,7 %, „Laluna“ 1,9 %
„Radiocentro“ grupė	19,5 %	„Radiocentras“ 8,5 %, ZIP FM 3,7 %, „Russkoje radio Baltija“ 6,7 %, „Classic Rock FM“ 0,2 %, „Relax FM“ 0,4 %
Kitos stotys	21,9 %	„Pūkas“ 5,8 %, „Power Hit Radio“ 3,3 %, Žinių radijas 2,3 %, „Kelyje“ 1,4 %, A2 1 %, „European Hit Radio“ 0,9 %, „Hot FM“ 0,8 %, „Tau“ 0,7 %, „Znad Wili“ 0,6 %
Kitos stotys	3,9 %	
Muzikos įrašai	1,3 %	

Remiantis tyrimų bendrovės TNS LT atliktu radijo auditorijos tyrimu galima sakyti, kad 2014 m. pagal pasiektą savaitės auditoriją pirmoje pozicijoje buvo M-1 programa, toliau – „Lietus“, LRT radijas ir „Radiocentras“.

Pagal vidutinės auditorijos struktūros dydį Vilniaus mieste pirmąsias pozicijas 2014 m. užėmė „Russkoje radio Baltija“

(dabar – RUSRADIO LT) – 16,1 proc., LRT RADIJAS – 13,8 proc. ir M-1 – 12 proc. Kaune pagal vidutinę radijo auditorijos struktūrą pirmavo LRT RADIJAS – 22,6 proc. ir lenkė M-1 programą – 17,5 proc. Trečioje vietoje pagal klausomumą Kaune buvo radijo programa „Lietus“ – 8,5 proc. Palyginus vidutinę radijo auditorijos struktūrą matyti, kad Klaipėdoje didžiausią vidutinės

radijo auditorijos dalį užėmė radijo programa „Laluna“ (18,2 proc.), Šiauliuose – M-1 (31,1 proc.), Panevėžyje – „Lietus“ (27,3 proc.).

Pastaraisiais metais pastebimas stabilus M-1 radijo stočių grupės valdomų radijo programų auditorijos didėjimas. Lietuvoje šiai žiniasklaidos grupei priklausančių radijo stočių (M-1, „M-1 plius“, „Lietus“, „Laluna“) suminė vidutinė auditorija sudarė 38,2 proc., Vilniuje šiai grupei priklausančių radijo programų (M-1, „M-1 plius“, „Lietus“) auditorija sudarė 26,9 proc., Kaune – 33,7 proc., Panevėžyje – 56,3 proc., Klaipėdoje (kartu su vietinėmis programomis „Raduga“ ir „Laluna“) – 58,6 proc., o Šiauliuose radijo programų M-1, „M-1 plius“, „Lietus“ auditorija pasiekė net 62 proc.

Jau minėtoje knygoje „Radijo problema Lietuvoje“ dar 1940 m. J. Rimantas rašė: „Stiprinti radijo veikmę periferinėse krašto dalyse yra reikalo ir ryšium su svetimomis pastangomis, turinčiomis tikslo radijo pagalba vienaip arba antraip veikti kito krašto visuomenę. Tokios nepaslepamos tendencijos turi daugelis kraštų. Ji išreiškiama ne tik didesniu stočių galingumu, bet kyšo ir programose. Ateina metas, kada kova dėl eterio išaugs iki beprotystės. Yra, tiesa,

neoficialių žinių, kad ne tik Sovietų Rusijos, bet ir Prancūzijos bei Vokietijos kai kurias radijo stotis norima sustiprinti iki 1 000 kW galingumo. Kitos valstybės, bent didžiosios, šiose varžytynėse stengsis taip pat neatsilikti. Toks rungtyniavimas stočių galingumu mažoms valstybėms stato vieną uždavinį: neįsileidžiant į nelygią konkurenciją, ginti savo radijinius interesus rajoninių stočių pavidalu.“

Galima sutikti su šių eilučių autoriumi dėl vietinių radijo programų svarbos kiekvienos valstybės socialinės ir kultūrinės raidos kontekste. Deja, šiandien Lietuvoje sumažėjusi reklamos rinka, vadybos trūkumai, nepagrįstos entuziastingų vietinių transliuotojų viltys, kitos priežastys lėmė tai, kad dauguma vietinių radijo stočių, savo laiku prisiėmusios gausių programų turinio išipareigojimų, ėmė juos mažinti. Taip jos visiškai užleido pozicijas didiesiems radijo stočių tinklams, išlaikantiems nuolatinį radijo stoties pobūdį ir klausytojų auditoriją. Be to, jų auditorija sumenko ir dėl to, kad vis daugiau klausytojų, ypač jaunimo, renkasi įvairius mobiliuosius prietaisus, kuriais galima klausytis norimos muzikos, daugėja radijo besiklausančiųjų internetu. Tačiau tradicinių radijo programų įvairovė mus džiugins dar ne vieną dešimtmetį.

**Remia Spaudos, radijo ir
televizijos rėmimo fondas**

Lina Pavalkytė, „Žilė“ radijas. Asmeninio archyvo nuotr.

Radijo profesionalai: mes išliksime, keisis tik garso sklidimo forma

Eglė Digrytė

Dešimtmečius radijas buvo greičiausias informacijos šaltinis, bet interneto amžiuje šį vaidmenį dažnai perima naujienų portalai ir socialiniai tinklai. Tačiau radijo žurnalistai įsitikinę – jis vis dar gali būti pirmas ir pateikti kokybiškesnę informaciją, su internetu ne konkuruodamas, o naudodamas kaip šaltinį ar savireklamos erdvę. Privalumų lyginant su kita žiniasklaida – ne vienas: radijas netrukdo veikti dar ką nors, nebūtina susikaupti, galima paskambinti į studiją ir pačiam dalyvauti laidoje, galų gale – pailsinti akis. Bene didžiausias iššūkis žurnalistams čia – ne lėkti paskui tobulėjančias technologijas ar rasti profesionalų darbuotoją, o tiesiog įpratinti žmones įsijungti radiją.

LRT radijo programų direktorė Guoda Litvaitienė: pas mus grįžta net iš televizijos

– Prieš keletą dešimtmečių žiniasklaidos schema buvo aiški: radijas informuoja pirmas, vakare TV apžvelgia dienos įvykius, o laikraščiai kitą dieną praneša išsamiau, analitiškiau. Koks radijo vaidmuo šiandien?

– Taip buvo, šiek tiek yra ir dabar. Aišku, internetas pakeitė šias lenktynes, bet manau, kad radijas dažnai tebėra pirmas. Pasikeitė tik pirmumo forma. Galime pranešti iš įvykio vietos transliuodami tiesiogiai, ką vis dažniau darome ir aplenkiamo internetą, kad ir koks jis būtų greitas, – internetui žurnalistai tekstą vis dar turi parašyti.

Nedingo ir formuluotė iš senų mūsų mokslų, kad radijas yra pigiausia žiniasklaidos priemonė. Kad ir kur būtum, turi galimybę įsijungti radijo imtuvą. Televizoriaus nesinešioji, automobilyje jo neturi, 99 proc. tikimybė, kad interneto irgi nebus – važiuojant nelabai saugu naršyti telefone ar planšetėje. Radijas išlieka pigiausias, prieinamiausias ir greičiausias.

Žiniasklaidos priemonės pamažu suartėja. Radijas transliuoja garsą, bet dažnai to garso tekstas su vaizdu ar nuotraukomis atsiranda internete. Mūsų radijai nelabai filmuoja, bet Europoje jau yra *visual radio* (vaizdinis radijas – red. past.), susijęs su skaitmeniniu radiju. Kur imtuvai turi

Guoda Litvaitienė. *BFL, nuotr.*

LRT radijuje G. Litvaitienė dirba jau tris dešimtmečius. 1985–1998 m. buvo Lietuvos radijo ir televizijos Laidų užsieniui redakcijos redaktorė, 1998–2000 m. – Lietuvos radijo I programos direktorė, 2000–2001 m. – interneto svetainės tvnet.lt redaktorė. Lietuvos radijo programų direktorės pareigas eina nuo 2001–ujų. Be to, 1999–2000 m. buvo Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos komisijos narė.

ekraniukus, ten yra ir vaizdas. Ne viena radijo stotis filmuoja ir transliuoja vaizdą. Mes irgi esame tai darę, bet gana primityviai. Žinių radijas turi gerai įrengtą studiją, pritaikytą televizijos transliacijai, bet tai rodoma vien internete. Skaitmeninis radijas yra Didžiojoje Britanijoje, Skandinavijos šalyse, šiek tiek Vokietijoje, Belgijoje, truputį Čekijoje. Ant palangės stovi radijo imtuvai su ekranėliu ir gali

matyti vaizdą. Bet kas tuomet yra radijas – prasta televizija? Vis tiek nėra geros kokybės vaizdo.

Arba naujienų kambariai – jie tai sujungiami, kaip LRT, tai išskiriami. Ar gali žurnalistai dirbti kartu – vienas žurnalistas pateikti medžiagą trims žiniasklaidos rūšims? Iš pradžių manyta, kad gali ir taip turi būti, dabar kyla pirmumo klausimas: kam pirmiausia tas vargšas turi daryti – radijui, internetui ar televizijai?

Tikiu, kad žiniasklaidos priemonės išliks. Radijas liks garsu, tik klausimas – kur. Tai tikrai nebus radijo imtuvas ant palangės. Ar žmogus įsijungs radiją 9 val. ir girdės laidą, kurią radijas transliuoja, ar pats susidarys programą ir klausys, ką nori?

– Vienas pirmųjų ir svarbiausių naujienų šaltinių jau kurį laiką yra internetas. Kaip radijo darbą keičia konkurencija su naujienų portalais?

– Jie nėra mūsų konkurentai. Mes patys turime tinklalapį, kuris yra kolega, bendraautoris. Tai, ką baigėme transliuoti, iškart atsiduria „Mediatekoje“, t. y. internete, ir žmonės gali klausyti, kada nori. Gali būti iškirptas gabaliukas iš pokalbio, kuris „Ryto garsuose“ trunka pusvalandį. Atsiranda tekstas, po juo sudedamos nuorodos į kitus tekstus ir laidas – papildoma informacija, ko radijas negali. Jis transliavo 3 minutes, bet gal turi daugiau medžiagos. Internetas šiuo atveju padeda. Nekalbu apie *delfi.lt*, *15min.lt* ar *lrytas.lt*, bet mūsų interneto svetainė padeda, o ne trukdo.

– O kiek svarbūs socialiniai tinklai? Juose žinios sklinda dar greičiau: radijui reikia parengti reportažą ar suformuluoti bent sakinį tiesioginiam eteriui, o „Facebooke“ ar „Twitteryje“ brūkštelėjai kelis žodžius ir naujiena jau vieša.

– Turime savo „Facebooko“ puslapį, bet jį naudojame rinkodarai: viešiname savo pokalbius ir laidas, skelbiame anonsus. Drįčiau jums prieštarauti – „Facebooke“ visko tiek daug ir taip viską reikia tikrinti... Visuomeninis transliuotojas jį gali naudoti tik kaip vieną iš kelių šaltinių. Vilniuje įvyko avarija, visi pamatė, ką vairuotojas prieš tai buvo paviešinęs „Facebooke“. Mes panaudosime tą faktą savo laidose, nagrinėdami ne vien šį atvejį, bet tai bus tik vienas iš mažyčių punktų. Taip, ten galima rasti informacijos, bet žinių, sakyčiau, kol kas ne.

– Su kokiais dar iššūkiais susiduria radijo žmonės?

– Technikos požiūriu žengiame koja kojon su kitais. Turime planšetinius kompiuterius, kuriais iš įvykio vietos galime perduoti garso įrašus ir ką tik nori, turime telefonus, prie kurių tvirtinami mikrofonai, ir galime tiesiogiai transliuoti interviu iš miško vidurio. Turime kilnojamąją transliavimo stotį, kuria važinėjame po Lietuvą ir transliuojame ištisas laidas. Technologiškai radijui pasidarė labai lengva. Vis tiek jis yra pigesnis nei televizija – ir žmonių, ir technikos išteklių prasme.

Nors transliuojame skaitmeniniu būdu, deja, nesame skaitmeninis radijas, nes

Lietuvoje, išskyrus modernius automobilius, nėra skaitmeninių imtuvų. Tik neseniai atsisakėme laidinio radijo. Bet kas turi automobiliuose, mato ir orą, ir laiką, ir vedėjus. Galime paskelbti aktualiją – paleisti vieną eilutę. Arba radijo laidų *podcast*, kuri gali bet kada užsisakyti. Neseniai girdėjau, ką daro Vakarų stotys, ko mes dar neturime ir greičiausiai negreitai turėsime dėl to paties skaitmeninio radijo: jei nepatinka daina, galima paspausti *skip* ir, neišjungus radijo, grojama mėgstama daina, o pasibaigus anai grąžinama į laidą. Jei nepatinka sportas, paspaudi *skip* ir kokį mėnesį jo visai nesiūlys.

Radijas technologiškai tobulėja ir toliau keisis – turi jį telefone, turėsi laikrodyje, automobilyje, kada nors į ausį implantuos imtuvėlį, bet patikimumas išlieka. Vos atsitinka kokia nelaimė, vis tiek įsijungiamo radiją, nes jis juk praneš. Žmonės vis sako: šiandien per radiją sakė.

– Ar sunku pritraukti jaunų, profesionalių žmonių?

– Esame ne komercinis transliuotojas, tad pas mus prie pultų sėdi tam tikrą išsilavinimą įgiję garso operatoriai. Iš laidų vedėjų – vienintelis Darius Užkuraitis. Tik „Opus“ prie pultų dirba didžėjai. Teisybė, vos jaunimui sušyla kojos, užauginame, išmokome, išmyluojame, televizija pamato ir susirenka. Juk bet kuri televizija iškart gali pasiūlyti didesnę atlyginimą, žinomumą ir kita. Kai kuriems žmonėms to nereikia, jiems patinka radijas. Jie čia užsilieka. Gal ir veikia ką nors televizijoje, bet jiems maloni radijo studija,

intymumas, jaukumas. Pavyzdžiui, televizijoje įvairiais amplua žinoma Beata Tiškevič ir radiją ateina tikrai ne užsidirbti, kaip ir Richardas Jonaitis. Čia jauku ir šilta, neakina kameros, žmogus visai kitoks nei prieš šviesas ir pokalbiai būna kitokie. Į televiziją išėję žmonės po penkerių šešerių metų grįžta.

Turime daug jaunų žmonių – pamatę naujienų tarnybos kambarį sakytumėte, kad čia vaikų darželis ir vidurinė mokykla. Nėra vidurinės kartos. Geriausi laidų vedėjai yra 35–55 metų. Tokių turime labai mažai, o vyrų – dar mažiau. Ta karta radijuje tiesiog išnyko. Radijui reikia gero balso, charizmos, intucijos, turėti, ką pasakyti, ir žinoti, apie ką kalbi, – labai daug savyje. Televizijai reikia dar ir vaizdelio, bet ten aplink didelė komanda, į ausį ką nors pašnibždės. O radijuje esi vienas su mikrofonu, pašnekovu ir klausytoju. Taip, žmonės yra problema, bet jau keleri metai iš Žurnalistikos instituto jų vis ateina ir ateina. Šiuo metu iš vieno kurso dirba aštuoni žmonės. Labai stiprus kursas, domėjosi radiju. Iš kitų ateina keturi, du, vienas.

– Kaip vien garsu sudominti išrankius šių dienų klausytojus?

– Tiesioginėmis laidomis – vis tiek žmogus jaučia, ar dabar šnekama, ir galimybė pačiam paskambinti. Nebūtinai pats paskambins, bet jei girdi, kad kitas skambina ir klausia, tai jau įdomu. Mes patys tarpusavyje daug kalbame, kokį dar saldainį išmesti. Negalime mėtyti tokių, kaip privačios muzikinės stotys, mūsų saldainiai turi būti labiau su šokoladu. Vienas

dalykas – skambučiai, kitas – temos, kuriuos rūpi žmonėms, kad būtų jiems pagalba. Vasarį keitėme tinklėlį ir ėmėme transliuoti vartotojiškas laidas – kas žmogui aktualu, ko gyvenime reikia: kaip susigaudyti finansuose, psichologijoje, auklėjant vaikus, mokykloje. Tolti nuo oficiozo – Seimo, Prezidentūros, Vyriausybės ir kelių ministerijų, kalbėti apie kiekvieno iš mūsų gyvenimą. Aptarinėdami laidas klausiamo vienas kito: ar namie pusryčiaudamas su šeima apie tai kalbėsi? Nagrinėsi įstatymą? Ne. O apie ką kalbėsi? Va, apie tai ir kalbėjime žmogui, tada jam bus įdomu.

Mūsų auditorija vyresnė – tai maždaug 40 metų žmonės, jiems reikia žinių ir jų pagrindimo. Niekada nepasieksime, kad mus įsijungtų 30-mečiai. Jiems reikia muzikos ir panašių dalykų. Norime, kad jie klausytų „Opus“, girdėtų kokybišką muziką ir žinias, o pamažu užaugę norėtų kitos informacijos. Jaunimas – ir ne tik pas mus – yra sunkiausiai pasiekama auditorija. Europos transliuotojų sąjunga (EBU) rengia daug seminarų, kaip pritraukti vaikus ir jaunimą. Jie tiesiog neįsijungia radijo. Pamenu, pavasarį žurnalistikos pirmakursių klausiau, kokias radijo stotis klausso. Pusė jų – žmonių, kurie ketina dirbti žiniasklaidoje, – visai neklausso. Jiems tai nėra įprotis. Jie turi MP3 grotuvėlius. Tai gi problema – kaip šituos pagauti, kol visai nepabėgo kitur.

Visi su tuo susiduria. 50 nacionalinių, regioninių, skaitmeninių ir kitokių kanalų turintis BBC irgi suka galvą. Jie intensyviai eina į internetą, bet pasiseka pritraukti tik

5 proc. jaunimo. Sunku su jaunimu. Reikia kurti interneto dalykus – radiją, televiziją, kad šokinėtų paukščiukai. Mes tai darome su vaikų pasakomis. Dalis dar klauso per radijo imtuvus, internete ar „Mediatekoje“, bet sukūrėme ir programėlę. Tėvai įjungia, kartais ir jau trejų metų vaikai patys įsijungia „iPhon’us“, paklauso vakaro pasakėlės – adaptuotos, trumpesnės, tada gali pirštais nupiešti piešinuką. Štai taip per programėles prie jų prieiname.

– Visuomeninis transliuotojas neretai apibūdinamas kaip pensininkų. Ką atsakytumėte šitaip manantiems ir kokiais būdais stengiatės tokie nebūti?

– Kas skambina į radiją? Jauni žmonės rašo. Laidų vedėjai sako, kad laiškai – visai kitokie. Kai kurie net prašo: nenoriu skambučių, leiskite tik laiškus skaityti. Jie ateina iš kitokių žmonių, be pykčio, konkretni. Beata su Richardu iš „Paraščių“ visai atsiskakė skambučių, nes jų laida tikrai skirta ne pensininkui. Bet šie vis tiek randa laiko paskambinti ir pasipiktinti, kokia netikusi laida. Na, ir neklausyk – laida kitiems skirta, ji viena populiariausių laidų „Mediatekoje“. Kai vyresnieji negali paskambinti ir išlieti pykčio, laida visai kitaip skamba, kad ir kaip klausytum. Nuo mano jaunystės laikų į radiją skambina ir rašo (kai dar buvo populiarius popieriniai laiškai) tie patys žmonės. Jie turi laiko skambinti. Žinome juos atmintinai. Žinoma, prisiskambina ir iš užsienio, ir jaunimo. Bet jiems pabosta bandyti prasiužti pro kitus, užgulusius telefonus, tad parašo laiškėlių. Iš to, kas skambina, ne visada galima spręsti apie auditoriją.

– Kas šiandien yra geras radijo žurnalistas? Sakėte, jog tenka ir pafilmuoti, ir tinklalapiui parašyti. Ar toks universalumas nesumenkina kokybės?

– Ją įmanoma išlaikyti, kai kurie žmonės gali ir paklausti, ir įrašyti. Radijo žurnalistams nebent sunkiau rašyti, nes jie dirba su garsu. Tačiau bet kuriam žurnalistui keliami reikalavimai: bendras supratimas, charizma, domėjimasis tuo, ką darai. Viso pasaulyje negali žinoti, turi pasidomėti. Pačiam turi būti ne gėda dėl to, ką transliuoti, turi tuo džiaugtis. O jei pačiam neįdomu, ką darai, per radiją tai girdėti... Gal kiek nuleidome kartelę tik dėl kalbos. Jei sovietmečiu žurnalistai visai nepatekdavo į eterį, dirbo tik per didžiausius konkursus atrinkti diktoriai, tai dabar eteryje galima išgirsti tarmių, akcentų, ne visai taisyklingos kalbos. CNN ar BBC matome jaunų, senų, lieknų, apkūnių, vyrų, moterų, baltodžių, juodaodžių, taip ir radijuje – visi atėję iš gyvenimo.

LRT radijo Naujienų tarnybos vyr. redaktorė Giedrė Čiužaitė: kokybišką turinį siūlantis neįkyrus draugas

– Anksčiau žiniasklaidos schema buvo aiški: radijas informuoja pirmasis, vakare TV apžvelgia dienos įvykius, laikraščiai kitą dieną praneša išsamiau, analitiškiau. O šiandien?

– Ši schema labai supaprastinta. Ji turbūt labiausiai tiko (ir iš dalies tebetinka) naujienų

Giedrė Čiužaitė. *Asmeninio archyvo nuotr.*

G. Čiužaitė yra LRT radijo Naujienų tarnybos vyr. redaktorė („Ryto garsų“ vedėja ir prodiuserė), laidos „Mes, moterys“ vedėja, kelerius metus VU Žurnalistikos institute dėstė garso raišką.

žiniasklaidai, ypač kai kalbame apie netikėtus ir daugybę žmonių paveikiančius, jaudinančius įvykius. Tačiau radijas visada turėjo ir turi daugiau vaidmenų nei tiesiog būti pirmas. Pradėti vardyti galima nuo akustinio malonumo: tai muzika, kurios nereikia pasirinkti pačiam, įtraukiantis reportažas tema, kuri tavęs lyg ir nedomina, ar tiesiog netikėtai besiklostantis pokalbis apie tai, ką jautiesi išmanęs, – dėl tokių dalykų žmonės net ir atvažiavę į reikiamą vietą dar šiek tiek pasėdi automobilyje ir neišjungia radijo.

Kai kam radijas yra patogias būdas gauti patarimų rūpimais klausimais, atlieka neįkyraus draugo funkciją ilgai būnant namie, padeda naudingiau išnaudoti laiką vairuojant ar kitose situacijose, kai laisvos tik ausys. Manau, yra daug žmogaus gyvenimo

būdo ir interesų derinių, kai radijas bent tam tikru paros metu tampa priimtinausiu kanalu. O auditorija dabar turi tiek daug pasirinkimų, kad apie nieką nebegalime pasakyti: „TAI skaitė, matė ar girdėjo beveik visi.“

Dar viena elementari funkcija – tiesiog kurti kokybišką turinį. Dėl to radijui labai praverčia atsiradę interneto archyvai: dalis programų dabar tęsia savo gyvenimą už eterio ribų, ir klausytojai sau patogiu laiku jas atranda ne dėl to, kad myli garsą, o dėl to, kad niekas kitas to neaptarė panašiai.

– Kaip radijo darbą keičia konkurencija su naujienų portalais?

– Taip, daliai žmonių užtenka tik interneto, o portalai labai greitai pranešti apie įvykius. Jie neretai tampa pirminiu šaltiniu ir radijo naujienų redakcijose, informacinės laidos metu vedėjas studijos kompiuteryje dažnai atsitaro ne tik naujienų agentūrų, sinoptikų, kelininkų interneto svetainės, bet ir žvilgteli į vieną kitą portalą.

Nemanyčiau, kad vyksta tiesioginė konkurencija, o kai vyksta – kad radijas visada pralaimi. Jis gali būti ir greitesnis, ir gerokai tikslesnis, taip pat rasti puikių tebesirutuliojančios situacijos komentatorių, galinčių tiesioginiame eteriye telefonu nenutrūkstamai teikti informaciją, kurios nereikia užrašyti, nereikia važiuoti į vietą filmuoti. Tam tikra prasme niekas nepasikeitė: dirbdami galvojame apie žmones, kurie tuo metu yra su radiju. Niekada negirdėjau kolegų sakan: „Ai, galim dar neskubėti su šita žinia,

vis tiek parašė vienas portalas.“ Dalis žmonių būtent lygindami radiją su portalais įvertina tai, kad eteriye darome didesnę informacijos atranką. Interneto svarbių faktų gali tekti ieškoti tarp klaidinančių antraščių, ilgose tekstų „paklodėse“ ir pan. Be to, ir radijo interviu tekstinės santraukos plinta po interneto portalus kaip atskiros naujienos, ta pati informacija su kitokia antrašte publikuojama keliuose portaluose, tad negali nekelti sau klausimo: kiek apskritai Lietuvoje yra autentiško, kokybiško žiniasklaidos turinio ir kas jį kuria?

– Socialiniuose tinkluose žinios sklinda dar greičiau: radijui reikia parengti reportažą ar suformuluoti bent sakinį tiesioginiam eteriui, o kokiame „Facebooke“ ar „Twitteriye“ brūkštelėjai kelis žodžius ir naujiena jau vieša.

– Jei kalbame apie greitį ir trumpumą, tai ir radijuje pirma žinia apie svarbų įvykį gali būti iš kelių žodžių, kuriuos įgudęs žurnalistas brūkšteli ranka ir praneša (pavyzdžiui, gavęs žinią ir jos patvirtinimą telefonu, kai socialinė žiniasklaida dar tyli). O kiek svarbūs ir kiek naudojamasi socialiniais tinklais, priklauso ir nuo redakcijos požiūrio, žurnalisto darbo srities, interesų bei gebėjimų. Man tai atrodo gera priemonė sekti naujienas ir reakcijas į jas, ieškoti pašnekovų.

„Facebookas“ Lietuvoje reikalingas radijui pratęsti už eterio. Dažnas autorius laidos paskyroje sulaukia grįžtamojo ryšio iš tų, kurie niekada į radiją neskambintų, diskutuoja su klausytojais, pateikia

nuorodų į išsamius temos šaltinius, iliustracijų. Viena kita nuotrauka internete gali ir būti kaip tik tai, ko trūksta klausytojui, kai radijas aptaria su vizualumu susijusius dalykus. Socialiniai tinklai ypač svarbūs anonsuojant būsimas laidas ir informuojant apie tas, kurias jau galima rasti interneto archyve. Žmonės jas randa, dalijasi su pažįstamais, apie kai kurias laidas sužino ir jų gerbėjais tampa nė neįsijungę tradicinio imtuvo ir net tada, kai laida nebekuriama, likę vien įrašai.

– Su kokiais dar iššūkiais susiduria radijas?

– Kiekvienas radijo žmogus atsakytų savaip. Amžinas iššūkis – kad kuo daugiau žmonių apskritai turėtų įprotį įsijungti radiją ir atrasti, ką jis siūlo (kitados aš pati Lietuvos radiją įvertinau tik naktimis rengdamasi egzaminams ir nuo tada jam atsirado vietos mano gyvenime). Amžini klausimai dėl turinio, temų proporcijų – ko ir kiek reikia klausytojams, juk LRT radijo auditorija labai įvairi. Beje, auditorijos tyrimų labai mažai, tad nelengva orientuotis.

Labiausiai gerbiu kolegas, kurie iššūkius nurodo patys sau. Stengiasi vis tobulinti turinį, kuo profesionaliau dirbti su garsu, nuolatos kuria kažką autentiško ir sąžiningo, užsiima žurnalistiniais tyrimais. Manau, tokia kryptis labai reikalinga ir būtent kokybiškos, akustiškai įdomios laidos ateityje gali būti tai, už ką lietuviškai suprantantis klausytojas sutiks mokėti pinigų. Niekas negali pasakyti, ar ilgai veiks tradiciniai finansavimo modeliai – visuomeninio transliuotojo, komercinio radijo. Galbūt

dominuos nišinės programos, kurioms finansavimo turės ieškoti patys autoriai.

– Visuomeninis transliuotojas neretai apibūdinamas kaip pensininkų. Ką atsakytumėte šitaip manantiems ir kokiais būdais stengiatės tokie nebūti?

– Noriu kalbėti tik apie radiją. Vyresniems žmonėms, tarp jų ir pensininkams, turėtų būti skirtas kitoks nei LRT radijas. Tikiu, kad toks specializuotas radijas Lietuvoje atsiras ir be jokio varžymosi ten bus kalbama apie gyvenimą, kai esi brandaus amžiaus.

Tyrimai įvairiose šalyse rodo tendenciją, jog kalbančio, aktualijas ir visuomenės reiškinius analizuoti siekiančio radijo dažniau klauso vyresni, taip pat labiau išsilavinę žmonės. Tačiau orientuotis vien į juos ar kaip tik sąmoningai ignoruoti neleistų net teisės aktai. Visuomeninis transliuotojas turi LRT „Opus“, LRT klasikos programas, labai skirtingų LRT radijo laidų. Kai kurios tiesiog erzina daugybę vyresnių žmonių, bet sulaukia gerų jaunesnės auditorijos atsiliepimų. Tad bandome palaikyti įvairovės kryptį. O etiketės apie senjorų (ir dar pikty) auditoriją atsiranda iš dalies todėl, kad ne visų klausytojų grupių atstovai taip dažnai skambina norėdami pasisakyti eteryje.

– Kaip vien garsu sudominti išrankius šių dienų klausytojus? Televizija turi vaizdą, interneto privalumas – greitis ir interaktyvumas. Kuo pranašus radijas?

– Tarp radijo privalumų vis vardiama tai, kad jis palieka laisvas rankas ir akis, vien

garsas vaizdų pertekliaus laikais yra ir privalumas. Radijas skatina vaizduotę, moka būti natūralus ir paprastas kaip geriausias draugas (be televizinio grimto ir kamerų, be prierasų „špytelėjo moteris“, „atviravo vyras“). Interaktyvumo tiesioginėse laidoose irgi daug. Beje, stichinių nelaimių metu dingus elektrai ir išsikrovus mobiliesiems telefonams radijo imtuvas su baterijomis gali būti tiesiog nepakeičiamas daiktas. Daug lemia asmenybės: kai kurie žmonės vienodai įdomūs ir kai rašo, ir kai kalba, bet jie pasirenka būti radijuje, ir tada žmogui belieka jų klausytis.

– Kas šiandien yra geras radijo žurnalistas?

– Protingas, ne tik universalus, bet ir kurią nors sritį giliau išmanantis, garbingas, eteryje bendraujantis taip, kad norisi klausytis: ir dėl laidos turinio, ir dėl formos. Dažniausiai jis ar ji turi kažką savito, geba nustebinti. Tokiems žmonėms būnant eteryje ir įvyksta tos cheminės reakcijos, kurios paskui vadinamos nepaaiškinama meile radijui.

Profesionalumo kriterijai labai priklauso nuo radijo stoties ir situacijos, taip pat – vertintojo. Vieni jautresni kalbos taisyklingumui, kitiems svarbiau, kad žurnalisto kalba būtų gyva ir vaizdinga. Dabar lyg ir savaime suprantama, kad reikia suprasti anglų kalbą, bet kai kuriais atvejais vertingiausi tie, kurie moka rusiškai ir istoriją išmano be vikipedijų. Vis įprastesnis lūkestis, kad žurnalistas būtų gerai įvaldęs technologijas, reikalingas garsui perduoti, apdoroti, papildyti (nuotraukomis ir pan.). Laidos metu turi

reaguoti į daugybę dalykų – komunikuoti su garso operatoriumi, klausytojais, viena akimi stebėti kompiuterio ekraną, kuriame atverti keli puslapiai. Neužtenka mokėti tik bendrauti su svečiu prie mikrofono studijoje, dažnai tenka vesti laidas viešose vietose, televizijos transliacijas. Vaikystėje žaisdami sakydavome: nieko negirdžiu – per radiją kalbu. Šių laikų radijo žmogui tai tikrai negalioja.

Žinių radijo laidų vedėja Lina Pavalkytė: puiki niša – saugoti savo nuvargintas akis

Lina Pavalkytė. Žinių radijas.

Asmeninio archyvo nuotr.

L. Pavalkytė radijuje dirba nuo 2003–ųjų. Anksčiau vedė laidą „Dienos klausimas“, rengė kitas laidas ir reportažus, buvo žinių redaktorė ir skaitovė, spaudos apžvalgininkė. Šiuo metu rengia rytinę laidą „Ryto espresso“ ir laidas „Mokslininko užrašai“ bei „Radijo razina“. Yra parašiusi keletą straipsnių savaitraščiui „Atgimimas“.

– Radijas jau nebėra pirmasis, kuris viską praneša. Išties sunku konkuruoti, juoba kad dabar kiekvienas gali būti žurnalistas: buvo įvykio vietoje, nufilmavo mobiliuoju telefonu, nusiuntė į portalą ar paskelbė „Facebooko“ paskyroje – štai ir žurnalistika, kad ir kokia ji būtų. Bet radijas – bent mūsų – buvo ir yra labiau diskusijų erdvė. Informacija išlieka svarbi, bet pagrindinis dalykas yra informacijos išplėtimas. Galima išklausti daugiau nuomonių, vyksta diskusijos, skambina klausytojai. Truputį kitas vaidmuo, ne vien tik informavimas. Internete irgi galima komentuoti, bet ten diskusija realiai nevyksta. Tikros diskusijos, apsikeitimas nuomonėmis vyksta kitur.

– Kaip radijo darbą keičia konkurencija su naujienų portalais?

– Internetas – naujienų portalai, socialiniai tinklai – yra šaltinis. Nesame tiesioginiai konkurentai. Į internetą žmogus įlenda kompiuteryje. Juk nenaršysi, pavyzdžiui, vairuodamas automobilį. O radijas tuo ir geras, kad gali daryti savo darbus, vairuoti ir kartu girdėti, kas vyksta, nešvaistydamas laiko internetui. Esame skirtingi kanalai, turintys kitokią paskirtį.

– O socialiniai tinklai?

– Šiais laikais žurnalisto funkcija yra nutolusi nuo tradicinės užduoties – kažkur atsikurti pirmam, apklausti liudininkus ir paskelbti žinią. Dabar bet kas atsidurs pirmas, visi pasiskelbs liudininkais – ką veikti žurnalistui? Didžiulis informacijos perteklius. Draugai ir pažįstami skundžiasi, kad tie

klodai neįveikiami. Būtent žurnalistas ten kapstosi ir padeda žmonėms susivokti – ne tik randa faktą, kuris vienu ar kitu pavidalu atsiranda portale, socialinėje žiniasklaidoje ar kitur, bet jį ir patikrina, pagrindžia įvairiomis nuomonėmis ir pateikia klausytojui.

Socialiniuose tinkluose pastebėta informacija praverčia darbe. Sunku įsivaizduoti, kaip žurnalistas dabar galėtų dirbti be „Facebooko“, kitų socialinių kontaktų, nes dabar naujienos gimsta ten. Anksčiau norėdamas sužinoti, kas vyksta, eidavai į gatvę, o dabar atsidarai „Facebooką“, kad sužinotum naujienas ir kas ką mano.

Žmonės radijo tikrai klauso. Jie vis daugiau laiko praleidžia automobiliuose ir grūstyse. Iš to, kaip skambina į laidas ir įsitraukia į diskusijas, komentuoja, aišku, jog klauso, net jei sako, kad nusišnekame nuo ryto iki vakaro. Manau, kad radijas turi puikią nišą – saugo labiausiai nuvargintą ir vertingiausią kūno dalį – akis, kuriomis visą dieną spokso me į kompiuterį. Iš radijo gauni informacijos, nevargindamas akių. Nei laikraščiai, nei televizija, nei internetas nėra konkurentai.

– Ar nesunku rasti profesionalių kolegų? Juk televizija tikriausiai labiau vilioja.

– Žurnalistų darbas sunkus ir nepelningas. Daugelis išties nori būti žvaigždėmis ir gražiai atrodyti. Tai paprasčiau – pakalbėti su garsiais žmonėmis, kurie visiems pažįstami iš televizijos, portalų ir *gliančinių* žurnalų. O žurnalistinis darbas – kapstyti informacijos šiukšlyne ir padėti susivokti, kas vyksta, – sunkus ir ne visada atsiperkantis dalykas.

– Kaip vien garsu sudominti išrankius šių dienų klausytojus?

– Turintis puikių minčių ir komentarus gerai rašantis žmogus nebūtinai yra geras pašnekovas radijuje, kur reikia sklandžiai dėstyti mintis, kalbėti aiškiai ir raiškiai, pasakojimą padaryti įdomų, ne sausą, ne valdišką, galų gale nebijoti kalbėti. Ne visada yra taip, kad įdomių minčių turintis ir gražiai jas popieriuje išdėstantis žmogus yra dar ir puikus kalbėtojas. Būna ir atvirkščiai – žmonės būna puikūs kalbėtojai, nors didelės gilumos neatrasi.

Radijui reikalingi tam tikri įgūdžiai. Todėl radijas ir turi mėgstamus pašnekovus, su kuriais lengva kalbėti ir galima tikėtis įdomaus pokalbio, o kiti kviečiami rečiau. Visada smagu rasti žmogų, kuris nedaug kartų girdėtas, bet moka reikšti mintis. Tokie pašnekovai yra tikras džiaugsmas, bet jų reikia paieškoti. Juoba kad tiesioginiame eteryje ne visada gali prognozuoti, kaip žmogus elgsis.

– Koks šiandien yra geras radijo žurnalistas?

– Visiems žurnalistams reikalinga greita reakcija, mokėjimas sklandžiai dėstyti mintis. Radijuje tai itin svarbu – ypač jei dirbi tiesioginiame eteryje, turi gebėti sklandžiai ir labai greitai dėlioti mintis. Televizijoje pauzę užpildo vaizdas, o radijas pauzės bijo – kelios sekundės tylos ir atrodo, kad žmogus numirė. Reikia pasitikėti savimi, tam tikrų fizinių duomenų (balso, tembro). Aš dar tikiu, kad reikia geros lietuvių kalbos. Man nepatinka klausyti klaidų darančių kalbėtojų, netaisyklingo tarimo,

nelietuviškos kalbos manieros pamėgdžiojimo. Pagal išsilavinimą esu lituanistė, todėl tarties ir kirčiavimo klaidos man rėžia ausį. Svarbu mokėjimas bendrauti su žmonėmis, gebėjimas prakalbinti, užduoti klausimą ir nepasimesti stresinėse situacijose, ypač jei bendrauji su mažiau prognozuojamais žmonėmis. Tiesioginiame eteryje juk visko pasitaiko – ir nusikeikia, ir iškoneveikia.

Žinių radijo laidų vedėjas Raigardas Musnickas: čia sunkiausia, nes kvailumo nepaslėpsi

– Radijas išlieka viena pagrindinių ir operatyviausių žiniasklaidos priemonių. Jis gali pasiūlyti, ko nedaro kiti, pavyzdžiui, diskusiją realiu laiku. Tai operatyviausia žiniasklaidos priemonė, kad ir kaip žiūrėtum. Štai einu pro Seimą – jei jis užsidegtų, teliktų paskambinti kolegoms ir jau būčiau eteryje. Kol kas iš portalų atvažiuotų, parašytų, suredaguotų ir paskelbtų tekstą, būtų daug vargo. Radijas transliuoja ištaisą parą, todėl gali paskelbti žinią bet kuriuo metu.

Priešingai nei kita žiniasklaida, radijas turi intymumo. Gali šnekėti nuo ežios ar kitos vietos. Televiziją sunku nusitempti, pavyzdžiui, į paplūdimį Palangoje. Internetui reikia ryšio. O radijo klausai bet kur ir nemokamai.

– Bet interneto portalai dažnai radijui lipa ant kulnų ar net aplenkia.

– Kartais aplenkia, kartais ne. Portalai dabar daug į viską investuoja. Kita vertus, Lietuvoje

Raigardas Musnickas.

Ziniuradijas.lt nuotr.

Žinių radijo atsakingasis laidų redaktorius ir laidų vedėjas R. Musnickas karjerą pradėjo Lietuvos radijuje ir televizijoje. 1988-aisiais prisijungė prie „Panoramos“ kolektyvo, vėliau pusketvirtų metų dirbo „Labame ryte“, dešimtmetį vedė „Paskutinę kryžkelę“, kuri du kartus buvo pripažinta geriausia pokalbių laida. Kurį laiką LNK vedė aktualijų laidą „Kryžminė ugnis“. Pastarąjį dešimtmetį dirba radijuje. Jo sąskaitoje – 600 reportažų ir 7 tūkst. diskusijų laidų (4 tūkst. iš jų – radijuje). Niekas kitas Lietuvos žiniasklaidoje nėra sukūręs daugiau tokių laidų. R. Musnickas yra susižėręs visus aukščiausius šalyje žurnalistams teikiamus apdovanojimus, įskaitant V. Kudirkos premiją, kurią 2002 m. gavo kartu su Rychiu Juozapavičiumi ir tapo bene jauniausiu jos laureatu.

tėra dvi radijo stotys, kurios užsiima normaliomis žiniomis, – LRT radijas ir Žinių radijas. Nepamirškime, kad radijo eteris

ribotas – 24 valandos per parą, o portale gali informacijos paskelbti kiek nori. Todėl atrodo, kad jos gali rasti daugiau, kad ir apie seksą. Jei radijuje pradėsime kurti tokias laideles, neliks laiko rimtiems reikalams. Mes lendame į gylį.

Operatyvumas priklauso ne nuo žiniasklaidos priemonės, o nuo žurnalistų. Žinių radijas irgi yra ne vieną ministrą nuvertęs. Portalai publikuoja mūsų laidų tekstus, todėl šitose lenktynėse sunku nustatyti, kas pirmas. Ir savaitraštyje gali rasti žinių, kuriuos kiti dar nežinojo.

– O socialiniai tinklai?

– Iš medžioklės grįžęs kaimynas gali papasakoti, kad matė krūmuose tupintį premjerą – irgi bus žiniasklaida. Kas yra socialiniai tinklai? Jie neatlieka žiniasklaidos vaidmens. Žiniasklaidoje jie yra viena koja: informacijos dalijimosi principas veikia, bet gavimo iš atsakingų asmenų – ne. Ar gali Monika Šalčiūtė su 160 tūkst. savo gerbėjų paimti interviu iš Algirdo Butkevičiaus? Ji gali postringauti apie krikščionines kurpaites, bet gauti informacijos apie valstybės valdymą iš pirmų lūpų – nelabai. Socialinių tinklų informacija nevisavertė.

– Dirbate privačioje stotyje. Ar iš tokios veiklos galima išsilaikyti dabartinėje žiniasklaidos rinkoje?

– Kiekvienas susiduria su tam tikrais sunkumais. Radijo stotis nėra aukso kasykla, bet kol kas laikomės. Buvo geresni laikai, dabar – gal nelabai. Šiaip žiniasklaidos verslas Lietuvoje nėra pats geriausias, nes priklauso

nuo auditorijos. Ji maža, o sąnaudos – tos pačios. Niujorke tokią pačią radijo stotį būtų lengviau išlaikyti. Konkurentų būtų daugiau, bet reklamos davėjų – irgi. Algas mums moka, nė karto nebuvo net vėlavusios. Prieš krizę buvo dideli plusai, o algos labai geros. Jei dirbi nemažai, ir dabar neblogos.

– Su kokiais dar iššūkiais susiduria radijas ir radijo žmonės? Kaip vien garsu sudominti išrankius šių dienų klausytojus?

– Radijo žurnalisto darbas yra sunkiausias, nes kvailumo čia neįmanoma paslėpti. Televizijoje gali pasislėpti už vaizdo. Šneki, o šalia – daug dirgiklių. Jei kokia blondinė pliurpia, net nereikalauji, kad labai protingai šnekėtų. Pasodink ją Žinių radijuje ir jei tą patį tautys, ką televizijoje, sakys: Dieve, kas vyksta! Klausytojas girdi tik tavo mintis, intonacijas, klausimą. Viskas pasidaro gryna. Vos kažką ne taip nukalbėjai, tik tai ir girdi. Portaluose dažnai nusirašo, dar kartais stilistai pataiso. Televizijoje daug dalykų matyti, pavyzdžiui, kaip elgiesi, rankos dreba ar nedreba, bet jie – ne tokie svarbūs, kaip žodis radijuje. Viskas į jį sukonzentruota.

Radijo žurnalistui reikia tekstu nupiešti vaizdą, kuris televizijoje yra savaime. Kalba turi būti vaizdinga, reikia metaforų, palyginimų, gudresnių pasakymų, vizualizuoti tekstą. Sakykime, dega Seimas – pastatei kamerą ir visi mato. Radijuje visi nori žinoti, kurioje vietoje dega, kiek laiko, kokio dydžio liepsna. Reikia dirbti taip, kad žmonės įsivaizduotų. Žurnalistui radijas yra ohoho mokyklėlė!

– Kas šiandien yra geras radijo žurnalistas?

– Balsas – ne svarbiausia. Geras dainininkas irgi nebūtinai turi gerą balsą. Kaip bet kuris žurnalistas, radijuje dirbantis žmogus turi būti empatiškas, įsijausti į situaciją, bandyti visais būdais išsiaiškinti tiesą. Nebūtinai agresyvus – kai kada elgtis švelniai. Turi būti geras psichologas.

M-1 informacijos tarnybos vadovė Aurelija Gintautaitė-Norkūnienė: dar niekas nesugalvojo, kuo pakeisti radiją

– Besikeičiančioje šiuolaikinėje žiniasklaidoje radijas išlieka informacijos pateikimo būdu, kurio poreikis kinta mažiausiai. Skiriasi radijo ir kitų žiniasklaidos priemonių informacijos priėmimo principas – iš radijo klausytojo ji nereikalauja papildomo dėmesio, pastangų, laiko ir koncentracijos. To reikia ir skaitant interneto portalą, ir žiūrint televiziją ar nagrinėjant socialinius tinklus, net skaitant informacinę žinutę išmaniajame telefone. Todėl radijo informacijai pakeisti dar niekas nesurado naujo, progresyvesnio XXI amžiaus būdo.

Tiesa, kad greičiausio informacijos šaltinio tiesiogine to žodžio prasme titulu radijas neteko, kaip po truputį jo netenka ir greitumu besigiriantys informaciniai portalai, kuriuos vis dažniau lenkia socialiniai tinklai, tačiau tai tik paviršutinis įspūdis. Radijas gali informuoti tuojau pat, tiesioginiame eteryje, nelaukdamas valandos pradžios ir

žinių – tokią formą naudojame ir savo darbe, kai redaktorius gali bet kuriuo metu ateiti su svarbiu pranešimu į bet kurios iš trijų grupės radijo stočių – M-1, „M-1 Plus“ ar „Lietaus“ – studiją. Radijo informaciją galima išgirsti bet kur – važiuojant automobiliu, darbo metu, kasant bulves ar apsiperkant parduotuvėje, todėl radijo paskelbtos informacijos prieinamumas gerokai didesnis nei bet kurio kito informacinio kanalo.

Taigi be radijo – ne tik jo informacinės, bet ir pramoginės dalies – kol kas neįmanoma įsivaizduoti ir žiniasklaidos, ir apskritai pasaulio.

– Kaip darbą keičia konkurencija su naujienų portalais?

– Konkurencijos nėra, tai galiu teigti viena-reikšmiškai, yra tik bendradarbiavimas. Manau, tai akivaizdu kiekvienam, kas nors kiek stebi informacijos srautus. Portalai mielai blikuoja radijo surinktą informaciją, o daugelis radijo stočių savo informacinį srautą formuoja cituodami portalus ir darydami apžvalgas.

M-1 informacijos tarnybos prioritetą – originali medžiaga ir pirminiai informacijos šaltiniai. Todėl daugiausia remiamės ne portalais, bet pirminiu informacijos srautu: interviu, klausytojų problemomis, spaudos konferencijomis ir t. t. Kaip portalai turi savo skaitytoją, taip mes turime savo klausytoją, kurį norime informuoti kokybiškiausiai.

– O kiek svarbūs socialiniai tinklai?

– Jie žurnalistams, taip pat ir radijo, svarbūs kaip dar vienas pirminis informacijos šaltinis.

Aurelija Gintautaitė

Asmeninio archyvo nuotr.

A. Gintautaitė-Norkūnienė žurnalistikoje dirba nuo 1993-ųjų. Jėgas išbandė įvairiose žiniasklaidos rūšyse, bet pagrindinis jos darbas visą laiką yra radijas, iš pradžių – LRT, kur rengė publicistineis laidais, vėliau perėjo į komercines radijo stotis. Nuo 1999 m. dirba M-1 informacijos tarnyboje.

Būtent pirminę, „nesuvirškintą“, informaciją jie pateikia ir kitiems savo vartotojams. Greičiausiai yra ir bus žmonių, kurie mėgsta pirmi ieškoti ir rasti socialinių tinklų „sensacijas“, „naujienas“ ir „komentarų“. Kabutėse sakau ne todėl, kad jie būtų nevertingi, – tai labai svarbi ir jau net nenauja galimybė, galinti sukelti nevaldomą reakciją ir kartais reiškianti daugiau nei tradicinės žiniasklaidos pranešimas. Tačiau yra ir tokių žmonių, greičiausiai jų dauguma, kurie neturi noro knistis po informacinį šiukšlyną. Jiems reikia grynos, tačiau objektyvios informacijos,

jie nori žinių, gautų atsijojus įvairiausių „piarą“ ar propagandą. Jiems ir reikia žurnalistų darbo. Radijas leidžia tokią informaciją pagauti tuojau pat ir ten, kur yra klausytojas tą minutę, nereikalauja jo pastangų šią informaciją rasti ir atsirinkti.

– Su kokiais dar iššūkiais susiduria radijo žmonės?

– Svarbiausias radijo informacijos tarnybos prioritetas ir kartu iššūkis yra tas pats, kaip ir visų žurnalistų, – rasti, kas paslėpta, tačiau būtina žinoti visuomenei. Radijo iššūkis – integruoti naujausias technologijas, perimti geriausius kitų informacijos transliuotojų privalumus. Radijo stotys, kaip ir kitos žiniasklaidos priemonės, po truputį tampa multimedijomis, integruodamos ir skaitmenines technologijas, ir vaizdo transliacijas, ir socialinius tinklus. Tai ateitis.

– Prieš keletą dešimtmečių ne viena komercinė radijo stotis turėjo stiprias žinių tarnybas, o dabar naujienoms palikta nebent po porą minučių per valandą. Kodėl joms teliko tiek vietos?

– Galima atsakyti klausimu: ar M-1 informacijos tarnybos atveju „200 sekundžių“ per valandą mažai? Ar blogai iki maksimumo sutraukta ir kristalizuota informacija? Prezidentė Dalia Grybauskaitė yra pasakiusi, jog vertina M-1 informacijos tarnybos rengiamas žinias būtent dėl to, kad jose išgirsta koncentruotą ir objektyvią informaciją. Ir šią informaciją per tris klausomiausias radijo stotis išgirsta rekordinė klausytojų auditorija.

Žinių perduoti minutės ir keliolikos sekundžių reportaže, pakalbinant mažiausiai du pašnekovus, pateikiant esminius faktus ir įdomiausias pašnekovo citatas, – tai radijo žurnalistų talentas ir radijo informacijos tarnybos tikslas. Rengiant šį trumpą pranešimą, kartais tenka sugaišti ir dvi dienas. Mūsų informacijos tarnyba atlieka ir žurnalistinius tyrimus – tokiais atvejais kalbinami keli ar net keliolika žmonių, o jų nuomonė sutraukiama į keturis ar penkis reportažus, kurie tą temą atskleidžia. Šie reportažai transliuojami tose pačiose trijų minučių žiniuose.

M-1 radijo stočių grupėje visą laiką ieškoma naujų formų, kaip pateikti kuo daugiau ir įvairesnės informacijos, kartu neužkraunant radijo stočių sunkiasvoriais pokalbiais, trunkančiais valandą, o kai kur – ir dar daugiau. Tai – ir diskusijos aktualiais klausimais su klausytojais, ir teminiai reportažai, ir tiesioginiai pokalbiai.

Dar vienas dalykas, su kuriuo nesutikčiau, yra teiginys, kad žinių tarnybos stiprumas išreiškiamas joje dirbančių žmonių skaičiumi. Vienas patyręs ir gabus žurnalistas vertas kelių žmonių, kurių darbo rezultatų negalima išleisti į eterį. Kiekvienas M-1 informacijos tarnybos žurnalistas yra dirbęs keliose įvairių rūšių žiniasklaidos priemonėse, patyręs, kompetentingas ir patikimas.

– Kaip vien garsu sudominti išrankius šių dienų klausytojus?

– Radijas yra garsas – tai didžiausias pranašumas. Įvairūs žaidimai su garsu ir yra ta priemonė, kurią reikia išnaudoti dirbant

radijuje. Jis veikia net žmogaus pašamone, tai įrodyta mokslininkų – informacija radijo klausantį žmogų pasiekia, net jei šis ne iki galo suvokia ją girdėjęs. Radijo pranašumų nereikia toli ieškoti, jie užprogramuoti pačioje žiniasklaidos rūšyje.

– Kas šiandien yra geras radijo žurnalistas?

– Visi žino, koks turi būti geras žurnalistas. Objektyvus, nešališkas, išmanantis savo sritį ir pan. Geras radijo žurnalistas skiriasi nuo kitų žiniasklaidos profesionalų, nes turi būti labai greitas ir konkretus, gebantis atsijoti nereikalingą informaciją ir visa tai pateikti taip, kad klausytojas ją suprastų tik girdėdamas. Klausia kartais pateikia siurprizų, apie kuriuos radijo žurnalistui reikia pagalvoti rašant tekstus, vengiant painių terminų ar bandant paaiškinti sunkiai suprantamą teisės aktą.

Jis turi gebėti prakalbinti ir tai – ne tik temos išmanymas, bet ir psichologinis

jautrumas bei gebėjimas į pokalbį įtraukti žmogų, kuris pradžioje galbūt to apskritai nenori. Radijo žurnalistas turi būti savarankiškas ir mėgti būti nuo pradžios iki galo atsakingas už galutinį rezultatą. Jis turi išmanyti savo darbo įrankius – greičiausiai techninė darbo dalis daugiausia ir kito per pastarąjį dešimtmetį. Jei tada, kai prieš 20 metų pradėjau savo darbą radijuje, montuojant dar teko karpyti magnetofono juosteles, o įrašo eiti su didžiuliu kelis kilogramus sveriančiu įrašymo prietaisu, dabar technologijos, kaip ir visose kitose srityse, leidžia tiek daug, kiek tik gebi iš jų paimti. Todėl radijo žurnalistu profesionalu galima tapti tik netrumpą laiką dirbant radijo stotyse.

Ir dar įdomus faktas – radijo žurnalistai gali išeiti į kitą sritį, kitą žiniasklaidos priemonę, net į kitą profesiją, tačiau darbą radijuje jie dažniausiai įvertina kaip vieną geriausių savo patirčių. Tai daug ką pasako.

**Remia Spaudos, radijo ir
televizijos rėmimo fondas**

Asmeninio archyvo nuotrauka

Skirtingi radijo klausytojų tipai arba išsamus žvilgsnis į radijo tyrimus

Viktoras Denisenko

VU Komunikacijos fakulteto Žurnalistikos instituto doktorantas

Įvairių žiniasklaidos kanalų tyrimo specialistai radiją vadina fonine žiniasklaidos priemone, nes žmonės jo ne tik klausosi tikslingai, bet taip pat gali išgirsti ir atsitiktinai – kolegos kabinete, važiuodami taksi ir pan. Taigi kyla klausimas, kaip tokiu atveju įvertinti įvairių radijo stočių populiarumą bei tai, koks jų klausytojų ratas? Ieškodami atsakymų į šiuos klausimus kreipėmės į TNS LT radijo auditorijos tyrimų projekto vadovę Renatą Mackevičienę.

Klausaisi radijo – pildyk dienoraštį

Mūsų pasirinkimą lėmė tai, kad būtent TNS LT jau ne pirmus metus atlieka reguliarius radijo stočių populiarumo ir jų auditorijų tyrimus Lietuvoje. Kaip sako R. Mackevičienė, mūsų šalyje tokio pobūdžio informacijai rinkti ir nagrinėti taikomas dienoraščio metodas, kuris taip pat populiarus ir kitose pasaulio šalyse. „Tai geriausias radijo tyrimo būdas pagal kainos ir kokybės santykį“, – pabrėžia R. Mackevičienė.

Minėto metodo esmė gana paprasta. Tyrimui atrenkami respondentai, kurie vieną savaitę pildo dienoraštį. Jame pažymi, kokių radijo stočių ir kokiais laiko intervalais jie klausėsi. Respondentai dienoraštį rašo kiekvieną savaitės dieną 15 minučių laiko intervalu. Pasak R. Mackevičienės, šitai gaunami gana patikimi duomenys apie Lietuvos radijo klausytojų įpročius.

Dienoraščio metodą radijo tyrimams taiko įvairios valstybės, tarp jų ir šalys, kurias galima priskirti prie išsivysčiusių valstybių kategorijos. „Pavyzdžiui, tokį metodą naudoja RAJAR (angl. *Radio Joint Audience Research*), t. y. bendra Jungtinės Karalystės radijo industrijos auditorijos tyrimo sistema. Šiuo metodu pasitikima, nors jis ir gali atrodyti kiek senamadiškas. Tačiau tai neatbaido nei RAJAR, nei mūsų, nei kitų tyrėjų. Šitas metodas veikia gana tiksliai“, – pažymi R. Mackevičienė.

Radijo auditorija ir populiarumas vertinami ir kitais metodais. Vienas iš jų angliškai

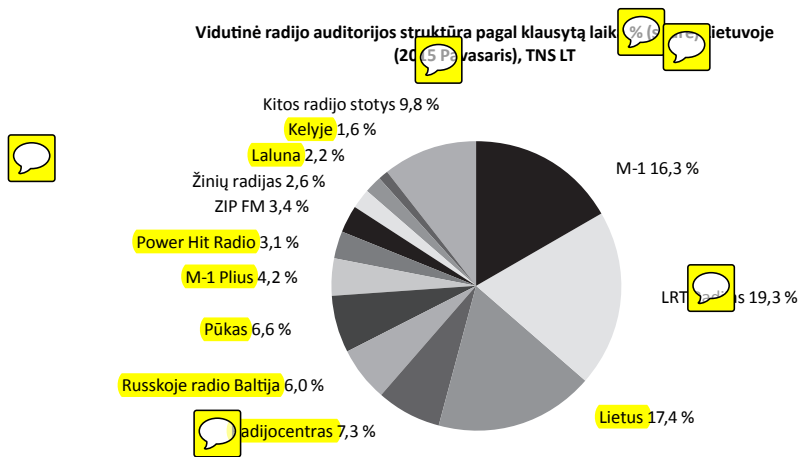
vadinamas „Day-After recall“ (t. y. prisimenant dieną po). „Šis būdas irgi gana populiarus, bet jis taikomas rečiau nei dienoraščio metodas. Tai telefoninių apklausų principas, kai respondentams skambinama. Jų klausama apie tai, ko jie klausėsi vakar. Naudojantis specialiu klausimų sąrašu gaunami gana smulkūs ir patikimi duomenys“, – pasakoja R. Mackevičienė.

Lyginant šiuos du radijo auditorijos tyrimo metodus, aiškėja, kad dienoraštis turi tam tikrą privalumą. „Radijas yra foninė žiniasklaidos rūšis, kuri dažnai nereikalauja jokių vartotojo pastangų norint ją gauti“, – akcentuoja tyrėja. Dėl to manoma, jog potencialiai tikslesnė ir patikimesnė informacija gaunama tada, kai žmogus iš anksto žino, kad jam reikės stebėti ir fiksuoti, ko jis klausosi (šitai ir nutinka dienoraščio metodo atveju). „Tačiau būdas „Day-After recall“ taip pat sėkmingai taikomas daugelyje rinkų. Tiesiog lemia rinkos susitarimas ir tradicija, kaip radijas tiriamas“, – akcentuoja ekspertė.

Tyrėja pažymi, jog gali būti, kad anksčiau ar vėliau ir Lietuvoje bus pereita būtent prie tokio metodo. „Atliekant bet kokią sociologinį tyrimą vis sunkiau tampa išprašyti su anketa pas žmogų į namus, tad dažnai paprasčiau yra pasiekti tą žmogų telefonu“, – sako R. Mackevičienė.

Elektroniniai tyrimai tik turtingose šalyse

Dar vienas būdas radijo populiarumui tirti yra elektroninio matavimo metodas,

primenantis TV metrų principą, taikomą televizijos tyrimuose. Pasak R. Mackevičienės, naudoti tokį metodą radijui tirti gali sau leisti tik didelės ir turtingos rinkos. „Pasirenkama žmonių grupė, kuri sudaryta pagal visuomenės modelį. Jie nešiojasi specialų prietaisą, kuris ir fiksuoja, kokių radijo stočių žmogus klausosi“, – elektroninio matavimo procesą paaiškina tyrėja.

Tai, ko gero, yra tiksliausias metodas, tačiau jį naudojant kyla ir tam tikrų sunkumų. „Taikant šį metodą reikia kooperuotis su radijo stotimis, nes jis veikia tokiu principu: transliuotojas į savo transliuojamą programą įterpia žmogaus ausiai negirdimą signalą, kurį tas prietaisas fiksuoja ir pagal kurį atpažįsta radijo stotį“, – aiškina R. Mackevičienė. Todėl šis metodas yra gana brangus, reikalaujantis atitinkamų investicijų į įrangą.

Europoje elektroninio matavimo metodą taiko vos kelios valstybės. Tarp jų yra Belgija, Norvegija ir Islandija. Šis metodas

taip pat naudojamas didžiuosiuose Kazachstano miestuose. R. Mackevičienė pažymi, kad minėtas metodas naudojamas daugiausiai išsivysčiusiose ir turtingose radijo rinkose. „Tai, kokį metodą renkasi tyrėjas, priklauso ir nuo rinkos – nuo to, kiek pinigų ji gali skirti auditorijos tyrimams“, – sako tyrėja.

R. Mackevičienė pabrėžia, jog tose valstybėse, kuriose nuo dienoraščio metodo buvo pereita prie elektroninio matavimo būdo, nepastebėta kokių nors reikšmingų duomenų struktūros pokyčių. „Jokio perversmo tyrimuose neįvyko ir tai dar vienas įrodymas, jog visi minėti metodai yra patikimi“, – teigia tyrėja.

Žinoma, tiek dienoraščio, tiek „Day-After recall“ metodo taikymo atveju yra tam tikra paklaida. „Visada yra pavojus, kad vienas arba kitas respondentas gali sąmoningai meluoti. Tačiau apklausiamos didelės imtys, todėl koks nors vienas nesąžiningas respondentas negali padaryti įtakos visam

tyrimui. Jo atsakymas bet kuriuo atveju yra tik menka bendro tyrimo dalis. Kita vertus, nepastebėta tendencijos, kad dienoraštį pildantys žmonės specialiai elgtųsi kitaip ar būtų linkę pateikti netikslus duomenis. Jie yra specialiai instruotujami, jų prašoma tyrimo metu nekeisti savo įpročių ir kasdienės rutinos. Gaunamos anketos yra kruopščiai papildomai tikrinamos laikantis visų tokiems tyrimams taikomų tarptautinių standartų“, – sako R. Mackevičienė.

Klausytojų įpročiai išlieka visą gyvenimą

Kalbant apie bendrą Lietuvos žiniasklaidos reklamos rinką reikia pasakyti, kad radijas užima gana tvirtą poziciją, nors ir ne pačią pagrindinę. „Mūsų radijo rinka sudaro apie 8–9 proc. bendros žiniasklaidos reklamos rinkos ir pastaraisiais metais ši dalis išlieka stabili“, – pažymi R. Mackevičienė. Tokios išvados daromos pagal TNS LT kartą per metus įvertinamos Lietuvos reklamos rinkos analizę.

Šių metų pavasario tyrimo duomenys parodė, kad populiariausių (klausomiausių) radijo stočių penketukas atrodo šitaip: M-1, LRT radijas, „Lietus“, „Radiocentras“ ir rusakalbė stotis „Russkoje radio Baltija“. Kiek kitokia situacija pagal tai, kokių radijo stočių klausomasi ilgiausiai. Dėmesingesni yra LRT radijo klausytojai, po jų eina radijo stotys „Lietus“ ir M-1. Pažymima, kad iš viso tyrime vertinama daugiau nei 20 nacionalinių ir regioninių radijo stočių klausytojų auditorija.

Pagal praeitų metų duomenis nustatyta, kad vienas Lietuvos gyventojas per dieną radijo klausosi vidutiniškai 2 val. 26 min. Tai iš esmės atitinka ankstesnių metų rodiklius (pavyzdžiui, 2013 m. šis rodiklis buvo 2 val. 30 min.). Tuo pat metu pastebima, kad tradiciškai trumpiausiai radijo klausosi 12–19 metų jaunimas. Pasak R. Mackevičienės, tokia tendencija buvo visada – net ir prieš atsirandant naujosios žiniasklaidos priemonėms, į kurias jaunimas šiuo metu labiausiai įnikęs. „Ši tendencija labiau susijusi su amžiaus tarpsniu ir gyvenimo būdu, kuris apsprendžia ir tam tikrus žiniasklaidos rūšių naudojimo ypatumus“, – pažymi R. Mackevičienė.

Pasak tyrėjos, internetas ir radijas yra neblogai sugyvenančios žiniasklaidos rūšys, nors tai gal ir skamba kiek netikėtai. „Radijas iš esmės integravosi į internetą, kur mes irgi galime jo klausytis. Radijo stotys taip pat sėkmingai išnaudoja vadinamųjų socialinių tinklų galimybes, jos pritraukia ir, galima sakyti, įtraukia savo vartotojus į įvairias akcijas ir žaidimus“, – teigia R. Mackevičienė.

Kita įdomi tendencija, kurią pastebi tyrėjai, yra tai, kad skirtingos klausytojų kartos „neša“ savo radijo klausymosi prioritetus per gyvenimą. „Mes matome, kad jeigu prieš dešimt metų pagrindinis „M-1 Plius“ radijo stoties klausytojas priklausė 30–39 metų amžiaus grupei, tai dabar šis klausytojas, išsaugojęs įprotį, priklauso 40–49 metų amžiaus gyventojų grupei. Taip pat matome, kad vyriausioje klausytojų kategorijoje po truputį mažėja LRT radijo gerbėjų, o būtent

ši radijo stotis iš esmės neturi konkurencijos 60–74 metų amžiaus grupėje“, – sako R. Mackevičienė. Pasak jos, šiandieniniai šešiasdešimtmečiai jau yra kiek kitokie, nei tie šešiasdešimtmečiai, kurie buvo prieš dešimt metų. „Jie jau renkasi daugiau stočių, jų pasirinkimas yra įvairesnis“, – akcentuoja tyrėja.

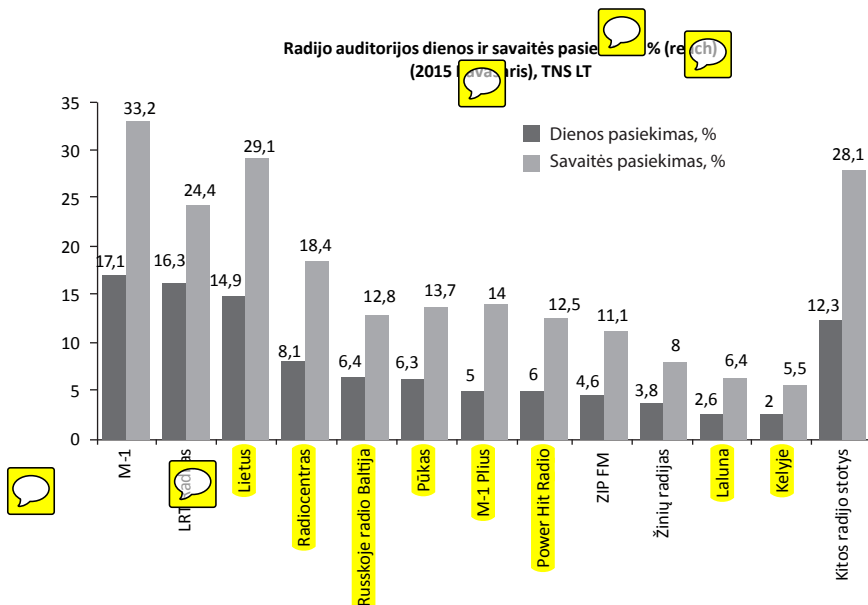
Nėra „tipinio“ radijo klausytojo

Pasak R. Mackevičienės, neįmanoma išskirti kokio nors vieno Lietuvos radijo klausytojų tipo. „Tų stočių yra tokia begalybė, kad apibendrinto klausytojo portreto nupiešti tiesiog neįmanoma“, – pažymi tyrėja. Jos teigimu, geriausiu atveju būtų galima kalbėti apie auditorijos segmentaciją. Radijo auditorijos tyrimo duomenų pagrindu TNS LT atlikta segmentacija išskiria kelis pagrindinius radijo klausytojų tipus.

Didžioji radijo klausytojų dalis Lietuvoje neturi aiškių prioritetų, galima pasakyti, kad jie klausosi bet ko. „Tokie žmonės sudaro pagrindinę klausytojų dalį. Jie klausosi atsitiktinai, gana nedaug, nėra lojalūs kuriai nors radijo stotčiai. Jiems radijas dažniausiai yra tiesiog fonas“, – sako R. Mackevičienė.

Kitą pastebimą radijo klausytojų dalį sudaro žmonės, kurie renkasi populiarias lietuviško turinio ir vietines (t. y. regionines) radijo stotis. „Tai lietuviškos muzikos, lengvo turinio mėgėjai. Dažniausi tokios grupės atstovai yra kaimo gyventojai, žmonės, gaunantys mažesnes pajamas, taip pat šiek tiek vyresni. Tokių klausytojų krepšelyje būtų „Pūkas“, „Lietus“, kitos panašios radijo stotys“, – teigia ekspertė.

Dar vieną grupę sudaro klausytojai, kurie, pasak R. Mackevičienės, mėgsta foną su informacijos prieskoniu. „Jie klausosi populiarios

muzikos transliuotojų. Dažniausiai renkasi „M-1 Plus“, M-1, „Radiocentrą“ ir kitas panašias stotis“, – sako tyrėja.

Atskirą grupę sudaro ir klausytojai, kurie iš radijo tikisi žinių, mėgsta klausytis pokalbių ir diskusijų. Pirmiausia tai LRT radijo ir Žinių radijo auditorija.

Išskirti galima ir naujosios kartos segmentą – jų radijo stočių krepšelyje dominuoja ZIP FM ir „Power Hit radio“.

Pasak R. Mackevičienės, atskirą grupę sudaro ir tautinių mažumų atstovai. Lietuvoje yra kelios į juos orientuotos radijo stotys (pavyzdžiui, „Ruskoje radio Baltija“).

„Minėta radijo auditorijos tyrimų duomenimis paremta segmentacija yra geriausias įrodymas, kad nėra vieno Lietuvos radijo klausytojų tipo. Skiriami keli tipai žmonių, kurie klausosi vienokių ar kitokių radijo stočių“, – akcentuoja tyrėja.

Pagal pasiekiamumą nusileidžia tik televizijai

Paskutinis iš klausimų, kuriuos vertėtų aptarti, atspindi radijo vietą Lietuvos žiniasklaidos priemonių lauke. Pagal TNS pateikiamus duomenis, radijas užima antrą vietą tarp mūsų šalies gyventojų dažniausiai naudojamų žiniasklaidos kanalų, tačiau jam ant kulnų jau mina internetas. Pavyzdžiui, 2014 m. kiekvieną dieną radijo klausėsi (arba

bent girdėjo atsitiktinai) 64,3 proc. šalies gyventojų. Pagal šį rodiklį radijas nusileisdavo tik televizijai, kurią tais pačiais metais kiekvieną dieną žiūrėjo apie 91,1 proc. gyventojų. Radijas taip pat truputį lenkė internetą (57,9 proc.) bei buvo palikęs užnugaryje spaudą (34,5 proc.). Šių metų duomenimis, radijo atotrūkis nuo interneto sumažėjo iki minimumo: kiekvieną dieną radijo klausėsi 59,4 proc. klausytojų, o internetu kiekvieną dieną naudojosi 59,2 proc. Lietuvos gyventojų. Televizija šiais metais kiek aplėido savo pozicijas – ją kiekvieną dieną žiūrėjo 86,4 proc., o spauda kiekvieną dieną pasiekdavo 34,3 proc. šalies gyventojų.

Naujausi duomenys rodo, kad iš minėtų 59,4 proc. radijo klausytojų dauguma vis dar senamadiškai transliacijos klausosi per įvairius radijo imtuvus. Šitaip įvairių stočių signalas pasiekia 52,8 proc. Lietuvos gyventojų. Dar 9,6 proc. respondentų radijo klausosi per kompiuterį, o 2,2 proc. tiriamųjų kaip radijo imtuvą naudoja įvairius mobiliuosius įrenginius (dažniausiai mobiliuosius telefonus).

Pasak R. Mackevičienės, pastebima, kad žiniasklaidos rūšių pasirinkimas gali priklausyti nuo įvairių aplinkybių. „Radijas Lietuvoje yra rytinė žiniasklaidos priemonė“, – pažymi tyrėja. Ji akcentuoja, kad radijas kol kas tvirtai išlaiko savo turimas pozicijas ir neatrodo, kad artimiausiu metu jas galėtų prarasti, nors jo rinkos augimo tendencijų mūsų šalyje ir nepastebima.

Asmeninio archyvo nuotr.

Ginas Dabašinskas: ne tik mielas balsas radijo eteryje

Vytautas Žeimantas

Turbūt nepasakysiu didelės naujienos teigdamas, kad televizijoje žurnalistai gali daug greičiau sublizgėti, negu dirbdami radijuje. Parodė gražų veidelį, dar mestelėjo kokią nors neįprastą frazę, štai ir žiūrėk, jau apie jį kalba, jau jis televizijos „žvaigždė“. Bet pasirodo kita, trečia laida ir pamatai, kad prieš tave tik vidutinybė, o gal ir dar blogiau. Gal todėl taip dažnai, net įkyriai kepamos naujos televizijos „žvaigždės“. Tada žmogui sunku suvokti, kur jis – žvaigždžių parade ar „žvaigždėtame“ jovale. Bet čia suvokimo niekas nenori, jo nelaukia, nes „žvaigždėtas“ eteris neša gerą pinigėlį.

Žurnalistui, dirbančiam radijuje, pagarsėti daug sunkiau. Todėl gerokai nustebau, kai vienas kolega žurnalistas kartą tarė:

– Patylėkime, pasiklausykime Gino Dabašinsko. Tuoju prasidės jo laida „Prie pietų stalo“.

Kolega įjungė radijo imtuvą. Iš pradžių aš į jį žvelgiau nepatikliai: pagarsėjusi radijo laida? Ar taip gali būti? Nepatikėjau jau vien todėl, kad dabar Lietuvoje veikia daug radijo stočių. Nors jos ir konkuruoja, tačiau į eterį patenka ir visiško niekalo – pro vieną ausį įeina, pro kitą išeina, o galvoje nieko nelieka. Priežastis čia paprasta – trūksta gerų radijo žurnalistų. Prie mikrofono prileidžiami žmonės, nieko bendro neturintys su profesionalia žurnalistika. Todėl ir byra į eterį daug elementaraus tuščiažodžiavimo, be to, dar pagardinto kalbos šiukšlėmis.

Savo nepatiklumu su kolega, jau jungiančiu radiją, nepasidalijau, nutariau vėliau jam apie tai pasakyti. Bet neapsakiau, nes kartu įdėmiai išklausėme G. Dabašinsko laidą.

Tada turbūt pirmą kartą išgirdau jo balsą ar bent jau šį balsą sutapatinau su pavarde – Dabašinskas. Laida patiko. Vėliau dažną vidudienį klausydavausi jo tiesiogiai rengiamų pokalbių „Prie pietų stalo“. Sužinojau, kad ji sulaukdavo daug klausytojų. Pabandžiau suprasti, iš kur tokia sėkmė.

Visų pirma supratau, kad G. Dabašinskas yra brandus žurnalistas, jo kviečiami net žymiausi ir garsiausi žmonės neatsisako, noriai eina į šią laidą, nors ir žino, kad ji

tiesioginė, ir čia žodis kaip žvirblis – paleisi, nesugausi.

Supratau ir tai, kad ne vien tik sumaniai parinkti pašnekovai neša laidai sėkmę. Nemažiau svarbu ir saviti, netradiciniai, tik kolegai Ginui būdingi klausimai, jo pastebėjimai, apskritai žaisminga pokalbio tonacija.

„Valgymas šiuo atveju yra grynai metaforiškas dalykas. Man svarbu, kaip per šią valandos trukmės laidą atsiskleidžia pašnekovas, nes mano tikslas šioje laidoje – per pasikviestą žmogų atskleisti mūsų radijo klausytojams jam pažįstamą gyvenimo pusę. Pašnekovas pasakoja tai, ką išmano, o aš, kaip tas Nežiniukas, savo „naiviais“ klausimais tik paskatinu jį tai daryti“, – teigia kolega Ginas.

Pasiteiravau jo, kokius pokalbius laiko tikrai pavykusiais, kokius – nepavykusiais?

„Labai įdomus pokalbis buvo su Ivanu Paleičiku, „Lukoil Baltija“ vadovu. Juk mes į šią įmonę žvelgiame stereotipiškai: ji tokia pati, kaip ir pati „Lukoil“. O pasirodė, kad ponas Ivanas yra visai kitoks žmogus. Netgi prisipažino, kad jis – ne atvykėlis rusas, o vietinis lenkas. Ir papasakojo, kaip jis, „Mažeikių naftos“ elektrikas, tapo tokios įmonės vadovu. Tai šiam žmogui irgi buvo tam tikras pasirinkimas ir netgi tam tikra loterija. Žodžiu, jis papasakojo savo kelį: nuo elektriko iki vienos iš stambiausių naftos importo įmonių vadovo, – prisimena kolega Ginas. – O priešingas pavyzdys galėtų būti pokalbis su buvusiu VSD šefu Mečiu Laurinkumi. Lietuvos saugumietis

Ginas Dabašinskas kalbina fotomenininką Rimantą Dichavičių

Asmeninio archyvo nuotr.

Nr. 1 vos ne į kas antrą mano klausimą atsakė kukliai šypsodamasis: „Neturiu komentarų.“ Nors pasiusk! Padėtį ėmiau gelbėti visai „vaikišku“ klausimu: „O ką jūs dabar skaitote?“ Ir pasirodė, kad žmogus, kuris neturėjo komentarų beveik į visus mano užduotus klausimus, negali pasakyti, kokią knygą šiuo metu skaito: „Skaitau, bet... neprisimenu.“ Žodžiu, mūsų buvęs pagrindinis saugumietis taip ir neparodė nieko daugiau, išskyrus „fasadinę“ savo pusę. Gal tai ir yra mūsų saugumiečių gyvenimo būdo esmė: niekuomet neatsiskleisti.

Kita vertus, nepavykęs pokalbis taip pat yra rezultatas, nes mano strategija vedant laidas yra tokia: pokalbis neturi skirtis nuo gyvenimo. Juk mes iš esmės visą laiką esame tiesioginiame eteryje (tik ne visada

transliuojamame). O kai tai supranti, suvoki, kad jokios ribos tarp įjungto ir išjungto mikrofono neturi būti. Ir kai tai pagaliau suvokia nenorintis atsiskleisti pašnekovas, jis vis tiek pasakys per visą laidą nors 5 proc. to, kas bus įdomu ir mūsų klausytojams. Štai dėl tų 5 proc. ir verta stengtis.“

Taip, visada interviu bus įdomus, jei jam žurnalistas rimtai pasiruoš. Deja, dabar mūsų kolegos, ypač jauni, labai savimi pasitiki, eina į pokalbį visiškai nesiruošę, todėl ir išgirstame vis tuos pačius trafaretinius klausimus, kurie jau niekaip negali išjudinti pašnekovo. Rezultatas – lėkštas, neįdomus produktas, žurnalistinė nesėkmė.

Kolega Ginas vedė ne tik laidą „Prie pietų stalo“. Dirbdamas įvairiose radijo stotyse,

jis vedė laidas „Mano sveikata“, „Įvykiai ir komentarai“, „Tėvams apie vaikus“, „Su Palmira“, kitas.

Kai pats pabuvau jo laidoje ir artimiau susipažinau su kolega Ginu, sužinojau dar vieną jo sėkmės paslaptį. Pasirodo, jo specialybė – socialinė psichologija. 1986 m. baigęs Vilniaus universitetą jis įgijo psichologijos specialybę. Šios žinios, be abejo, gerokai talkina jam bendraujant su žmonėmis, rengiant naujas laidas.

Talkina ir žurnalistinė šeimos aplinka. Motina Silvija Dabašinskienė daug metų dirbo „Draugystės“ laikraštyje, Eltoje, tėvas Vytautas Dabašinskas – televizijos žurnalistas. Tetos Nijolė ir Jūra Marija Baužytės – irgi garsios žurnalistės, dėdė Vidmantas Bačiulis – televizijos režisierius.

Nemažą įtaką kolegai Ginui turėjo ir turi vis labiau didėjanti žurnalistinio darbo patirtis. Jis dirbo savaitraštyje „Atgimimas“, dienraštyje „Lietuvos žinios“, žurnaluose „Lithuania in the World“ ir „Veidas“. 2009 m. įstojo į Lietuvos žurnalistų sąjungą. Kultūros ministerijoje jis buvo ministro patarėjas ryšiams su visuomene, kultūros

politikos skyriaus vadovas, ministerijos savaitinio biuletenio „Kultūros gyvenimas“ vyr. redaktorius.

1998 m. kolega Ginas sudarė ir redagavo knygą „Gyvosios istorijos programa: istorinė kultūra šiuolaikinės sąmonės formavimui“, yra knygos „Eimunto Nekrošiaus teatras“ (2012) bendraautoris. Parašė scenarijų ir redagavo televizijos filmą „Tylioji epidemija“ (2001). Kartu su kitais 1999 m. išleido kompaktinę plokštelę „Lietuva senuosiuose žemėlapiuose“.

2008 m. kolega Ginas tapo respublikinio kūrybinio konkurso „Žmogus ir aplinka“ laureatu. 2010 m. jo rengta laida „Tėvams apie vaikus“ LRT konkurse „Pragiedruliai“ pripažinta geriausia radijo laida vaikams. Jam įteiktas „Pragiedrulių“ prizas.

Dabar kolegos Gino kūrybinėje dirbtuvėje įdomus projektas – „Auksinis Lietuvos ruduo“. Tai pokalbiai su brandaus amžiaus sulaukusiais garsiais Lietuvos žmonėmis. Tikiuosi, kad ir šis projektas bus sėkmingai įgyvendintas, nes kolega Ginas – subrendęs kultūros kūrėjas.

Armeninio aretyvo nuotr.

Romas Sadauskas ir Romas Sadauskas-Kvietkevičius

Kietas stuburas ar taiklus žodis būtini geroje žurnalistikoje

Daiva Červokienė

To pasiteiravome gerai žinomų žurnalistų ir publicistų – tėvo ir sūnaus Romų Sadauskų: vyresniojo, daugiau nei dvidešimt knygų išleidusio publicisto ir rašytojo, Lazdijų r. garbės piliečio, šiemet apdovanoto ir Juozo Paukštelio premija, ir jaunesniojo Romo Sadausko-Kvietkevičiaus, 15 metų vadovaujančio „Druskininkų naujienoms“, naujienų portalo Delfi.lt apžvalgininko, tinklaraštininko, šiemet įkūrusio Kurorto radiją ir naujienų portalą Kurortoradijas.lt, apdovanoto žurnalistine Antano Macijausko premija, atkakliai kovojančio su Druskininkų politikų pastangomis pažaboti laisvą spaudą.

Pokario meto atsitiktinumas?

Besimokydamas mokykloje R. Sadauskas rašė eilėraščius, prieš studijas vasarą padirbėjo rajono laikraščio redakcijoje. Svajojo studijuoti teisę, kamavo klausimas, kodėl pasaulyje tiek neteisybės: jo tėvą, mokytoją, nuteisė ir ištrėmė į Sibirą, mama su vaikais ilgai slapstėsi, kone badavo...

Kai nuvežė dokumentus į Vilniaus universiteto Teisės fakultetą, paaiškėjo, kad stojantiesiems reikia turėti rekomendacijas iš rajono teismo su saugumo pažyma. Šalia buvo žurnalistikos fakultetas, tad padavė dokumentus ten. Kaip tremtinio sūnui ir ten kilo keblumų: egzaminus išlaikė penketais, bet priimtųjų sąrašė jo nebuvo. Nuėjo pas katedros vedėją Joną Karosą aiškintis. Tas atsiduso: „Žinau, einam pas rektorių.“ Šis pažiūrėjo dokumentus, paliepė važiuoti namo ir laukti atsakymo. Po savaitės sužinojo: priimtas.

„Prie gimtojo slenksčio“

R. Sadauskas dirbo Lietuvos radijo ir televizijos komitete, žurnaluose „Jaunimo gretos“, „Mūsų gamta“, „Kultūros barai“, savaitraštyje „Literatūra ir menas“, „Vals-tiečių laikraštyje“. Pirmosios jo knygos buvo apybraižų. Rašytojas sakė jaunystėje neturėjęs ambicijų išleisti knygą, bet tuometinis „Literatūros ir meno“ vyr. redaktorius V. Radaitis patarė surinkti apybraižas ir išleisti. Surinko, redaktorius nunešė į „Minties“ leidyklą. Paklaustas pavadinimo, užrašė „Prie gimtojo slenksčio“, nes dauguma apybraižų buvo apie tėviškę. Gal po

Du Romai Sadauskai

Asmeninio archyvo nuotr.

metų V. Radaitis pasiteiravo, kaip ta jo knyga. Nežinojo. Nuėjo į leidyklą, ten ieškojo, ieškojo, nerado. Paskui žiūri – pakišta po spintos koja. Ištraukė, atspausdino.

Pasak vyresniojo R. Sadausko, žmogaus gyvenimas susideda iš buities ir būties. Būtis į žurnalistiką neįeina, tik realus apčiuopiamas gyvenimas: informuoti, stebėti įvykius, juos analizuoti. Literatūra – ta raštijos dalis, kuri bando prasiskverbti į būties, dvasinius reiškinius.

O fantazija rašytojui – svarbu? „Kokia būtų literatūra, jei tik fantazuotum. Mūsų visa gimtoji literatūra – ne šiaip sau žodžio meną kurti. Visi didieji pasaulio kūriniai yra ir filosofija, ir estetika, ir istorija“, – sako R. Sadauskas.

Pradėjo nuo „Druskonio“

R. Sadauskas-Kvietkevičius (prie tėvo pavardės pridėjęs ir motinos) augo greta Druskininkų, vėliau – Vilniuje. Vaikystėje svajojo būti priemiestinio autobuso

Vieciūnai–Druskininkai vairuotoju, nes valdyti tokį didelį lyg troba benzinu ir kelio dulkėmis dvokiantį daiktą atrodė labai svarbu ir vyriška.

„Vaikystėje ir jaunystėje tėvo knygų užsispyrusiai stengiausi neskaityti, nes „pavogtos“ iš mano vaikiško gyvenimo detalės ten persipindavo su fantazija. Tai man atrodė jei ne apgavystė, tai pasityčiojimas iš mano pastangų išsaugoti bent kažkiek privatumo. Mokykloje rašyti man buvo gerokai lengviau negu bendraamžiams, bet studijuoti pasirinkau filosofiją, vėliau buvau įstojęs net ir į Kauno kunigų seminariją. Kai šiuo pašaukimu suabejojau, reikėjo imtis kažkio darbo, o žurnalisto profesijos pagrindai buvo kažkaip savaime užsifiksavę galvoje“, – sakė R. Sadauskas-Kvietkevičius.

Tėvas neslėpė nenorėjęs, jog sūnus pasuktų į žurnalistiką, bet kai šis ieškojo darbo, pats jį rekomendavo „Druskonio“ redakcijai.

„Tėvas visaip stengėsi nuo žurnalistikos atgrasyti. Maniau, kad bijo, jog padarysiu jam gėdą. Ir tik po daugelio metų, kai mano straipsniai pradėjo rodytis naujienų portaluose, išgirdau kelis jo santūriai teigiamus atsiliepimus“, – ištarė R. Sadauskas-Kvietkevičius.

Tėvas negailėjo jam pagyrimų sakydamas, kad yra tikras žurnalistas, geras publicistas, rašęs daug geriau už jį, visad turėjusį pretenzijų literatūrai. Ir labai daug ką moka: pats maketuoja, gerai valdo kompiuterį, fotografuoja – į senelį, kuris kone viską mokėjo.

Žvilgsnis į žurnalistiką

Pasak vyresniojo R. Sadausko, kiekvieną darbą dirbant reikia tų pačių savybių – išmanymo ir padorumo, atsakomybės. O žurnalistika suteikia daug galimybių – būti įvykių sukuryje, informuoti, žmogui padėti ar... jį nuskriausti, todėl etiškumas dirbant šį darbą labai svarbu.

„Žurnalistika buvo patrauklesnė XX a. pabaigoje, kai po sovietmečio suvaržymų atsirado galimybė rašyti be cenzūros, o prie spaudos kioskų nutįsdavo eilės. Šiandien ši profesija labai nuvertėjo, rajoninių laikraščių reporteriai uždirba mažiau už prekybos centrų kasininkes. Interneto socialiniai tinklai atvėrė žurnalistams neaprepiamas galimybes, bet „Patinka“ paspaudimai neneša pajamų, kol netampate tikra „Facebooko“ garsenybe“, – sakė laikraščiuose „Druskonis“ ir „Lietuvos aidas“ dirbęs, savaitraščiams „Dzūkas“, „Druskininkų kronika“ vadovavęs, o nuo 2001 m. „Druskininkų naujienų“ redaktoriumi tapęs jaunesnysis R. Sadauskas, bent kartą per savaitę rašantis ir naujienų portalui „Delfi“.

„Druskininkų naujienų“ redaktoriumi pripažino tapęs savo iniciatyva: nuėjo pas dienraščio „Alytaus naujienos“ vyriausiąjį redaktorių ir pagrindinį akcininką Romą Burbą ir pasiūlė įkurti naują laikraštį. Pastarąjį dešimtmetį yra vienintelis jo kūrybinis darbuotojas.

Jei nėra, privalu įkurti

Kaip spėja? „Man patinka viską daryti pačiam: rašyti, fotografuoti, maketuoti, parsivežti laikraštį iš spaustuvės ir dar dažais

A. Macijausko premijos įteikimas. *Asmeninio archyvo nuotr.*

tepantį pirštus išvežioti po parduotuves. Be to, talkina žmona Irma, išvaduojanti mane nuo pinigų skaičiavimo rutinos, sąskaitų rašymo ir kartais šį tą parašanti. Dabar ir dukra Monika rengia Kurorto radijo laidas, rašo, fotografuoja. Turim daug neetaitinių talkininkų, karts nuo karto parašančių ne dėl honoraro, o iš noro kažką pasakyti skaitytojų bendruomenei. Prieš dešimtmetį tekdavo ir naktimis pasėdėti užbaigiant laikraščio numerį, o dabar kažkaip savaime per savaitę užsipildo“, – pasakojo R. Sadauskas-Kvietkevičius.

Kiek galima šitaip tempti? To pasiteirautas nustebo: „Kodėl tempti? Tempinama našta, o rašyti man yra didelis malonumas. Jeigu dar kažkas skaito, klauso, tai neapsakomas smagumas.“ Ir pridūrė, kad kurti Druskininkų radiją sumanė pajutęs jo poreikį. Nuo vaikystės buvo truputį šveplas, vengė viešo

kalbėjimo, bijojo didesnės auditorijos. O jeigu kažko bijo, būtinai turi prisiversti tai daryti... Be to, Druskininkuose nebuvo vietinės radijo stoties. O jei kažko nėra, tiesiog privалу įkurti. Juolab kad radijas nesipjauna su laikraščiu, nes groja muziką ir trumpai praneša šviežias naujienas. Savaitraštyje jos tiesiog negali būti tokios šviežios, nes reikia susitelkti į įvykių analizę, pateikti žinią plačiau. Kartą per savaitę rengia pokalbių laidą „Reikia pasišnekėti“, kurioje kalbasi su politikais, menininkais ir kitais įdomiais žmonėmis.

Kai valdžia kiša koją

Druskininkų vietinei spaudai jau beveik trejus metus tenka sunkus išbandymas konkuruoti su miesto valdžios nemokamai dalytu savaitraščiu „Mano Druskininkai“, dabar tapusiu privačiu, bet taip pat nemokamai platinamu.

„Nelengva parduoti laikraštį žmogui, kuris jau gavo į savo pašto dėžutę nemokamą laikraštį imituojančios propagandos dozę, ar įtikinti verslo įmones užsakyti reklamą leidinyje, kai tai vadinama nelojalumo vietinei valdžiai demonstravimu. Bet laisvoje šalyje negali egzistuoti tokia „separatistinė respublika“, kurioje negalioja visiems taikomi įstatymai. Druskininkų skandalais susidomėjo visa Lietuva ir dabar jau nepavyks jų užgniaužti. Laukiu Specialiųjų tyrimų tarnybos ir Seimo antikorupcijos komisijos pradėto parlamentinio tyrimo rezultatų“, – sakė R. Sadauskas-Kvietkevičius.

Paklaustas apie darbą tokioje „opozicijoje“, atsakė nesąs politikas, todėl negalįs vadintis nei pozicija, nei opozicija. Žurnalistas visuomet yra savo skaitytojų, o ne valdžios tarnas, todėl kai išpuikę politikai pradeda tikėtis jo liaupsių, nusivilia. Ir savo

nuotrauką „Facebooke“, kad „Mano Druskininkai“ skirti tik pakuroms, pavadino kovojimu juoku, pašaipu.

Spauda yra laisva?

R. Sadauskas vyresnysis priminė sovietinių metų Glavlitą, cenzūros įstaigą, kontroliavusią beveik visas kultūrinio gyvenimo sritis. „Žinai, ko nepraleis, neerzini. Ir buvai tuose rėmuose: „Mes sotūs, laimingi, šiltai aprenkti.“

Viena pirmųjų jo, dar mokinio, informacijų laikraštyje „Po spalio vėliava“ apie Druskininkuose sudegusią gaisrinę sulaukė nemalonumų. Redaktorius sutiko, kad ji pasirodytų, rajono Glavlitas kažkaip praleido, vėliau redaktorius gavo daug velnių, kad taip rašė kone apie karinį objektą...

Romas Sadauskas-Kvietkevičius su šeima. *Asmeninio archyvo nuotr.*

Romas Sadauskas-Kvietkevičius su dukra Monika. *Asmeninio archyvo nuotr.*

Kai rengė savo garsųjį apybraižų ciklą „Iš Baltašiškės į Kučiūnus“, vaikščiodamas pažįstamais takais vienur matė sodybas, kurių šeimnininkai išvežti į Sibirą, kitur – kitokias skriaudas, bet apie tai negalėjo rašyti... Pirmąkart pasiūlytas Vinco Mickevičiaus-Kapsuko premijai už publicistiką „Jaunimo gretose“ jos negavo, nes esą rašo apie įvairius keistuolius, o ne vadovus, darbo žymūnus.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę gyveno Druskininkuose, kartais parašydavo apie miesto ekologines ir kitas problemas, tapo rakštimi miesto valdžiai. Prasidėjo smulkūs nemalonumai: į namų durų raktą skylutę smėlio pripilta, visko primesta į jo globotų paukštelių inkilą prie namo, tujos nuo gatvės tepalais užpiltos... Besigydydamas po širdies operacijos sulaukė skambučio iš Druskininkų prokuratūros – buto langai sušaudyti. Kadangi buvo balandžio 1-oji, padėkojo už išradingą pokštą, bet jo paprašė grįžus užteiti.

Pamatęs išvarpytą langą prie savo rašomojo stalo, o netrukus – ir kaimyną, besikalbantį

su vyriškiais iš Grūto kaimo, vis rodančiais į jo langus, prisiminė visas patirtas eibes ir parašė skelbimą, kad parduoda butą. Greitai ir pardavė, o už tuos pinigus nusipirko sodybą Lazdijų rajone. Įvykį tyrė jaunas policininkas, netrukus tyrimas užgeso... Paklausęs kodėl, išgirdo patarimą „nešokinėti“, netrukus žiniasklaidoje neliko jokių blogų žinių iš Druskininkų...

„Teisus buvo Leninas, kad buržuazinė spauda ir žurnalistai priklauso nuo pinigų maišo. Žiniasklaidą vairuoja jos savininkų interesai. Tik žmogus gali būti laisvas. Bet kokiomis aplinkybėmis, net kalėjime. Pažinojau tokių žmonių: kad ir monsinjorą Kazimierą Vasiliauską, vertėją ir rašytoją Antaną Dambrauską, šiemet Nobelio literatūros premija apdovanotą baltarusę rašytoją Svetlaną Alekševičk“, – sakė rašytojas.

Kas žurnalistui svarbiau: kietas stuburas ar taiklus žodis? Pasak abiejų R. Sadauskų, tai žurnalistikoje būtini dalykai.

Dinastija tęsiasi

Romo ir Irmos Sadauskų dukra Monika 2014 m. įstojo į Vilniaus universitetą studijuoti ispanų kalbos ir literatūros, bet šiemet mokslus metė ir rengia Kurorto radijo laidas, skaito žinias.

Ar norėjo, kad dukra suktų į žurnalistiką? Tėvai sako, kad tai įvyko kažkaip neplanuotai, o senelis dar atsidūsta, kad įstojusi į Vilniaus universitetą Monika galėjo atitrūkti nuo Druskininkų problemų, pasidžiaugti studijomis, susipažinti su turtinga Ispanijos

Kurorto atidarymas. Asmeninio archyvo nuotr.

kalba, literatūra ir kultūra, studijuojant atsiveriančiomis galimybėmis, tačiau nė nepšilusį kojų sostinėje nėra į tą patį vietinių problemų sukūrį.

Galbūt studijuos žurnalistiką...

Pasak R. Sadausko-Kvietkevičiaus, žurnalistikos studijos bent jau išmoko svarbiausių žurnalistikos etikos principų, nors ir negarantuoja, kad jas baigęs žmogus gebės įdomiai rašyti ir jaus, kas aktualu skaitytojams. „Kažką pastudijuoti jaunam žmogui būtina, universitetas duoda gerokai daugiau negu vien diplomą. O mokytis vis tiek teks visą gyvenimą. Žurnalistui privalu žinoti, būti

skaičius daugiau už savo skaitytoją, antraip neišvengiamai anksčiau ar vėliau gėdingai apsikvailins... Galima mokytis savarankiškai, tobulėti dirbant, jei tik suformuoti įgūdžiai ieškoti informacijos, nes internete yra viskas ir dar gerokai daugiau, negu žmogus kada galės sužinoti ir išmokti. Vienintelis dabar mano paties turimas mokslų baigimo dokumentas liudija, kad moku savarankiškai pasikeisti viryklės dujų balioną. Jeigu kažkuris darbdavys būtų paprašęs parodyti diplomą, vien dėl to nesutikčiau pas jį dirbti, nes tai pirmas požymis, kad žmogus be popiergalio nepajėgus įvertinti žurnalistinio darbo kokybės ir šiame versle jam nėra ką veikti“, – teigia R. Sadauskas-Kvietkevičius.

**Remia Spaudos, radijo ir
televizijos rėmimo fondas**

DELFI (Š. Mažeikos) nuotr.

Deividas Velkas: per netikslumą neturi išsikreipti esmė

Kitaip žurnalistas nebus apsaugotas nuo atsakomybės

Aistė Žilinskienė

Žurnalisto darbe svarbiausia yra tikroviškumas, kiek įmanoma realiau ir objektyviau atspindėti problemą ar įvykį. Konfliktinėse situacijose, ginčuose ir aplaidaus pareigų vykdymo atvejais dažnai sklinda skirtingi tos pačios situacijos vertinimai ir faktų nupasakojimai. Kiek skirtingų nuomonių turi atsispindėti žurnalisto publikacijoje, kada remtis tik vienos institucijos pateikiama medžiaga ir kada būtina užtikrinti teisę atsakyti kritikuojamajam, paaiškina ilgametis Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos patarėjas Deividas Velkas.

VISUOMENĖS INFORMAVIMO ĮSTATYMAS

15 straipsnis. Atsakymo teisė

Kiekvienas fizinis asmuo, kurio garbę ir orumą žemina visuomenės informavimo priemonėje paskelbta tikrovės neatitinkanti, netiksli ar šališka informacija apie jį, taip pat kiekvienas juridinis asmuo, kurio dalykinei reputacijai ar kitiems teisėtiems interesams pakenkė tikrovės neatitinkanti, netiksli ar šališka informacija, turi teisę atsakyti, paneigdamas tikrovės neatitinkančią informaciją ar patikslindamas paskelbtą informaciją, arba pareikalauti, kad viešosios informacijos rengėjas ir (ar) skleidėjas šio įstatymo 44 straipsnyje nustatyta tvarka paneigtų tikrovės neatitinkančią informaciją.

VISUOMENĖS INFORMAVIMO ĮSTATYMAS

44 straipsnis. Paskelbtos informacijos paneigimas

1. Visuomenės informavimo priemonių pareigą paneigti paskelbtą tikrovės neatitinkančią informaciją, kuri žemina fizinio asmens garbę ir orumą ar pažeidžia juridinio asmens dalykinę reputaciją, tokios informacijos paneigimo, taip pat viešosios informacijos rengėjų ir (ar) skleidėjų civilinės atsakomybės sąlygas ir tvarką nustato Civilinio kodekso normos.

2. Jeigu tikrovės neatitinkantys duomenys buvo paskleisti per visuomenės informavimo priemonę (spaudoje, televizijoje, radijuje ir pan.), asmuo, apie kurį šie duomenys buvo paskleisti, turi teisę surašyti paneigimą, kuriame turi būti nurodyta, kokia paskelbta informacija neatitinka tikrovės, kada ir kur ji buvo paskelbta, kokie paskelbtos informacijos teiginiai žemina fizinio asmens garbę ir orumą ar pažeidžia juridinio asmens dalykinę reputaciją, ir pareikalauti, kad šią informaciją paskleidusi visuomenės informavimo priemonė tokį paneigimą paskelbtų.

3. Gavus šio straipsnio 2 dalyje nurodytą paneigimą, privaloma jį tokios pat apimties ir ta pačia forma, kokia buvo paskelbta per visuomenės informavimo priemonę tikrovės neatitinkanti, žeminanti fizinio asmens garbę ir orumą ar pažeidžianti juridinio asmens reputaciją informacija, nemokamai išspausdinti ar kitu adekvačiu būdu jį paskelbti per dvi savaites, išskyrus tas visuomenės informavimo priemones, kurių periodiškumas yra retesnis. Tokiu atveju minėtas paneigimas skelbiamas per Lietuvos nacionalinio radijo pirmąją programą (per dvi savaites) ir visuomenės informavimo priemonės pirmame leidinyje ar programoje nuo paneigimo gavimo dienos be komentarų, toje pačioje vietoje, tokios pat apimties ir tokios pat formos (televizija ir radijas – tą pačią savaitės dieną ir tuo pačiu metu), kokia buvo paskelbta tikrovės neatitinkanti, žeminanti fizinio asmens garbę ir orumą ar pažeidžianti juridinio asmens dalykinę reputaciją informacija. Per visuomenės informavimo priemonę privaloma paskelbti atsakymą, neatsižvelgiant į tai, ar per ją paskleisti duomenys buvo paskleisti pačios visuomenės informavimo priemonės vardu, ar kito asmens vardu.

4. Jei visuomenės informavimo priemonė, gavusi šio straipsnio 2 dalyje nurodytą paneigimą, nusprendžia neskelbti tokio paneigimo, ji privalo per dvi savaites nuo paneigimo gavimo dienos raštu atsakyti paneigimą pateikusiam asmeniui, nurodydama atsisakymo paskelbti paneigimą priežastis ir motyvus.

5. Šio straipsnio 3 dalyje nurodytų reikalavimų turi būti laikomasi ir tais atvejais, kai visuomenės informavimo priemonė savo noru paskelbia tikrovės neatitinkančios informacijos, žeminančios fizinio asmens garbę ir orumą ar pažeidžiančios juridinio asmens dalykinę reputaciją, paneigimą.

6. Atsisakymas išspausdinti ar kitu būdu paskelbti šio straipsnio 2 dalyje nurodytą paneigimą šio straipsnio 3–5 dalyse nurodyta tvarka gali būti skundžiamas teismui pagal fizinio asmens, kurio garbę ir orumą žemina paskelbta tikrovės neatitinkanti informacija, nuolatinę gyvenamąją vietą arba juridinio asmens, kurio dalykinę reputaciją pažeidžia paskelbta tikrovės neatitinkanti informacija, buveinės registracijos vietą. Skundas turi būti išnagrinėtas ne vėliau kaip per 30 dienų nuo jo padavimo, į šį terminą įskaitomos ir ne darbo dienos.

Kas yra teisė atsakyti?

Teisė atsakyti, arba, kitaip sakant, replikos teisė, yra galimybė asmeniui atsikirsti į informaciją, kuri liečia jį asmeniškai. Dabar ta teisė gali skilti į dvi dalis. Pirmiausia, tai gali būti šališka informacija, tačiau per daug žmogaus neįžeidžianti, nepažeidžianti jo garbės ir orumo, tiesiog jis neišklaustas. Kitas variantas, kai pažeidžiama žmogaus garbė ir orumas, ir šiuo atveju atsakymo teisė eina kartu su informacijos paneigimu.

Visuomenės informavimo įstatymas kalba apie atsakymo teisę, bet nubrėžia gana siauras jos įgyvendinimo ribas. Šio įstatymo 15 straipsnyje teigiama apie galimybę atsakyti ir į ne visai tikslią informaciją, kuri liečia asmenį, bet 44 straipsnyje kalbama konkrečiai apie informacijos, pažeidžiančios asmens garbę ir orumą, paneigimą.

Kitaip sakant, kur įstatyme pasimeta ta asmens teisė atsakyti, kai apie jį paskelbiama

netiksli informacija, bet nepažeidžiama jo garbė ir orumas? Įstatymas šią mintį kažkur pameta.

Tokiais atvejais dar galima kelti klausimą iš kitos pusės, kad buvo paskelbta neobjektyvi, netiksli informacija.

Žurnalistų profesinės etikos kodeksas sako, jog kritikuojam asmeniui visada turi būti sudaryta galimybė atsakyti. Ar yra situacijų, kai žurnalistui nėra būtina ieškoti kritikuojamo asmens atsako? Kaip žurnalistui elgtis tokiais atvejais, kai interviu metu jo pašnekovas pakritikuoja trečiąjį asmenį?

Jeigu trečiojo asmens atžvilgiu iš žurnalistu pašnekovo lūpų nuskamba neigiamai vertintini faktai, kaip kažko nepadarymas ar padarymas to, ko nereikėtų daryti, tuomet žurnalistas turi tris galimybes: arba tuos faktus patikrinti ir skelbdamas užtikrinti jų teisingumą, arba kreiptis to trečiojo asmens

pozicijos, arba tokios medžiagos apskritai nepublikuoti.

O jeigu pašnekovas apie kitą asmenį pažeria tiesiog kritišką nuomonę, ne faktus?

Tokiu atveju žurnalistas, siekdamas būti bešališkas, turėtų užtikrinti kritikuojamam asmeniui atsakymo galimybę, kad ir vėliau. Tai, žinoma, lengviau elektroninėms žiniasklaidos priemonėms, nes jos visada gali papildyti tą patį straipsnį, kad būtų pasiekiamas ir pirminis, ir reaktyvi informacija.

Tokiomis situacijomis sunkiau laikraščiams į tą pačią vietą įterpti papildomą informaciją, nes kitu laiku ir kitoje vietoje jau gali būti visai kita auditorija, ir žinia gali jau nebepasiekti tos pirmosios auditorijos.

Kita žurnalisto darbe dažna situacija: žurnalistas renka medžiagą valdžios organo (Seimo, savivaldybės ir pan.) sudarytoje ar kokios nors srities etikos vertinimo komisijoje, viešame posėdyje nagrinėjančioje konfliktinį atvejį, ir remdamasis tos komisijos viešo posėdžio informacija parašo publikaciją, kurioje cituoja nevienareikšmius komisijos narių pasisakymus svarstomų asmenų elgesio atžvilgiu, tačiau tie patys asmenys posėdyje gali būti ir nedalyvavę. Kaip tokiu atveju dėl teisės atsakyti?

Faktas, kad žurnalistas negali būti baudžiamas už kitų asmenų teiginius, jeigu jis nurodo šaltinį ir tiksliai viską pacituoja. Kartais kyla nesklaidumų, kai žurnalistas netiksliai cituoja pašnekovo žodžius, nes

per netikslumą gali būti iškreipiama esmė, o tada žurnalistas jau nebegali būti apsaugotas, nes iškreipia informaciją.

Kita vertus, žurnalistas neturi skelbti nepatikrintos informacijos. Ir net tokia situacija nepanaikina žurnalisto profesionalumo. Žurnalistas, išgirdęs vieną kitą aštresnį pasisakymą konkretaus žmogaus atžvilgiu, visada turi elgtis profesionaliai – jis negali skelbti nepatikrintos informacijos. Jeigu nuskamba abejotinas pareiškimas, kuris, viena vertus, gali būti labai patrauklus žiniasklaidai atspindėti, kita vertus, gali būti melagingas, žurnalistui kyla dilema, ar perduoti tokią nesąmonę, kurią pasakė kažkuris asmuo, ir visuomenei leisti susipažinti, kas dar pasakoma greičiausiai viešo asmens lūpomis, ar vis dėlto tokios informacijos neskelbti.

Paminėsiu panašų atvejį Lietuvoje. Seimo posėdyje liudijęs „Lietuvos ryto“ vyr. redaktorius Gedvydas Vainauskas pasakė tam tikrų dalykų apie „Snoro“ banką, Lietuvos banko valdybos pirmininką, buvusį „Snoro“ banko vadovą Raimondą Baranauską. Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba buvo pripažinusi, kad tokiais atvejais, t. y. diskutuojant viešojo intereso klausimu, kai vyksta oficialus kokios nors institucijos posėdis, žiniasklaidai negali kilti atsakomybė, jeigu ji iš tokių posėdžių tiksliai aprašo, kas ką kalba, nurodydama kalbų šaltinį.

O jeigu informacija rengiama iš teismo posėdžio, kur visada yra konfliktinė situacija, ir, tarkime, viena besibylinėjanti pusė išdėsto savo poziciją posėdžio metu, o kita – ne?

Labai svarbu, kad žurnalistas, rengdamas medžiagą iš teismo posėdžio, nepadarytų meškos paslaugos teisminiam bylos nagrinėjimui, jeigu dar vyksta bylos nagrinėjimo procesas, t. y. kad informaciją pateiktų ne tik iš viešo kalbėjimo teisme, bet ir įvardytų kažką daugiau. Čia labai svarbu žurnalistui nenuklysti, išlaikyti nepriklausomumą ir neatlikti teisėjo vaidmens.

Aišku, jeigu viena pusė teisme kaltino kitą, o kita pusė nekalbėjo, tai žurnalistu profesinė pareiga būtų išgirsti ir atspindėti kaltinamojo poziciją dėl pačių kaltinimų, kad žurnalistinė medžiaga iš teismo posėdžio nevirstų konkretų žmogų kaltinančia medžiaga.

Kartais žurnalistai prisidengia tuo, jog asmuo teisme nieko nekalbėjo, ir daro prielaidą, neva jis ir neturi jokios pozicijos. Tačiau jeigu asmuo nekalbėjo teisme, tai dar nereiškia, kad jis neturi pozicijos kaltinimų atžvilgiu, ir dar nebūtinai kaltinamas asmuo žino, jog teismo posėdyje dalyvauja žurnalistas, kuris aprašys visą šią situaciją. Tokiu atveju žurnalistu pareiga susisiekti su kaltinamuoju asmeniu teismo posėdžio pertraukos ar kitu metu. Arba žurnalistas turi informuoti savo skaitytojus, kad nėra galimybės susisiekti su kaltinamuoju asmeniu. Taigi žurnalistas turi dėti visas pastangas, kad tai, ką jis rašo iš dar nesibaigusio teismo posėdžio, neatrodytų kaip verdiktas.

Kaip elgtis žurnalistui, kai kuo nors su įvykiu susijęs asmuo turi kitą nuomonę apie įvykį, nei pateikia oficiali institucija, ir nori ją primygtinai išsakyti, kad ji būtų atspindėta žurnalistu rašinyje?

Jeigu asmens pasakymai yra prasmingi nagrinėjamos temos požiūriu ar kažką patikslinantys, tai žurnalistas turėtų atkreipti į tai dėmesį. Bet jeigu tuo pasisakymu tiesiog norima padidinti savo reikšmingumą arba kalbama tai, kas jau yra kokia nors forma aptarta publikacijoje, tai tokiu atveju teksto redagavimo teisė priskirtina pačiam žurnalistui. Ji aiškiai sako, kad žmogus negali reikalauti, jog vienaip ar kitaip būtų parašyta kokia nors mintis.

Jeigu aprašomas tikrai ginčytinas klausimas, tai kartais juk būna ne tik dvi nuomonės – būna ir trys skirtingos nuomonės. Tokiais atvejais svarbu pažymėti, kad nuomonių yra ne dvi, o daugiau.

Į ką dar svarbu atkreipti žurnalistų dėmesį, kalbant apie teisę atsakyti?

Kartais žurnalistai galėtų greičiau reaguoti į žmonių kreipimąsi į redakcijas, kai tie kreipimaisi susiję su informacija apie pačius pasikreipusiuosius, nes kartais lėta redakcijos reakcija prisideda prie konflikto gilėjimo. Tai matyti iš skambučių į Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybą.

Aišku, galiu daryti ir kitą išvadą, kad dažnai žmonės per jautriai reaguoja į informaciją. Ir ypač vieši asmenys turėtų ramiau reaguoti į informaciją žiniasklaidoje ir nereikalauti iš jos to, kas nepagrįsta. O žurnalistams svarbu atsiminti, jog iš teismų praktikos labai aiškiai matyti, kad privatus asmuo visada turi mažiau galimybių atsakyti nei viešas, t. y. tas, kuriam nuolat skiriamas žiniasklaidos dėmesys.

Asmeninio archyvo nuotr.

Mykolo Vadišio patirtis.

Kaip savanorystė prisidėjo prie kelionių
žurnalistikos populiarinimo

Dana Kurmilavičiūtė

Važiuojant sostinės gatvėmis, daug kur galima išvysti plakatus, raginančius jaunimą įsitraukti į savanorių gretas. Savanorystės – šios kilnios veiklos srities, susijusios su pasiaukojamu ir neapmokamu darbu visuomenės labui (ir jau seniai tokios populiarios tarp jaunų žmonių svertur), tradicijos mūsų šalyje dar tik formuojasi. Tad juo įdomiau pabendrauti su vilniečiu žurnalistu Mykolu Vadišiu, kuris savanorystę dar prieš penkerius metus išnaudojo profesiniam tobulėjimui, kelionių žurnalistikos populiarinimui Lietuvoje ir pasaulio pažinimui.

– Gal tradiciškai pokalbį pradėkime nuo to postūmio, kuris tapo Jūsų išvykimo pasidairyti po platųjį pasaulį ir ištiesti pagalbos ranką kitiems priežastimi. Kokie jausmai tada buvo užvaldę labiausiai – smalsumas, jaunatviškas maksimalizmas ar noras išbandyti save nekasdienėse gyvenimiškose situacijose?

– Pradėti tikriausiai reikėtų nuo to, kad pasaulyje savanorystė – labai populiarus dalykas, kuriuo jauni žmonės naudojasi baigę bendrojo lavinimo mokyklas ar studijas. Pasiimi laisvus metus, niekur nepradedi dirbti, neturi piniginių įsipareigojimų, nekuri šeimos ir didelių planų – tiesiog trauki į kitą šalį pagyventi ir galbūt padėti jos gyventojams. „Galbūt“ sakau dėl to, kad savanorystė jaunam žmogui – tai pirmiausia galimybė pažinti save, kitą kraštą ir tik pačioje sąrašo pabaigoje galėtume pridėti „pagalbą kitiems“.

Taip, tai savanaudiška, tačiau tokia ir yra daugelio savanorystės projektų esmė – ne pagelbėti skurstantiesiems, ne sukurti rojų Afrikoje ar kitose besivystančiose šalyse, o išmokyti patį savanorį, jauną žmogų, gyvenimiškų dalykų. Europos Sąjunga tokiais projektais moko jaunimą tolerancijos, sugyvenimo su kitomis kultūromis, investuoja į jauno europiečio ieškojimus ir atradimus. Ir šitokiu būdu kuria mūsų bendrą, globalią ateitį.

O tikrųjų savanorių, gelbėjančių pasaulį, nereikia ieškoti tolimuose egzotiškuose kraštuose, jų yra šalia mūsų, jie dirba „Maisto bankuose“, nevyriausybinėse organizacijose, miesteliuose ir bendruomenėse. Kelionės jiems gal tik padeda pajusti, kiek

Kartu su grupe lietuvių keliaujant per Keniją. *Asmeninio archyvo nuotr.*

daug jie gali padėti žmonėms gimtajame krašte, kur viskas sava.

Asmeniškai aš tikrai nekeliavau į Afriką gelbėti pasaulio, kažkam padėti. Tiesiog ieškojau geros vietos praktikuotis kelionių žurnalistikos srityje, tinkamo projekto organizaciniams įgūdžiams ir, žinoma, naujų draugų, naujo akiračio, iššūkio, nuotykių... Sąrašą galima tęsti tikrai ilgai.

Dabar, po penkerių metų nuo pirmojo žingsnio Kenijoje, galiu drąsiai teigti, jog savanorystė pakeitė mane, nukreipė ten, kur esu dabar.

– Tąsyk savanorystės vėjai Jus iškart nubloškė ne į senąją gerąją Europą, o į patį karščiausią ir margiausią žemyną – Afriką. Pats ją pasirinkote ar Jums ją rekomendavo savanoriškos veiklos organizatoriai?

Nors kvietimas išvykti savanoriauti į Keniją buvo netikėtas, į Europos Sąjungos savanorystės ir jaunimo mainų projektus buvau įsitraukęs gerokai anksčiau. Tik baigęs mokyklą kartu su draugais organizavau

jaunimo mainus Čiobiškio miestelyje ir jo apylinkėse, tuo metu tvarkėme parkus, dirbome su vietos bendruomene, vyko-me į šio pobūdžio dviejų savaitių išvykas į Portugaliją, Vengriją. Žurnalistikos studijų baigiamajame darbe taip pat rengiau reportažų ciklą apie lietuvių savanorius Italijoje, Austrijoje, rašiau ir apie italus, savanoriaujančius Afrikoje. Lietuvoje dažnai leisdavau laiką su kitų šalių savanoriais, daug mano mokyklos draugų dirbo šioje srityje.

Kakmegos džiunglės Kenija

Asmeninio archyvo nuotr.

Tad po studijų natūraliai ieškojau savanorystės projekto, suteikiančio galimybę keliauti ir rašyti. Vos neišvažiavau į Islandiją, dairiausi galimybės išvykti į Nyderlandus, Azerbaidžaną, bet vieną gūdų žiemos vakarą per draugų iš Jaunimo mainų agentūros kontaktus gavau laišką apie Europos savanorių tarnybos projektą Kenijoje. Pabandžiau. Tikau. Ir greitai – per tris savaites – pasiskiepijęs nuo visų ligų dar su 9 savanoriais iš kitų Europos šalių atsidūriau Kenijoje.

Esu įsitikinęs, kad geriausios patirtys mus susiranda pačios. Kenija tikrai buvo viena iš jų.

– Niekas taip neatskleidžia šalies, kaip darbas joje ir kasdienis buvimas tarp jos gyventojų. Kas Jus labiausiai nustebino tose valstybėse, kuriose dirbote? Ar smarkiai skiriasi mūsų visų įsivaizdavimas apie Afriką ir tikroji jos realybė?

– 2010-ieji buvo patys intensyviausi metai mano gyvenime. Metų pradžioje išskridau į Keniją, po pusmečio grįžau namo į Lietuvą, po mėnesio vėl su kolega ispanu per Berlyną ir Madridą pakėliau sparnus į kitą Afrikos

pusę – Ganą. Ten ištvėriau tik du mėnesius ir per Kalėdas jau vėl buvau namie.

Nuo Kalėdų iki Kalėdų buvo prabėgę tarsi dešimt metų – vien dėl to savanorystė ir kelionės gali sukelti priklausomybę. Keliaujant pirmyn atgal, susitinkant vis su naujais žmonėmis, gyvenant vis kitoje aplinkoje, laikas išsitempia labai smarkiai.

Apie Kenijos ir Ganos žmones daug rašiau žiniasklaidoje, interneto paieška, surinkus raktažodžius, tikrai išmes mano pasakojimų. Tad tepateiksiu tik kelis aspektus, kurie pailiuos, kaip smarkiai gali skirtis ta pati savanorystė spalvingoje Afrikoje.

Kenijoje gyvenome iš Europos Sąjungos pinigų, turėjome namą šalia miesto – pasaulio maratonininkų sostinės Eldoreto. Kiekvieną dieną važinėdavome po mokyklas, organizuodavome sporto renginius, daug kalbėdavomės su vietiniais gyventojais lyčių lygybės ir kitais klausimais,

tvarkydavome aplinką ir užsiiminėdavome kita visuomenei naudinga veikla. Vakarais gamindavomės skanius patiekalus, valgydavome prinokusius mango vaisius, bėgiavome, žaisdavome krepšinį ir šachmatais.

Atvyko savanorių iš Estijos, Švedijos, Ispanijos ir Lietuvos, tad turėjome daug gražaus laiko pažinti vieni kitus. Savaitgaliais ir per atostogas keliaudavome į džiungles, kalnus, dykumas, prie Indijos vandenyno ar į savanas, pilnas žvėrių, dalyvavome vietinių draugų vestuvėse ir įvairiose šventėse. Tą pusmetį galėčiau pavadinti vienu išpūdingiausių savo gyvenime.

Vis dėlto pačios tikriausios – ir sunkiausios – patirties įgavau tik už savo pinigų nuvykęs į Ganos pakraštį, Larabangos miestelyje, įsikūrusių musulmonų bendruomenę. Būdamas 200 km atstumu nuo bet kokios didesnės civilizacijos, sirgdamas maliarija, negaudamas visų reikiamų maisto medžiagų ir matydamas, kad nieko negaliu ten pakeisti, aiškiai suvokiau savanorystės prasmę. Pats turėjau mokytis išgyventi tikrąją to žodžio prasmę.

Carlosas Saez Patino ir Mykolas Vadišis
Ganos pakraštis Larabangos krumynuose. *Asmeninio archyvo nuotr.*

Būtent Ganos džiunglėse turėjau daug laiko apmąstyti, ką noriu veikti gyvenime. Grįžęs namo iš karto ėmiausi projektų, sugalvotų dar gulint ant mango medžio šakos Ganos krūmynuose. Ir nors 2011 m. buvo tikrai sunkūs (kol atgavau sveikatą po tropinių ligų ir pradėjau kurti internetinę (*15min.lt*) kelionių rubriką „Pasaulis kišenėje“), būtent savanorystė tapo mano ateities planų ir veiklos pagrindu.

– Ar savanoriaujant lieka laiko (ir jėgų) rašyti rašinius į Lietuvos žiniasklaidą? O gal Afrikoje sukaupti išpūdžiai virto publikacijomis sugrįžus?

– Nors važiuodamas į Keniją, o paskui – į Ganą tikrai tikėjau daug rašyti ir iš savo rašinių užsidirbti, tai buvo tik dar viena pamoka. Kelionių žurnalistika, kaip ir visos kitos žurnalistikos sritys, yra nelengvas darbas. Jam reikia atiduoti visą save, pasinerti tik į informacijos rinkimą, tikrinimą, rašymą. Savanoriaujant ir keliaujant kartu su draugais, visada atsiras darbų, kitų veiklų ar pagundų neprisėsti prie tuščio popieriaus lapo.

Bet kokių atvejų per tuos metus prirašiau 300 puslapių asmeninio dienoraščio, kurį taip pat galima vadinti publicistikos žanru. Rašiau autorinius tekstus į *lytas.lt* ir į *15min.lt* naujienų portalus, dėlto išpūdžius ir interneto dienoraščiuose savo draugams. Taigi galiu drąsiai sakyti, kad turėjau kaip niekada daug galimybių praktikuotis. Savanorystės ir kelionių metu suformavau savo pasakojimo stilių, pradėjau lengviau valdyti žodį.

– Kelionių žurnalistikai esate ištikimas visą laiką. Kelionių patirtis, neabejojame, labai pravertė ir redaguojant interneto portalo *15 min.lt* rubriką „Pasaulis kišenėje“. Tačiau nepaisant to, kad skyrius tapo vienu iš skaitomiausių, vėl antrąsyk pakėlėte sparnus į Afriką – atgal į Keniją. Ką gi veikėte ten šįkart?

– Po pirmosios savanorystės sugrįžęs visa galva neriau į kelionių žurnalistikos pasaulį. Kartu su kolegomis keliavom į Gruziją, Turkiją, Egiptą, Slovėniją, Suomiją, Švediją, paskui geriausius Lietuvos alpinistus Vladą Vitkauską ir Editą Nichols nusekiau į Nepalą, redagavau draugų bei patyrusių keliautojų tekstus ir stengiausi rubriką „Pasaulis kišenėje“ kurti kuo spalvingesnę. Tačiau prabėgus keleriems metams nuo pirmosios savanorystės vėl atsirado proga sugrįžti į Keniją. Kadangi ten buvau praleidęs vieną geriausių savo gyvenimo pusmečių, natūraliai norėjau dar kartą išlipti Kenijos žemėje. Nuskridęs įsitikinau, jog viskas buvo ne sapnas, draugai buvo tikri ir gyvenimas Eldorete stumiasi į priekį. Ši šalis tvirtai stoja ant kojų!

Per dvi papildomas viešnages Kenijoje praleidau dar pusę metų. Ši valstybė tapo mano antraisiais namais. Koks puikus jausmas – kažkur ties pusiauju, Afrikos širdyje, jaustis kaip namie! Jį laikau viena iš didžiausių dovanų, kurią man dovanojo likimas.

Sugrįžęs į Rytų Afriką, įgyvendinau ir dar vieną savo planą – pažįstamų žmonių grupei organizavau turą po Keniją. Šalia viso to ir toliau redagavau „Pasaulį kišenėje“.

Pildant dienoraštį žiemą Mestijos kalnuose, Gruzijoje.

B. Tilmantaitės nuotr.

Vėliau apvažiavau Ugandą ir Tanzaniją, su japonais žvejojau koralų rifuose Zanzibare.

Bet po trijų savaitių klajonių aplink Viktorijos ežerą, būtent kirtęs Kenijos sieną, vėl pasijutau tarsi žuvis vandenyje. Vėl grįžau į savąją komforto zoną. Net jei Kenija nuo Tanzanijos ne taip jau daug ir skiriasi...

– Į savanorystę dabar jau galite pažvelgti eksperto akimis. Ar patartumėte jauniems savo kolegoms žurnalistams įsitraukti į ją? Jeigu taip, kokių patarimų jiems norėtumėte duoti?

Į savanorystę žvelgiu kaip į mokyklą, kurią baigus galima toliau irtis savo tikslų link. Jei man dabar pasiūlytų mesti darbą ir vėl išvažiuoti savanoriauti?.. Tai turėtų būti labai stulbinantis pasiūlymas... Antraip tikriausiai „nepasirašyčiau“.

Toje pačioje Kenijoje dabar mieliau kurčiau verslą, užsidirbčiau pinigų sau ir sukurčiau darbo vietų keliems vietiniams žmonėms, paremčiau iš užsidirbtų pinigų mokyklą ar

bendruomenę. Tai būtų daug svaresnė ir prasmingesnė pagalba.

Apskritai savanorystė, ypač Afrikoje, dabar pradedama vertinti labai priešaringai. Mat ji pratina vietinius žmones nuolat tikėtis dotacijų iš baltųjų vakariečių, kurie ateis ir pagalbės, suteiks pastogę ir pinigų.

Antra vertus, ir Vakaruose savanorystė tapo verslu. Daug kelionių organizatorių ir nevyriausybinų organizacijų pradeda siūlyti ne paprastas keliones, o galimybes savanoriauti, daryti gera. Tiesa, už tai pasiima tikrai nemažus pinigus iš būsimojo „savanorio“. Nieko tokio, jei tai deklaruojama kaip pažintinė ar poilsinė kelionė, bet jei parduodama kaip „savanorystė“ – spręskite patys.

Savo jauniems kolegoms tikrai patarčiau pasavanoriauti, patirti nuotykių, praplėsti akiratį, palavinti žurnalistinius įgūdžius ir pagilinti antropologines žinias. Tai, be abejo, padės darbuose ir gyvenime. Tik ženkite šį žingsnį atsakingai, neskubėkite imtis pirmo pasitaikiusio projekto, pabūkite savanoriais savoje bendruomenėje, vėliau – Europoje, ir jau tik po to leiskitės į platųjį pasaulį. Nemokėkite didelių pinigų už galimybę savanoriauti – domėkitės Europos Sąjungos projektais. Be to, pasaulyje yra daugybė vietų, kur už jūsų pagalbą atsilygins maistu ir pastoge virš galvos, o kai kada – net ir primokės.

– 15min.lt Jūsų iniciatyva gimė kelionių rubrika „Pasaulis kišenėje“, iki šiol tebesanti viena iš populiariausių tarp skaitytojų. Kokiais principais vadovaudamasis ją kūrėte, į ką norėjote sutelkti pagrindinį dėmesį?

Lietuviška kelionių žurnalistika, palyginti su tuo, kokia ji buvo prieš penkerius metus, dabar yra tikrai pasikeitusi, sustiprėjusi. Pirmiausia dėl to, kad vis daugiau žmonių keliauja, rašo, fotografuoja, dalijasi savo patirtimis.

2011 m., kai kūriau „Pasaulį kišenėje“, mačiau neužpildytą nišą žiniasklaidoje – kelionių pasakojimai, patarimai, įdomybės, konkursai. Esu dėkingas *15min.lt* vadovams, kurie atvirai ir geranoriškai pažiūrėjo į manąsias idėjas dėl naujos kelionių rubrikos. Ji patiko skaitytojams, keliaujantys ir rašantys žmonės čia rado vietą reikštis, pasakoti apie savo patirtis, na, ir turėjo galimybę uždirbti kelis litus naujai kelionei. Dabar malonu, kai kalbėdamas apie keliones su nepažįstamais žmonėmis išgirstu minint ir „Pasaulio kišenėje“ rubriką.

Vis dėlto per tuos kelerius metus daug kas pasikeitė. Knygų lentynos nusėtos dešimtimis lietuviškų kelionių dokumentikos knygų, turime tikrai stiprius kelionių guru televizijoje – Vytautą Radzevičių ir Martyną Starkų, lietuvi fotografę ir žurnalistę Berta Tilmantaitę publikuoja savo kelionių darbus garsiausiuose pasaulio žurnaluose, lietuviški naujienų portalai keliones priėmė į kitų rubrikų būrį, be to, turime galimybę susipažinti su užsienio keliautojų ir dokumentikos kūrėjų kūriniais.

Taigi „Pasaulio kišenėje“ pirminė idėja tikrai įgyvendinta – laikas traukti naują iššūkių link. Dabar darbuojusi arčiau kelionių verslo – kuriu viešbučių rezervavimo sistemos „Travel On Spot“ kelionių žurnalą. Tai viena iš galimybių sujungti

Savanorystė Ganoje.

Asmeninio archyvo nuotr.

kelionių verslus su kokybiška informacija ir pasakojimais.

Viskas šiame technologijų amžiuje integruojasi, jungiasi, ir iš to gimsta nauji įdomūs kelionių projektai. Tai naudinga lietuviškai auditorijai, nes dabar ne tik žiniasklaida ir gyvenimo būdo žurnalai gali pasakoti istorijas ir skleisti žinias, tą gali daryti ir kitų verslų atstovai – kulinarai, kelionių organizatoriai, kelionių įrangos pardavėjai, mados ekspertai. Visi pradeda suprasti, kad kuo geresnį, išskirtinesnį ir patrauklesnį turinį sukurs, tuo daugiau naudos bus verslui. Mėgstantiems pasakoti istorijas – tai naujas amžius, kuriame pilna galimybių.

– Bet ar nemanote, kad dabartinių gausių kelionių pasakojimų kokybė ir išskirtinumas yra labai nukentėję?

– Manau, kad daugiau yra geriau nei mažiau. Taip, su tekstų ir pasakojimų gausa atsiranda ir daug paviršutiniškumo, tačiau skaitytojai patys atsirinks, kas jiems labiau patinka.

Verta paminėti, kad išskirtiniai tekstai tikrai nesukuriami per dieną ar dvi, jiems reikia lėšų, laiko, rašytojo ar fotografo talento, kitų multimedijos įgūdžių. O lietuviška skaitytojų auditorija tikrai labai maža – kaip vienas didesnio pasaulio miesto mikrorajonas. Tad uždirbti iš to nesitiki niekas. Kelionių dokumentika Lietuvoje vis dar labiau pomėgis negu realus darbas. Smagu, kad iš to žmonių pomėgio vis tiek atsiranda gerų darbų, įdomių kelionių pasakojimų ar nuotraukų, stulbinančių ne tik lietuvius, bet ir viso pasaulio auditoriją.

Popierinė spauda bet koku atveju labai sparčiai užleidžia vietą judantiems vaizdams, internetiniams multimedijos projektams, socialiniams tinklams, todėl nustebinti vis sunkiau, sunkiau ir papasakoti kažką nauja.

Antra vertus, matome žmonių baimę priimti kitataučius, karo pabėgėlius, nenorą suprasti, užjausti, padėti kitų kultūrų ir religijų žmonėms. Baimių dar labai daug, o kelionių žurnalistika, sakyčiau, patraukliausiu būdu gali padėti žmonėms tų baimių atsikratyti. Tad kuo daugiau žmonės vieni kitiems pasakos apie pasaulį, kuo daugiau keliaus, savanoriaus, bendraus, tuo smagiau gyvensime.

Remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas

Asmeninio archyvo nuotr.

Sekant idealisto prof. K. Pakšto „Dausuvos“ pėdomis

Gerimantas Statinis

2015 m. lapkričio 3–25 d. į Centrinę Ameriką leidosi „Kazio Pakšto „Dausuva“ – Belizas‘15“ kultūrinė ir geografinė ekspedicija, kurios tikslas buvo išsaugoti istorinę atmintį, plėtoti diplomatinius, geopolitinius ir tarpkultūrinius ryšius, ugdyti patriotiškumą. Ši ekspedicija priminė Lietuvai ir pasauliui, kad genealaus geopolitikos stratego idėjos puoselėjamos ir šiaudien. Prieš metus, minint prof. Kazio Pakšto 120-ąsias gimimo metines, bendraminčiams kilo mintis tvirčiau įprasinti jo idėjų reikšmę pasauliui.

Ekspediciją organizavo Lietuvos žurnalistų sąjungos Kelionių ir pramogų klubas bei Lietuvos geografų draugija. Prieš kelerius metus buvo surengtos „Filipinai’11 Matui Šalčiui atminti“ ir „Indija’13 Antano Poškos keliais“ ekspedicijos keliautojams Matui Šalčiui ir Antanui Poškai atminti. Praėjus metams nuo paskutinės ekspedicijos A. Poškai buvo suteiktas Kalkutos universiteto garbės daktaro vardas, o ceremonijoje dalyvavo netgi pats Indijos prezidentas Pranab’as Mukherjee.

Lietuvos idėjų istorijoje viena garbingiausių vietų priklauso geografijos profesoriui Kaziui Pakštui (1893–1960). „Be fantazijos, be gyvų koncepcijų nieko žymesnio pasauly nesukurta. Kūrybinė vaizduotė ir fantazija visur buvo reikalinga. Tad verta svajoti ir apie lietuvybės nemarumą net sunkiausiuose ir tragiškiausiuose tautos bandymuose“, – šitaip sakė K. Pakštas, viena ryškiausių nepriklausomos Lietuvos ir išėivijos asmenybių – mokslininkas, pedagogas, švietėjas, publicistas ir visuomenės veikėjas. Jis garsėjo įdomiomis idėjomis, originaliais sumanymais, toli siekiančiais projektais, kurių taip stigo tuometinei Lietuvai. „Vitalizmo apaštalas“, „dinamiškiausia lietuviškos visuomenės asmenybė“, „vienas iš žymiausių tautos dvasinių vadų“, „kilnūs nenuorama“, „politikos svajotojas“, „nepripažintas pranašas“, „lietuviškoji Kasandra“, „didysis realistas“ – tokiais epitetais bendraminčiai apibūdino K. Pakštą. Jo pranašiškos idėjos įgavo tuščių, keistų fantazijų pavidalą, o jų kūrėjas – politikos vizionieriaus, fantazijų profesoriaus vardą.

K. Pakštas – profesionaliosios geografijos Lietuvoje pradininkas, dėjęs klimatologijos,

ežotyros mokslo pagrindus, plėtojęs istorinę, politinę, ekonominę ir socialinę geografiją. Jis įkūrė Lietuvos geografų draugiją, užmezgė ir palaikė ryšius su Baltijos, kitų šalių mokslininkais, propagavo žinias apie Lietuvą. Vienas svarbiausių K. Pakšto mokslinio pažinimo metodų buvo kelionės. Ne veltui jis pripažintas vienu iš garsiausių nepriklausomybės laikotarpio keliautojų. Jo kolumbiška dvasia audringuose XX a. politinių įvykių sukuriuose Lietuvai siūlė pačius netikėčiausius sprendimus, numatė tolimiausių perspektyvą, tad natūralu, kad profesorius ne vienu atveju pelnė vedlio, dvasinio vadovo, pranašo vardą. Jo tolia-regiškas vizijas dėl Baltoskandijos idėjos įkūnijo Šiaurės Šalių Taryba, o Vidurinės Europos Federacija tapo Europos Sąjunga.

Geografija K. Pakštui buvo ne Žemės aprašymas, bet pasaulio suvokimas, ne inventorius sąrašas, bet istorija, ne vardų suminėjimas, bet sistema. Tai – gyvas mokslas apie gyvus, nuolat santykiaujančius Žemės paviršiaus reiškinius, svarbus jaunimo intelektualiam ugdymui, praktinių gyvenimo klausimų sprendimui. Todėl, profesoriaus nuomone, geografija yra reprezentacinė mokslo šaka. Būdamas internacionalus, geografijos mokslas kartu yra tautiškas, toks kaip istorija, literatūra ir kalba. Jis tiria „savo Lietuvą, jos gamtą, žmonių gyvenimą, visą pasaulį pastato Lietuvos interesų perspektyvoje. Tad ne vis tiek, kur geografijos mokytis: Lietuvoje ar svetur“, – tvirtino K. Pakštas. Geografija jam buvo ir labai svarbus auklėjimo veiksnys, kuris jaunąją kartą susieja su jos žeme, visą tautą gali nuteikti kovingai, kad įsitvirtintų savo krašte ir taptų atsparesnė.

„Mažai tautai be galo pravartu iškelti kiekvieną savo talentą, neleisti jam skursti, nykti, nežinioje dingti. Jei šią taisyklę pamiršta didžiosios tautos, tai jos netenka įtakos pasauly ir sunkiai velkasi kultūrinės procesijos uodegoje. Jei su šia taisykle prasilenkia mažosios tautos, tai jos pasirašo sau lėtos negarbingos mirties dekretą.“

Lietuvos profesionaliosios geografijos kūrėjo K. Pakšto mokslinius, pedagoginius nuopelnus įvertino ne šalies valdžia, o kaimynai. 1933 m. Švedijos geografų ir antropologų draugija jį apdovanojo garsaus Arkties tyrinėtojo Salomono Augusto Andree medaliu, kuris įteikiamas tik vieną kartą per metus. 1934 m. K. Pakštas buvo išrinktas SSRS valstybinės geografų draugijos tikruoju nariu. Latvijos geografų draugija 1935 m. gruodžio 18 d. už nuopelnus regioninei geografijai ir Baltijos valstybių suartėjimui K. Pakštą išrinko savo garbės nariu. 1938 m. Latvijos prezidentas Karlis Ulmanis Lietuvos mokslininką pagerbė apdovanodamas Trijų žvaigždžių ordinu, įsteigtu Latvijos valstybės įkūrimui atminti. 1939 m. gegužės 26 d. Švedijos karalius prof. K. Pakštui skyrė Vazos riterio ordiną.

Nepriklausomoje Lietuvos Respublikoje K. Pakšto iškelta planingos emigracijos, kolonizacijos arba antrosios tėvynės idėja, nors ir nepagrindinė jo minčių aruode, sukėlė bene daugiausia nesutarimų ir ginčų. Baigiantis Antrajam pasauliniam karui, daug Lietuvos šviesuolių prisiminė profesoriaus siūlymus, apgailestavo, kad tautininkų režimas neparodė politinės valios, neskyrė lėšų

jiems įgyvendinti. Lietuvos Respublikos laikais kruopščiai parinkta ir valstybės bei visuomenės pastangomis įsteigta bent viena stipresnė kolonija galėjo tapti rimta atrama daugumai naujųjų politinių emigrantų. K. Pakštas netgi buvo numatęs „atsargines“ Lietuvos įkūrimo fazes, kurios vyktų keturiais etapais, pavadintais mokyklų vardais. Pirmoji fazė – „pradžios mokykla“. Tai 25 šeimų kaimas su pradine mokykla ir koplyčia. Gyventojų skaičiui išaugus iki 3 000, prasidėtų antroji – „progimnazijos“ – fazė. Plėtojantis pramonei, prekybai atsirastų savų laikraščių, susikurtų organizacijų. Trečiojoje – „gimnazijos“ – fazėje kolonija padidėja iki 5 000 gyventojų. Tuomet iš kultūrinės autonomijos pereinama į teritorinę – savo valstybės kūrimą. Jos teisės priklausytų nuo susitarimo su britų valdžia. „Universitetą“ būtų galima pasiekti per kokius 25 metus. Gyventojų skaičius dėl emigrantų ir natūralaus prieaugio padidėtų iki 60 000. Tada būtų galima įtvirtinti plačias autonomines teises, turėti universitetą.

K. Pakštas savo planuose buvo numatęs patyrinėti Afrikos žemyną ir jame paieškoti tinkamos vietos „atsarginei“ Lietuvai. Gavęs valdžios paramą, 1930 m. tyrinėjo Pietų Afrikos valstybių gamtos, socialines, ekonomines ir politines sąlygas. Sugrįžęs daug kalbėjo įvairioms auditorijoms, visuomenei pateikė pluoštą originalių straipsnių. Ypač daug rašė apie Angolą, kurios didžiosios aukštumos, esančios arčiau Atlanto, tinka nuolatiniam europiečių gyvenimui, o palankios oro sąlygos leidžia žemdirbiams bent du kartus sėti ir pjauti, visus metus laukuose ganyti galvijus.

Prisiminimais dalijasi LŽS Kelionių ir pramogų klubo narys, „Lietuvos Magelanas‘06“ titulo laimėtojas Dainius Kinderis.

„Po Afriką aš, kaip ir K. Pakštas, keliavau šešis mėnesius, tik tarp mūsų kelionių buvo 70 metų skirtumas ir galbūt keliavimo būdas kiek skirtingas, nes aš keliavau autostopu ir pėsčiomis, o K. Pakštas – laivu, traukiniais ir automobiliais. Mano tikslas buvo pažintinis, o jo – mokslinis. K. Pakšto knygą „Aplink Afriką“ aš perskaičiau jau grįžęs. Ėmiau lyginti tas vietas, kurias aprašo geografai ir kuriose galbūt ketino įsteigti Dausuvą. Angolą aš pervažiauju visą, kai kur keliavau pėsčiomis. Šalis labai atvira, aplink driekiasi toliai. Ji buvo portugalų kolonija, dabar išdraskyta karo. Kelių beveik nėra, automobilių mažai, naftininkų susisiekimai vyksta oro transportu, o paprasti žmonės keliauja viešuoju transportu, kuris yra brangesnis negu Europoje. Buvau ir Pietinėje Angolos dalyje, Lubango regione, kurį K. Pakštas aprašo knygoje. Ten kalnuota vietovė ir klimatas vėsokas, daug kur stovi didelės rančos, kurias valdo portugalų kolonistų palikuonys. Pievoje ganosi labai didelės karvių bandos, gerai išplėtotą gyvulininkystę. Toliau Namibijos link yra miškai, ten K. Pakštas ir galvojo steigti lietuvių kolonijas. Nors po K. Pakšto kelionės praėjo 70 metų, Afrikoje daugelis dalykų nesikeičia, kaip šalis buvo neišsivysčiusi, su biurokratiniais elementais, tokia ir liko. Dar prisidėjo vidaus karai, nes vietinių žmonių mentalitetas labai aršus. Liko tos pačios problemos ir tie patys iššūkiai.

Keliaudamas turėjau Vilniaus autostopo klubo prezidento raštą, kuriame buvo parašyta, kad aš vykdau ekspediciją autostopu išilgai Afrikos, nuo Šiaurės iki Pietų. Turėjau šviesti vietinius gyventojus, populiarindamas keliavimą pakeičingomis mašinomis. Mane kviesdavosi į mokyklas, kur pasakodavau ne tik apie keliavimą, tačiau ir apie Lietuvą. Kuo toliau nuo civilizacijos, tuo žmonės smalsesni, jiems viskas įdomu, tad jeigu būdavo galimybė skelbti žinią apie Lietuvą, niekuomet jos nepraleisdavau. Taip pat aplankiau Ruandoje Hermaną Šulcą, lietuvių kunigą iš Kretingos, kuris ten įsteigęs vaikų mokyklą ir prieglaudą. Buvau išmokęs arabiškai šahadą, kurioje sakoma, kad nėra kito dievo, išskyrus Alachą... Galbūt man tai kelionėje padėjo. Iš 51 Afrikos šalies apkeliavau 15, iš viso sukuriau 18 000 km.“

K. Pakšto trečioji didžioji kelionė truko šešis mėnesius ir baigėsi 1931 m. sausio 21 d. Per pusmetį profesorius nukeliavo per 42 000 km, t. y. truputį daugiau negu aplink Žemę, tapo pirmuoju lietuviu, atlikusiu tokią ilgą ir sudėtingą kelionę Afrikos žemyne. Tuomet profesorius apibendrino, kad „Angola vis dėlto nėra tokia medum ir pienu pasrūvusi žemė, kaip kas iš tolo gali vaizduotis“.

Ketvirtojo dešimtmečio pabaigoje kolonizacijos aspektu K. Pakštą domino Tanganika, Mingano teritorija Kvebeke, susidomėjimo vertomis jis vadino Australiją, Naująją Zelandiją, kai kurias Okeanijos salas, į Sibirą panašią, bet didelės ateities sulauksiančią Vakarų Kanadą. Pažymėtina, jog Madagaskaro sala, į kurią K. Pakštas neva norėjęs perkelti Lietuvą, jam neatrodė visiškai tinkama lietuvių kolonizacijai. Galbūt jo

idėjos žmonių atmintyje susilieja su kadaise girdėtomis Vinco Pietario mintimis. Praradęs viltį sulaukti caro valdžios nuolaidų, V. Pietaris aiškino, jog lietuviai, jei nori išlikti, privalo išsikelti iš geografiniu atžvilgiu nepatogios vietos į negyvenamus kraštus. Pasistatydinęs didžiulį povandeninį laivą, visą lietuvių tautą svajoto išgabenti arba į Madagaskarą, arba į Argentiną. A. Dambrauskui-Jakštui aiškino, jog ten klimatas panašus į Lietuvos, sėjami tie patys javai ir t. t. Užsidedęs tuo projektu, V. Pietaris pats norėjo imtis lietuvių misijos Argentinon, ėmė mokytis ispanų kalbos. V. Pietario minčių aidai galėjo pasiekti ir K. Pakštą, tačiau jis niekada neplanavo į tuščius, negyvenamus kraštus iškelti visų Lietuvos gyventojų.

Pasakoja neseniai iš Madagaskaro grįžęs LŽS Kelionių ir pramogų klubo narys, „Kolumbas LT'14“ titulo laimėtojas Vytautas Bukauskas.

„Madagaskaras yra didelė sala, kurioje tilptų trys Anglijos, todėl joje skiriasi ir klimatas. Šioje saloje buvau jau antrą kartą ir ji vėl mane sužavėjo. Grupėje tarpusavyje netgi kalbėdavome, kad zona, kuri yra apie kilometrą virš jūros lygio, puikiai tiktų mūsų krašto žmonėms. Vakarinėje salos dalyje labai sausa ir karšta, ten būtų sunku gyventi mūsų platumų gyventojams. Aš ieškojau aprašymų, kurioje salos dalyje K. Pakštas buvo numatęs vietą atsarginei Lietuvai, tačiau niekur neradau. Sala priklausė prancūzams ir netikiu, kad jie būtų pardavę ar atidavę lietuviams kokį žemės plotą. Sostinė Antananaryvas yra apie

kilometrą virš jūros lygio, ten klimatas mums tinkamas, kartai būna netgi vėsu. Gamta tropinė, netoli pusiaujaus, apie 80 proc. augalijos yra endeminiai augalai, niekur kitur pasaulyje neaptinkami. Šešios baobabų rūšys auga tik Madagaskare. Saloje, dažnai sunkiai priimanamuose rajonuose, yra UNESCO gamtos saugomų objektų. Gyvūnija unikali, nes nėra plėšriųjų žvėrių ir nuodingų roplių, tuo labai lietuvičiams čia tiktų. Tačiau Madagaskaras yra maliarinė zona, viena mūsų keliautoja grįžusi namo susirgo tropine maliarija.“

1958 m. gegužę K. Pakštas pranešė J. Keлиюočiui, jog ketina atlikti „gal jau paskutinę sunkią kelionę“, kol senatvė dar visiškai neparkludė. Rengdamasis jai 65-metis keliautojas pratinosi prie purvo ir lietaus – vykdavo žvejoti lietingu metu, peršlapdavo. Birželio 16 d., prasidėjus atostogoms, iš Majamio išskrido į Britų Hondūro sostinę Belizą, kur jo jau laukė du jauni bendraminčiai: aeronautikos inžinierius Pranas Baltakis ir mokytojas Aleksas Krapas. Devynias dienas trys lietuviai savarankiškai keliavo po britų koloniją, nuklydo net į visai atkampius miškus. Vėliau prof. K. Pakštas prisidėjo prie Teksaso zoologinės ekspedicijos, kurios tikslas buvo prigaudyti amfibiinių ir kitokių nedidelių gyvūnų. Juos tiriant siekta išsiaiškinti atlantinės pusės „tiltą“ tarp Meksikos ir Centrinės Amerikos.

Kultūrinė ir geografinė ekspedicija „Kazio Pakšto „Dausuva“ – Belizas '15“ lankėsi Meksikoje, Belize ir Gvatemaloje. Britų Hondūras arba dabartinis Belizas buvo kaip centrinė ašis, pats A. Pakštas šią šalį pavadino atsargine Lietuva – „Dausuva“. Be abejo, pakeliui

aplankyti ir kiti garsūs objektai, laikomi pasaulinio paveldo sedevrais. Ekspedicijos dalyviai susitiko su generalgubernatoriumi J. E. Collwilliu N. Youngu. Belizo valstybė prezidento neturi, nes yra Tautų Sandraugos šalis. Belizo generalgubernatorius – tai savotiška balansuojanti figūra šios šalies politinėje sistemoje. Jau susitikimo pradžioje jis pabrėžė, kad neduoda jokių interviu, kurie galėtų būti vienaip ar kitaip interpretuojami, jam svarbiausia išlikti bešališkam partinėse batalijose. Belizo generalgubernatorius ekspedicijos dalyviams pasirodė kaip žmogus, tiksliai besilaukiantis Belizo Konstitucijos raidės ir dvasios. Jis šiame poste tarnauja šaliai jau daugiau kaip du dešimtmečius. Audiencijos metu apie Lietuvos geopolitinę situaciją papasakojo ekspedicijos dalyvis Gitanas Nausėda: „Belizo vadovui deramai pristatėme savo šalį, trumpai papasakodami jam ne tik apie garbingą Lietuvos istoriją ir Nepriklausomybės atkūrimą, bet ir apie dabarties iššūkius bei ekonomines ir politines tendencijas. Ypatingą dėmesį skyrėme kultūriniam abiejų šalių bendradarbiavimui. Bendruoju vardikliu čia tapo prof. K. Pakštas, kurio veikla sujungė šias, atrodytu, skirtingas ir viena nuo kitos geografiškai nutolusias valstybes. Prof. K. Pakštas prieš daugiau kaip penkis dešimtmečius taip pat buvo susitikęs su tuometiniu Britų Hondūro generalgubernatoriumi ir kalbėjosi apie lietuvių kolonijų kūrimo šioje Centrinės Amerikos šalyje galimybes. Belizo generalgubernatoriui buvo žinoma ir garsaus mūsų fotografo Mariaus Jovaišos veikla bei išleistas fotografijų albumas apie Belizą.“

Beveik valandą trukęs pokalbis neprailgo, kadangi generalgubernatoriaus asmenybė

ekspedicijos dalyviams pasirodė toli pranokstanti vidutinio politiko standartą. Ne kiekvieną dieną sutiksi oficialų postą užimantį mąstytoją, skiriantį savo laisvalaikį eilaviimui ir filosofiniams diskursams įvairiausiomis temomis. Lietuvos geografų draugijos viceprezidentė Genovaitė Kynė Jo ekselencijai įteikė prof. Kazio Pakšto vardo medalį, kurį įsteigė Klaipėdos universiteto prof. Stasys Vaitekūnas. Šis medalis pirmą kartą įteiktas valstybės vadovui. Britų Hondūras (Belizas) tuomet palaikė ilgus metus prof. K. Pakšto puoselėtą idėją – įkurti atsarginę Lietuvą Dausuvą.

Sąlyčio taškų mums taip pat suteikė malonus Vilniaus Mažojo teatro įpareigojimas perduoti pasiūlymą apsilankyti šio teatro trupei Belize ir pristatyti populiarųjį spektaklį „Madagaskaras“, kuris supažindintų vietas publiką su neeilinio lietuvių mąstytojo, geografo prof. K. Pakšto asmenybe ir idėjomis. Kitas prašymas – tarpininkauti ieškant tinkamos personalijos eiti Lietuvos garbės konsulo Belize pareigas. J. E. Collwillis N. Youngas pažadėjo supažindinti su šia iniciatyva šalies Užsienio reikalų ministeriją.

K. Pakštas vienas iš pirmųjų suformulavo Lietuvos nacionalinius interesus: tai valstybės, tautos identiteto išsaugojimas, apsauga nuo išorės įsiveržimo, didžiųjų kaimyninių valstybių įtakos, pasirengimas galimai nepriklausomybės netekčiai. Savo apmąstymuose apie tautos ir valstybės atsparumo didinimą jis priartėjo prie šiuolaikiško galios suvokimo. Juo remdamasis formulavo nacionalinio saugumo strategiją, grindžiamą ne karinėmis ir finansinėmis priemonėmis, o tautos ryžtu pasikliauti savimi, savo valstybės galimybėmis,

kurios priklauso nuo intelektualinio potencialo pastangų, politinių jėgų pusiausvyros, demokratijos lygmens, gerų santykių su kaimynais, ypač mažaisiais. Profesorius visą gyvenimą stebėjo, tyrė, komentavo tarptautinius, politinius santykius, mėgino išvelgti istorinę perspektyvą. Paliko nemaža originalių minčių Vilniaus, Klaipėdos, Karaliaučiaus problemų sprendimo, Baltijos šalių politikos klausimais. Suvokdamas, kad mažosioms tautoms vienoms neįmanoma išsilaikyti didesnių, agresyvesnių kaimynų apsuptyje, jų ateitį siejo su integruota Europa. Įsitikinęs, kad Lietuvos drama yra dalis didžiosios europinės dramos, savo tėvynės išsilaisvinimą siejo su Vidurio Europos išsilaisvinimu. Brangiausiu tarptautiniu ir kartu tautiniu idealu vadino Vidurio Europos konfederaciją, laiduosiančią laisvę ir ilgalaikę taiką.

KAZIO PAKŠTO DAUSUVA
BELIZE 2015

Vienas iš svarbesnių ekspedicijos momentų buvo dalyvių apsilankymas Belizo universitete, kur pristatyta Lietuva, papasakota apie ekspedicijos tikslus, prof. K. Pakšto atsarginės

Lietuvos idėją. Belmopano universiteto dėstytojai susidomėjo mūsų pasiūlymu kurti bendrus projektus geografijos ir kitų gamtos mokslų srityje, taip pat dalyvauti aplinkosaugos ir ekologinės kaitos tyrimuose.

Belizo universitetas dar jaunas, skaičiuoja tik penkioliktus veiklos metus. Dėl to labiausiai juos domino lietuvių mokslininkų ekspertinės žinios geografijos, istorijos srityse, kuriomis lietuviams galėtų pasidalyti su Belizo universiteto studentais. Lietuvos geografų draugijos viceprezidentė G. Kynė perdavė Belizo universiteto administracijai ir Klaipėdos universiteto Socialinių mokslų fakulteto raštą dėl bendradarbiavimo galimybių geografijos mokslų srityje.

Melindos girios stoties vietoje, kur prieš pusimtį metų lankėsi prof. K. Pakštas, šiandien įrengtas stadionas, šalia jo ekspedicijos dalyviai užkasė iš salų atsivežtą kriauklę, pavertę ją urna su profesoriaus tėviškės žeme. Žiupsnelis smilčių atkeliavo ir iš Čikagos, nuo K. Pakšto kapo. Čia visi „K. Pakšto „Dausuva“ – Belizas‘15“ ekspedicijos dalyviai davė simbolinę priesaiką, kurią patvirtino savo parašais, ir sugiedojo tautinę giesmę. Tai buvo dar vienas prasmingas, visus ekspedicijos dalyvius vienijantis akcentas.

Ekspedicijos nariai, norėdami geriau patirti prof. K. Pakšto įspūdžius, su vedliais leidosi į kelių dienų kelionę po džungles. Tai pranoکو visus lūkesčius, nes naktynės palapinėse, stūgaujant beždžionėms–staugūnėms, ir kelionė urvu palei požeminę upę buvo tikras nuotykis. Per vieną naktį džunglių kalnuose gausiai palijus, kilo potvynis, pakeitęs ekspedicijos maršrutą. Baigėsi vanduo, maistas

ir reikėjo kviesti gelbėtojus, tačiau tai išmoke keliautojus išgyventi ekstremaliomis sąlygomis džunglėse. Jie pasijuto tarsi „National Geographic“ televizijos laidos dalyviai. Ragavo termitų – jų skonis ne ypatingas, tačiau burnoje jie nelaksto. Vienos palmių rūšies ūglius galima valgyti, iš kitų lapų – pasidaryti skėtį liūtis metu. Nukirtus lianą, galima atsigerti vandens, tačiau majų medis yra su spygliais ir jo geriau rankomis neliesi. Kai kuriuos grybus galima valgyti, tačiau tik vieną kartą, panašiai kaip ir mūsų miškuose. Urvuose dalyviai aptiko senųjų majų kultūros pėdsakų, kurie iki šiol laukia archeologų tyrimų.

Kodėl prof. K. Pakštas net nesvarstė galimybės Lietuvai kolonizuotis Meksikoje ar Gvatemaloje, o rinkosi Belizą? Kolonizacijai netinkami kraštai tie, kurie turi didelių miestų, tankiai apgyvendinti, vyrauja europiečiai ar jų palikuonys, viena kalba, kultūra, religija, tradicijos. Kolonizacijai tinka tie retai apgyvendinti kraštai, kuriuose nėra didelių miestų, kur lietuvių kultūriniai elementai vyrautų ir šviestų, neatsidurtų svetimame šėšėlyje. Tuometiniame Britų Hondūre, dabartiniame Belize iki dabar gyventojų nedaug, jie gyvena nedidelėse gyvenvietėse, miesteliuose, vyrauja daugiakultūriškumas, tolerancija kitoms rasėms ir tautoms. Galima įdirbti didelius žemės plotus, visus metus šiltas klimatas, politiškai stabilus ir saugus valstybė.

Savo laiškus iš 1958 m. ekspedicijos po Britų Hondūrą prof. K. Pakštas baigė min-timis: „Reikia susidomėjimo ir talkos. Be ge-ros talkos šios rūšies sumanymai gali numirti dar negimę. Tad lauksiu talkos.“ Tačiau tal-kos nesulaukė nei iš tuometinės sovietinės

Lietuvos valdžios, nei iš emigracijoje gy-venusių lietuvių. Dausuva pasiliko dauso-se, bet ši idėja ir šiandien kaitina ne vieno vaizduotę – kaip būtų atsitikę, jeigu me-nonitų pavyzdžiu lietuviai vis dėlto būtų įkūrę atsarginę Lietuvą? Kaip ji atrodytų dabar ir kokie tarpusavio ryšiai ją sietų su Lietuva? Apie tai galime tik spėlioti, kaip istorikai spėlioja apie XVIII a. Povilo Ksavero Bžostovskio įkurtą Paulavos res-publiką: kaip ji galėjo tapti mini valstybe valstybėje, panašia į Andorą, Monaką ar San Mariną.

Pasak ekspedicijos dalyvės, tolimos garsaus kito tarpukario keliautojo Mato Šalčiaus giminaitės Aistės Šalčiūtės–Žilinskienės, ši kelionė dar kartą įrodė, kad *pasaulis margas kai genelis, tačiau visur žmonės yra panašūs, jeigu su jais elgiesi pagarbiai, tai ir jie atsako tuo pačiu. Iš prigimties visi žmonės yra geri, tik nepalankios aplinkybės – neturtas, skurdas, badas ir karai – priverčia juos tapti blogais.* Anot sentencijos „Saulė šviečia lygiai vi-siems“ čia, Centrinėje Amerikoje, ji šviečia kur kas kaitriau, todėl ekspedicijoje prabė-gusios karštos dienos buvo kupinos neišdil-domų įspūdžių.

Panaudota literatūra

1. Kazys Pakštas. Kultūra. Civilizacija. Geopolitika: straipsnių rinkinys [suda-rytojas Silvestras Gaižiūnas]. – V.: Pa-sviręs pasaulis, 2003. – 392 p.
2. Vygintas Bronius Pšibilskis. Kazys Pakš-tas: tarp vizijų ir realybės. V.: Vilniaus universiteto leidykla, 2003. – 409 p.

Asmeninio archyvo nuotr.

Česlovas Juršėnas – tarp pirmųjų laisvos žiniasklaidos veidų

Giedrė Milkevičiūtė

Žymų politiką ir žurnalistikos veteraną Česlovą JURŠĖNĄ apie laisvo žodžio kelius vakar ir šiandien kalbina žurnalistė Giedrė MILKEVIČIŪTĖ.

Česlovo Juršėno biografija

Gimė 1938 m. gegužės 18 d. Panižiškėje (Švenčionių apskritis, Vilniaus vaivadija). 1955 m. aukso medaliu baigė Ignalinos vidurinę mokyklą. 1955–1960 m. Vilniaus universitete studijavo žurnalistiką. 1958–1960 m. buvo žinybinio savaitraščio „Statyba“ korespondentas, 1960–1964 m. laikraščio „Tiesa“ darbuotojas. 1964–1971 m. LTSR Televizijos ir radijo komiteto darbuotojas, tarptautinis apžvalgininkas, nuo 1968 m. televizijos informacijos redakcijos vyr. redaktorius.

1978–1983 m. laikraščio „Vakarinės naujienos“ vyriausiasis redaktorius. 1983–1988 m. LKP CK Propagandos ir agitacijos skyriaus spaudos, televizijos ir radijo sektoriaus vedėjas, nuo 1982 m. dar ir LTSR žurnalistų sąjungos valdybos sekretorius.

1988 m. Televizijos ir radijo komiteto kolegijos narys, politikos apžvalgininkas. 1988–1989 m. TV laidos „Atgimimo

bangą“ vedėjas. 1989–1990 m. sovietinės Vyriausybės informacijos atstovas, pirmasis persitvarkančios Lietuvos valdžios spaudos atstovas.

1990–1992 m. Vyriausybės patarėjas informacijai. 1990–1992 m. LR Aukščiausiosios Tarybos deputatas, signataras. Nuo 1992 m. iki 2012 m. visų kadencijų LR Seimo narys. 1993–1996 m. pirmą kartą tapo Seimo pirmininku, vėliau įvairiais laikotarpiais buvo Seimo pirmininko pavaduotojas, o nuo 2008 m. balandžio 1 d. Seimo pirmininko pareigas ėjo iki kadencijos pabaigos. Nuo 2012 m. LRT tarybos narys.

Parengė ir išleido pirmuosius Lietuvoje žinytus tarptautine tematika: „Pasaulio šalys“ (1978 m., 1991 m.), „1000 pasaulio veikėjų“ (1982 m.), „Tarptautininko žinytas“ (1981 m.). Kolekcionuoja žymiausių dabarties politikų raštus ir karikatūras, taip pat ir apie save. Žmona Jadvyga – žurnalistė, sūnus Saulius – fizikas, Vilniaus universiteto profesorius.

.....

– **Esate iš tų žmonių, apie kuriuos galima sakyti, kad perėjo ugnį, vandenį ir varines triūbas, o tai reiškia, jog nuėjote ilgą politiko ir žurnalistinio darbo kelią: dirbote tiek tais laikais, kai kiekvienas žodis spaudoje buvo griežtai kontroliuojamas sovietinės cenzūros, tiek žiniasklaidai tapus nepriklausoma. Kas Jums labiausiai įsiminė iš šio laikotarpio?**

– Pirmiausia tenka pripažinti, kad spauda, radijas ir televizija man atnešė žinomumą, o antra – išmokė kalbėti su žmonėmis, įgijau tam tikrą bendravimo patyrimą, taip pat gebėjimą kalbėti ir konkrečiai, ir trumpiau, jeigu reikia, ir plačiau. Abi televizijos specializacijos – politinio komentatoriaus ir laidų vedėjo, kurių kiekviena savaip įdomi ir turėjo savo reikalavimus, – man išėjo

į naudą vėliau. O kalbant apie žiniasklaidos vaidmenį paskutiniaisiais tarybiniais metais reikia pasakyti, kad „perestrojka“, be jokios abejonės, pirmiausia atėjo į spaudą, radiją ir televiziją. Kai kurie laikraščiai, pavyzdžiui, „Gimtasias kraštas“, „Literatūra ir menas“, buvusi „Komjaunimo tiesa“, „Vakarinės naujienos“, pradėjo spausdinti drąsesnes, laisvesniais vėjais dvelkiančias publikacijas, padėjo iškelti tas temas, kurios anksčiau buvo apeinamos, nutylimos ir, žinoma, draudžiamos. Spauda pirmoji išdrįso atverti vartus laisvam žodžiui, skatino ir skubino keistis visą valdžią, o ypač partinę.

– Kokios įtakos tie istoriniai įvykiai, nuo kurių prabėgo jau bemaž 30 metų, turėjo Jūsų paties veiklai, asmeniniam gyvenimui?

– Visa ta žurnalistinė veikla, po to darbas spaudos atstovu prie LTSR Ministrų Tarybos, tiksliau tariant – prie visos tuometinės valdžios, tie visi darbai mane vedė tiesiai į politiką. Kita medalio pusė ta, kad nebeliko asmeninio gyvenimo. Jo mažai turėjau ir žurnalistinės veiklos laikais, bet kai užsiėmiau didžiąja politika, įvairiais laikotarpiais ėjau tam tikras aukštas pareigas, šeima, žinoma, liko nuskriausta. Visa laimė, kad namuose be manęs kantriai ir rūpestingai tvarkėsi mano žmona Jadvyga, kuri, beje, taip pat visą gyvenimą dirbo žurnalistė. Nepaisant visų politinių vėjų ir permainų šeimoje viskas gerai. Mes esame jau keturios Juršėnų kartos, mano proanūkiui jau pustrečių metų. Tad pasikeitimų iš tiesų daug.

Česlovas Juršėnas
Asmeninio archyvo nuotr.

– Kokius visuomenės gyvenimo ir žiniasklaidos pokyčius vertintumėte pliuso, o kuriuos – minuso ženklų?

– Pasakysiu trumpai: pliusai – galimybė laisvai ir nevaržomai reikšti savo mintis tiek televizijoje, radijuje, tiek spaudoje; drįsti kritikuoti bet kokį viršininką, išskyrus, žinoma, savąjį arba leidinio savininką. Minuso ženklų pažymėčiau tai, kad daliai žurnalistų aiškiai trūksta profesionalumo, rengiant publikacijas ar laidas slenkama paviršiumi, trūksta reiškinių ar tendencijų analizės. Mane labai erzina nusikaltėlių pasaulio iškėlimas į pirmuosius leidinių

puslapius ar nuolatiniai negatyvių įvykių anonsai bei pirmumo pozicijos kai kurių televizijų žiniuose, taip pat mėgavimasis tuo, kas, vaizdžiai tariant, yra žemiau bambos.

– Regis, ir anais sovietiniais laikais Lietuvoje būta drąsių ir principingų žiniasklaidos profesionalų. Kokius ryškiausius momentus iš savo žurnalistinės veiklos Jums norėtumėte pažymėti dabar?

– Ir tada buvo ir dorų, ir drąsių, ir profesionalių žurnalistų. Jie apgindavo skriaudžiamą žmogų, sukritikuodavo įvairius veikėjus, žinoma, ne pačius aukščiausius, nes to nebūtų praleidusi cenzūra. Tiesa, tokie drąsūs žingsniai nebuvo dažni. Vieną iš jų norėčiau paminėti... Štai dabartinės „Gairių“ leidyklos vadovas Povilas Masilionis sovietmečiu dirbo įvairiuose laikraščiuose ir buvo doras, sąžiningas žurnalistas. Vienas iš jo svarbių darbų buvo „Jonavos laikraščio“ vyriausiojo redaktoriaus postas. Tuomet jis principingai susikirto su to rajono LKP komiteto pirmąja sekretore. Žinoma, ne be sunkumų, ne be problemų ir nervų kovodamas už teisybę žurnalistas dirbo principingai ir atkakliai bei įveikė partinės valdžios atstovę. Tarp kitko, toks pats principingas šis žurnalistas liko ir naujaisiais laikais. Jis gali būti tikru pavyzdžiu neretai be stuburo esantiems jauniems žurnalistams.

Na, man taip pat yra buvę visokių įdomių istorijų... Štai iš televizijos laikų įsiminė, kaip 1968 m. „išsišokau“ per vadinauosius Lenkijos įvykius. Kaimyninėje

Česlovas Juršėnas

Asmeninio archyvo nuotr.

valstybėje tuo metu, t. y. vasario–kovo mėn., vyko politinė krizė, ypač pasižymėjo jaunimas ir studentai. Protesto mitingams stimulą davė tai, jog šalies partinė valdžia uždraudė Varšuvos dramos teatre rodyti Adomo Mickevičiaus „Vėlines“. Protesto banga nusirito per visą šalį. Atsitiko taip, kad aš, televizijos žurnalistas, pirmas eteryje papasakojau apie šį svarbų įvykį. Nebuvau disidentas ir nešnekėjau taip, kaip tie protestuojantys studentai. Paprasčiausiai paėmiau tuometinės Lenkijos centrinę partinį laikraštį „Tribuna liudu“ (šį laikraštį nusipirkdavau sostinėje esančiame centriniame spaudos kioske) ir jį vartydamas televizijos laidos metu papasakojau, kas ten dedasi. Svarbiausia buvo tai, kad niekas Tarybų Sąjungoje garsiai apie tai nešnekėjo: nei TASS’as,

nei „Pravda“ ar Centrinė televizija. Tiesa, dalis Lietuvos žmonių tuomet jau matydavo Lenkijos televiziją ir galėjo žinoti apie tuos įvykius. Žodžiu, kaip pamenu, penktadienį paskelbiau ir komentavau tą žinią, o štai jau pirmadienį mane pakvietė televizijos pirmininkas, visi pavaduotojai, partijos komiteto sekretorius, skyriaus vedėjai ir pradėjo „tarkuoti“. Aš jiems sakau: „Nieko neišgalvojau ir nepridėjau nuo savęs, aš gi „Tribuna liudu“ rodžiau ir citavau.“ Man sako: „Nesvarbu, ką tu rodei, svarbiausia, kad to nekommentavo nei Centrinė televizija, nei pranešė TASS'as ar centriniai laikraščiai. Tai kuo gi tu čia esi toks ypatingas, kad drįsai apie tai kalbėti?“ Tuomet mane mokė, kad mums negalima išsišokti. Paskelbdamas su niekuo nesuderinęs apie šį, nors ir labai svarbų, įvykį, tapau išsišokėliu.

Po metų ar dvejų nutiko dar vienas įdomus įvykis. Maskvoje vykusiame didžiuliame TSRS informacijos tarnybų bei redakcijų atstovų susitikime, kurio tema buvo informacijos reikalų tobulinimas, pasirengęs išdrįsau kalbėti apie tai, kaip blogai dirba TASS'as, nors tai buvo pati svarbiausia ir patikimiausia to meto informacijos tribūna. Salėje buvo taip tylu, kad galėjai girdėti praskrendant musę. Viršijau kalbėjimo laiko limitą, o salė suūžė, kad man būtų leista kalbėti toliau.

– Kuo baigėsi šis Jūsų akibroškėtas tuometinei žurnalistinei valdžiai?

– Taip, man buvo lengva *dūšioje*, kad pasakiau viską, ką norėjau, ir sulaukiau

salės pritarimo, bet kitą dieną trys tūzai – TSKP CK sekretorius Žimianinas, partinis veikėjas Lapinas ir dar vienas veikėjas, kurio pavardės nepamenu, išsikvietė ir pasakė, kad „molodoj litovskij žurnalist Česlovas pastupil ošibočno“ (jaunas lietuvių žurnalistas pasielgė klaidingai). Moralizavo toliau, o man beliko patylėti, nes ginčytis buvo beprasmiška. Po to sulaukiau kolegų padrašinančių žodžių, o svarbiausia – priėjęs žinomas žurnalistas Tolstikovas paspaudė man ranką ir pasakė: „Tu nesijaudink, tu teisingai šnekėjai, jie nenori šito suprasti. Pašnekėsiu, su kuo reikia, ir įrodysiu, kad tu teisus.“ Ir iš tikro, kai grįžęs į Vilnių pats Lietuvos radijo ir televizijos valdžiai papasakojau, ką pridariau, visi mane išklausė ir tuo viskas ramiai pasibaigė.

– Kad Jūsų drąsa ir tiesos žodis neliko nepastebėtas, rodo ir tai, jog būtent Jums buvo patikėta per Lietuvos televiziją vesti pirmąsias „Atgimimo bangas“.

– Taip, tai buvo svarbus įvykis ne tik Lietuvos televizijai, bet ir visai Lietuvai, žinoma, didžiulis atsakomybės jausmas ir man pačiam. Žiūrovai nuolat skambindavo telefonu, prašydavo leisti kalbėti, nenutraukti laidos, kuri paprastai trukdavo vieną valandą. Žmonės godžiai klausė ir laukė tiesos žodžio. Tai mano pats gražiausias prisiminimas iš tų laikų.

– O „Vakarinių naujienų“ dienraštis, prie kurio laisvėjimo esate gerokai prisidėjęs, kai penkerius sovietmečio metus Jums teko būti jo vyriausiuoju redaktoriumi?

– Man teko dirbti įvairiuose laikraščiuose. Pirmiausia buvo laikraštis „Statyba“, po to buvau „Tiesos“ korespondentas, o „Vakarinėse naujienose“ 1978–1983 m. teko dirbti vyriausiuoju redaktoriumi. Kai atėjau į tą vienintelį Lietuvoje vakarinį laikraštį, siekiau, kad jis, kaip specifinis leidinys ir galintis sau leisti daugiau negu rytiniai oficiozai, būtų kartu ir rimtas, keliantis aktualias problemas, kritiškas, nors kritiką ir ribojo LKP Vilniaus miesto komitetas, kartu ir įdomus. Pavyko pasiekti, kad „Vakarinėse naujienose“ nebereikėtų kartoti suvažiavimų ar kitų partinių bei valstybinių renginių aprašymų ir pranešimų. Svarbiausias dalykas – laikraštis turi būti informatyvus ir naudingas sostinės gyventojui, padėtų jam susigaudyti, kas mieste vyksta, kas gerėja, ko stinga, kur reikia kreiptis ištikus bėdai. Man pasisekė, kad leidinyje dirbo daug gerų žurnalistų, jiems padedant, laikraštis tapo operatyvus, skaitomas, smarkiai išaugo jo tiražas. Jau po pietų prie spaudos kioskų žmonės laukdavo tikro vakarinio laikraščio su naujaisiomis žiniomis.

– **Ko, Jūsų nuomone, šiandien stinga dienraščiuose ir savaitraščiuose?**

– Pasigendu šmaikštesnio, bet ne įžeidaus žodžio, feljetonų, humoreskų, karikatūrų. Pats kolekcionuoju karikatūras, todėl puikiai žinau, kad jos turi nemažą poveikį visuomenei.

– **Kaip vertinate žurnalisto profesiją socialiniu požiūriu? Ar Jums neatrodo, kad kovodami dėl kitų žmonių interesų jie**

patys lieka socialiai neapginti, o neretai ir absoliučiai priklausomi nuo darbdavio įnorių?

– Taip, jūs teisi. Žurnalistai iš tiesų yra socialiai neapginti, tačiau dėl to ir jie patys iš dalies kalti. O vyresnio amžiaus kolegos tikriausiai pamena, kad anuomet Žurnalistų sąjungos nariai turėjo ir savo poilsio bazę prie Bebrusų ežero, neturėjo ir profesinių kelionių svetur.

– **Ką manote apie vadinamąją partinę spaudą? Ar ji reikalinga šiais laikais?**

– Gal būsiu nepopuliarus, tačiau aš manau, kad didžiausios partijos turi turėti savo biuletenius ar savaitraščius, dvispalvius ar spalvotus. Juk reikia pasiekti savosios partijos narius. Pavyzdžiui, mūsų socialdemokratų partijoje yra 22 tūkstančiai narių ir juos reikia pasiekti, informuoti apie partinius reikalus, mūsų poziciją svarbiausiais Lietuvos gyvenimo klausimais, reikia skleisti savo idėjas ir paakinti narių diskusijas. Šiuo požiūriu partinė spauda labai svarbi ir pateisinama. Esu patenkintas, kad mūsų partijos laikraštis „Socialdemokratas“ sėkmingai gyvuoja ir turi nemažai skaitytojų.

– **Vis dažniau girdime kaltinimų, kad žurnalistai nesavarankiški, paperkami, o kai kas dar prideda, kad „amžinai alkani“. Koks, Jūsų nuomone, turi būti doras žurnalistas?**

– Doras yra doras – nesvarbu, ar tai žurnalistas, ar kitos profesijos žmogus. Tai asmenybės, kurios neina prieš savo sąžinę, drįsta pasipriešinti

netinkamam viršininkų nurodymui ir tiesiog neparsiduoda. O apie tai, kad žurnalistai alkani ar nepakankamai užsidirba, jau kalbėjau anksčiau. Turiu pasakyti, kad Lietuvoje yra daug dorų žurnalistų.

– Pereikime prie televizijos, kurios laidas Jums kadaise teko vesti. Ko, Jūsų nuomone, vertos politinių diskusijų laidos, kurių nestinga televizijų kanaluose dabar?

– Man atrodo, kad jos reikalingos, bet jose turi dalyvauti kuo daugiau žiūrovų, kurie pateiktų savo klausimų, pastabų, išsakytų nuomones. Juk be nuomonių susikirtimų negalima gyventi. Tiesa, kai diskusijoje dalyvauja tik vienos linijos atstovai, arba, vaizdžiai kalbant, visi pučia į vieną dūdą, tada yra blogai.

Pastaruoju metu stengiamasi supriešinti įvairias nuomones ir tuo pagyvinti pokalbį viena ar kita aktualia tema. Kaip politikas ir kaip žurnalistas, aš teigiamai žvelgiu į nuomonių pasikeitimą, o ypač į žmonių keliamus klausimus. Šitaip mes sužinome, kuo kvėpuoja Lietuva, koks šalies gyvenimo pulsas.

Žinoma, sutinku, kad nelengva tų diskusijų laidų vedėjams, kuriems neretai tenka užčiaupti neramių bei nemandagių diskusijos

dalyvių burnas, o paprasčiausias būdas tai padaryti – išjungti jų mikrofoną. Be to, laidų vedėjams nederėtų primesti savo nuomonės, nes jų uždavinys yra reguliuoti eisimą. Tą esu pats įsisąmoninęs, kai tekdavo vesti „Atgimimo bangą“.

– Jeigu Jums tektų šiais laikais rinktis politinio apžvalgininko darbą, tarkim, televizijoje, ar surizikuotumėte?

– Vargu. Ne tas amžius ir ne ta išvaizda. Tik balsas liko tas pats. Antra vertus, aš turiu labai patrauklų užsiėmimą – esu Visuotinės lietuvių enciklopedijos mokslinės tarybos narys ir labai stropiai atlieku šį darbą. Jau išėjo 26 šio leidinio tomai, spalį pasirodė regioninės enciklopedijos „Lietuva“ pasakutinis ketvirtas tomas. Pastaruoju metu man tenka skaityti ir dvitomio Lietuvos istorijos enciklopedinio leidinio antrąjį tomą, kuris dar šiemet turėtų išeiti. Šiuo metu man tai įdomiausias ir daugiausia laiko atimantis užsiėmimas.

– Ko palinkėtumėte nedaryti žiniasklaidos bitelėms darbininkėms?

– Negailėti laiko mokymuisi, savišvietai, gilinimuisi į naujas gyvenimo problemas ir supantį pasaulį. O svarbiausia – nekonfruntuoti su savo sąžine.

Remia Spaudos, radijo ir
televizijos rėmimo fondas

Asmeninio archyvo nuotr.

Parapijų laikraščiai Lietuvoje – ne vien bažnytiniai leidiniai

Vytautas Žeimantas

Jiezno parapija susidomėjau dar 1999 m., kai Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje atsitiktinai atkreipiau dėmesį į naują laikraštį „Jiezno parapijos žinios“. Susidomėjau, nes nebuvau girdėjęs, kad kuri nors kita Lietuvos bažnyčios parapija leistų savo laikraštį.

„Jiezno parapijos žinios“

Pirmasis šio laikraščio numeris pasirodė 1999 m. gruodžio 1 d. Įžanginį straipsnį „Tikiuosi supratimo, atlaidumo ir bendradarbiavimo“ parašė Jiezno Šv. arkangelo Mykolo ir Jono Krikštytojo parapijos administratorius kunigas Gintautas Antanas Jančiauskas. Jis rašė: „Kodėl reikalingas šis laikraštis? Parapija pagal plotą didelė. Dauguma žmonių retai lanko bažnyčią, todėl nežino, kas vyksta parapijoje. Kunigo skelbimus girdi tik tie žmonės, kurie lanko bažnyčią. Todėl kartais kyla nesusipratimų ir būna nesusikalbėjimo <...>. Tikiuosi, kad šis laikraštis daugumai padės pajusti parapijos pulsą.“

Laikraštyje įvairiais atžvilgiais bus nušviesti katalikų tikėjimo ir dorovės mokslo dalykai, atsakoma į dominančius klausimus, bus teikiama informacija apie bažnytinius renginius parapijoje ir Lietuvoje.

Nors laikraštis parapinis, bet norisi, kad jis būtų ne vien bažnytinis, į gyvenimą žvelgtų plačiau. Kunigas nėra visažinis ir išmanantis visas sritis, todėl kviečiu bendradarbiauti ir dalytis žiniomis visas seniūnijos instancijas. Taip pat laikiu visų parapijos žmonių, ypač jaunimo, inteligentijos, darbininkų, kaimo gyventojų bendradarbiavimo istorijos, kraštotyros, poezijos, kasdienio gyvenimo srityse.“

Kai išreiškiau susidomėjimą šiuo laikraščiu, kunigas G. A. Jančiauskas pakvietė apsilankyti Jiezne. Atvykome kartu su buvusiu jiezniškiu, žurnalistu ir leidėju, leidyklos „Gelspa“ direktoriumi Gintautu Judicku,

kuris tuomet, gyvendamas Vilniuje, rengė spaudai ir spausdino „Jiezno parapijos žinias“.

„Laikraštį buvo nutarta leisti už aukų lėšas, – sakė kunigas. – Džiugu, kad žmonės palaikė šią idėją. Laikraštis jau tapo Jiezno kultūros dalimi. Pamažu auga laikraščio bendradarbių skaičius.“

Pavarčiau laikraščių komplektą. Kiekvienne numeryje radau skyrelį, kuriame dėkojama už laikraščiu skirtas aukas. Jonas ir Ona Kuzmauskai iš Kašonių kaimo paaukojo 50 Lt, Jonas ir Bronė Dekaminavičiai iš Būdos kaimo, Vytautas ir Janina Vaišniai iš Jiezno – po 25 Lt... Pavardžių daug.

„Žmonės, įteikdami auką, pabrėžia, kad pinigai skiriami laikraščiu, – sako kunigas. – Vadinasi, jiems rūpi, kad toks laikraštis gyvuotų.“

Kunigą G. A. Jančiauską pakeitęs kunigas Rolandas Bičkauskas sėkmingai perėmė parapijos laikraščio leidimo estafetę.

„Šeši metai sėkmingai leidžiamas parapijos laikraštis „Jiezno parapijos žinios“, kurio dabartinis redaktorius ir vadovas yra kunigas Rolandas Bičkauskas. Laikraštis išeina kiekvieno mėnesio pabaigoje 1 000 egzempliorių tiražu. Iš parapijos laikraščio puslapių sužinome pasaulio, Lietuvos, vyskupijos katalikiško gyvenimo naujienas, jame skaitome apie renginius Jiezno parapijoje. Laikraščio rubrikoje „Klausiamo – atsakome“

klebonas atsako į parapijiečių klausimus“, – rašė „XXI amžius“ 2006 m. vasario 3 d.

2009 m., įamžinant Lietuvos vardo tūkstantmetį, Jiezne buvo paminėtas ir laikraščio „Jiezno parapijos žinios“ dešimtmetis. Jiezno kultūros ir laisvalaikio centre ilgametė parapijos laikraščio bendradarbė Eugenija Rimšienė priminė laikraščio istoriją, o Jiezno parapijos klebonas kunigas R. Bičkauskas padėjo rašantiems, skaitantiems, remiantiems, platinantiems laikraštį. Skulptoriaus Andriaus Likmedinius angelus jis įteikė laikraščio įkūrėjui kunigui G. A. Jančiauskui, bendradarbiams Vytautui Kuzmickui ir E. Rimšienei, leidėjui UAB „AIPEK“, Jiezno paštui už pagalbą pasiekiant skaitytoją ir JE Kaišiadorių vyskupui už dvasinę globą.

„Strėva“ – Semeliškių parapijos laikraštis

2002 m. kunigas G. A. Jančiauskas pradėjo dirbti Semeliškių Šv. Lauryno bažnyčios klebonu. Ir Semeliškėse jis nutarė leisti parapijos laikraštį.

„Kunigas Gintautas Antanas Jančiauskas Semeliškių klebonu dirba dar neseniai, tik nuo praėjusių metų rugšėjo. Tačiau šis jaunas ir energingas kunigas jau spėjo daug ką nuveikti. Jo pastangomis jau sutvarkytas šventorius, baigtas bažnyčios remontas. Neseniai pasirodė ir pirmasis Semeliškių Romos katalikų laikraščio „Strėva“ numeris. Tai išskirtinis įvykis, nes labai reta parapija mūsų krašte gali pasigirti turinti savo laikraštį“, – prieš 12 metų rašiau „Lietuvos

aide“ (2003 08 06), pristatydamas tuomet dar retą Lietuvos žurnalistikoje faktą – parapijos laikraštį.

Prisimenu ir pirmąjį apsilankymą Semeliškėse, bendravimą su klebonu G. A. Jančiausku. Atvažiuovome tada vėl dviese su leidyklos „Gelspa“ direktoriumi G. Judicku, kuris parengė ir išspausdino pirmąjį „Strėvos“ numerį. Jis atvažiavo į Semeliškes aptarti tolesnio laikraščio leidimo, aš, žurnalistinio smalsumo skatinamas, – įdomaus mūsų žurnalistikos istorijoje įvykio – parapijos laikraščio atsiradimo aprašyti.

Pradininkai – du broliai kunigai Jančiauskai

Bendrauti abu Gintautai turėjo dėl ko. Kunigas G. A. Jančiauskas, užsimojęs leisti laikraštį,

Semeliškių Romos katalikų laikraštis „Strėva“. V. Žeimanto nuotr.

„Strėvos“ sumanytojas ir leidėjas – Semeliškių klebonas Gintautas Antanas Jančiauskas (dešinėje) kartu su žurnalistu ir leidėju Gintautu Judicku

V. Žeimanto nuotr.

leidybinio darbo patyrimo turėjo nedaug. O G. Judickas – atvirkščiai, prieš tai dirbo Varėnos ir Šakių rajonų laikraščiuose, buvo laikraščių ir žurnalų susivienijimo „Periodika“ vyriausiasis redaktorius. Be to, ir šį kraštą gerai žinojo, nes prieš baigdamas žurnalistikos mokslus įgijo agronomo diplomą šalia esančiame Aukštadvario žemės ūkio technikume.

Abu Gintautus jungė ir dar viena aplinkybė: kunigas G. A. Jančiauskas, prieš atvažiuodamas į Semeliškes, dirbo Jiezno bažnyčios klebonu ir 1999 m. pradėjo leisti pirmąjį Lietuvoje parapijos laikraštį „Jiezno parapijos žinios“. O jį spaudai rengti ir leisti apsiėmė G. Judickas.

Beje, G. Judickas 2003 m. padėjo leisti ir G. A. Jančiausko brolio, Kietaviškių bažnyčios klebono Dainiaus Jančiausko parapijos laikraštį „Kietaviškės“. Taigi galima teigti, kad Lietuvai atgavus nepriklausomybę pirmuosius parapijų laikraščius pradėjo leisti kunigai broliai Gintautas ir

Dainius Jančiauskai, o jiems abiem profesionaliai talkino žurnalistas ir leidėjas G. Judickas.

Pirmieji Semeliškių parapijos laikraščio žingsniai

Žurnalistiniame bloknote išliko ir pirmosios klebono G. A. Jančiausko mintys apie Semeliškių laikraščio atsiradimo priežastis.

„Semeliškių parapija didelė, apima dvi savivaldybes ir penkias seniūnijas. Be miestelio, jai priklauso dar 66 kaimai, kur gyvena apie trys tūkstančiai žmonių. Kaimai atokūs, juose gyvena daugiausia senyvo amžiaus žmonės, kuriems sunku pasiekti bažnyčią. Todėl nenuostabu, kad kai kas atitolsta nuo bažnytinio gyvenimo ir parapijos reikalų. Be to, esant mažam religiniam išprusimui, sunku suvokti, kas yra bažnyčios mokymas, kokios ir kada švenčiamos šventės, kokie renginiai organizuojami parapijoje, – prieš dvylika metų kalbėjo klebonas G. A. Jančiauskas. – Todėl tikiusi, kad šis laikraštis bus reikalingas ypač tiems, kurie ne iš blogos valios, bet paprasčiausiai neturėdami galimybių nesilanko bažnyčioje. Turiu viltį, kad šis leidinys padės jaustis parapijos dalimi visiems geros valios žmonėms, padės suprasti parapijos dvasią ir įsitraukti į jos veiklą, orientuotis Bažnyčios gyvenime. Tada atsiras daugiau ir prasmingo tikėjimo, ir tarpusavio supratimo. Drauge norisi padėkoti ir „Gelspos“ leidyklos direktoriui Gintautui Judickui, kuris parengė spaudai ir išspausdino „Strėvos“ laikraštį.“

Naujam laikraščiu buvo pasirinktas skambus pavadinimas „Strėva“. Jis pavadintas upės, suteikiančios Semeliškių apylinkėms savito grožio, vardu.

Įdomu ir dabar pavartyti pirmąjį „Strėvos“ numerį, pasirodžiusį 2003 m. rugpjūtį. Tai buvo kuklus, labiau į proginį lankstinuką panašus leidinys. Jame aprašyta parapijos bažnyčios istorija, nes buvo švenčiamas Semeliškių bažnyčios 220 metų jubiliejus. Taip pat rašoma apie šv. Roką ir jo atleidų, garsių ne tik Semeliškėse, prasmę. Beje, pirmajame numeryje buvo panaudotos ir šių eilučių autoriaus darytos nuotraukos.

Augo laikraščio „Strėva“ apimtis, atsirado spalvos

Planuota, kad „Strėva“ visų pirma atspindės parapijoje gyvenančių žmonių aktualijas, bet tai nebus griežtai religinio turinio laikraštis. Todėl jau pirmame laikraščio numeryje klebonas pakvietė savo mintimis, patarimais, pastebėjimais ir išgyvenimais laikraštyje pasidalyti seniūnijų, mokyklų darbuotojus, miestelio bendruomenių narius, visus tikinčiuosius. Džiugu, kad šitas žodis buvo išgirstas.

Iki 2005 m. gegužės laikraštį rengė spaudai ir spausdino „Gelspos“ leidykla Vilniuje. Deja, klastingai ligai užklupus, jos direktorius ir parapijos laikraščių leidimo entuziastas G. Judickas netikėtai išėjo Anapilin.

„Sunki liga palaužė kūrybingą ir sumanų leidėją, tikrą mūsų laikraščio bičiulį – nuo 2003 m. rugpjūčio jis nuoširdžiai rūpinosi „Strėvos“ leidimu, ypač daug dėmesio skyrė

Zarasų Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų parapijos laikraštis „Ateikite ir pamatysite“. V. Žeimanto nuotr.

jos dizainui ir kalbos grynumui“, – rašė „Strėva“ (2005 m. kovo Nr. 3) nekrologe, skirtame žurnalistui G. Judickui.

Vėliau laikraštis buvo spausdinamas Kaišiadoryse: iki 2007 m. kovo G. Kniukštos įmonėje „Cicaras“, iki šiol – įmonėje „Desita“.

Nuo pradžių iki šiol „Strėva“ leidžiama 600 egzempliorių tiražu. Išeina kartą per mėnesį A4 formatu, leidžiama iš aukotų lėšų. Laikraštis greitai tapo mėgstamu, noriai skaitomu, todėl nenuostabu, kad atsirado ir daugiau jam aukojančių žmonių. Tai leido kunigui G. A. Jančiauskui nuolat didinti laikraščio apimtį. Iš pradžių ėjo 4 puslapių, nuo 2005 m. pradžios – 6, nuo 2005 m. liepos – 8, nuo 2006 m. vasario – 10, 2006 m. gegužės – 12 puslapių.

Laikraštis iki 2007 m. rugsėjo buvo nespalvotas. Leidžiant „Strėvos“ 50-ąjį numerį, pasirodė du spalvoti puslapiai – pirmasis ir paskutinis. Nuo to laiko laikraštį gyvina ir kitos spalvos. Tai rodo laikraščio brandumą, augantį populiarumą, temų plėtrą, autorių gausėjimą.

Skirsnemunės parapijos kraštis „Mūsų parapija“, leistas 1937–1939 m. V. Žeimanto nuotr.

Dabartinis Skirsnemunės parapijos laikraštis „Mūsų parapija“ V. Žeimanto nuotr.

įdomu ir tai, kad tokiu pačiu pavadinimu Skirsnemunės parapijos ir Krikščioniškojo mokslo brolijos laikraštis buvo leistas 1937–1939 m. Jį redagavo Julius Kazlauskas. Dabar laikraštį atgaivino ir redaguoja Vytautas Naujokaitis.

2012 m. Krekenavos Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų, Upytės Šv. Karolio Boromėjaus ir Vadaktėlių Šv. Jono Nepomuko parapijos pradėjo leisti laikraštį „Po bazilikos skliautais“. Jį kas mėnesį leidžia redakcinė kolegija už parapijiečių aukas.

Šiaulių Šv. Jurgio parapija leido (ar leidžia) laikraštį „Parapijos akiratis“, Druskininkų Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės parapija – laikraštį „Bendruomenės žinios“. Suprantama, parapijų laikraščiai dažniausiai eina dėl kunigų entuziazmo, daugiau ar mažiau palaukiami visuomenės, paprastai be profesionalių žurnalistų pagalbos. Todėl ne visi eina reguliariai, kartais tik progomis, jų leidyba irgi ne visada stabili. Bet džiugina tai, kad vis daugiau atsiranda entuziastų leisti parapijos laikraščius, auga ir jų skaičius. Tai leidžia mums jau kalbėti apie parapijų laikraščius kaip apie savarankišką reiškinį Lietuvos žiniasklaidoje.

A. Musneckio nuotrauka

Šiaulių laikraščių ir kitų spaudos leidinių raida bei kronika

(nuo XX a. penktojo dešimtmečio iki XXI a. pr.)

Jonas Nekrašius

Tęsiame 2015 m. „Žurnalistikos“ almanacho pirmame numeryje pradėtą rašinį apie Šiaulių spaudą. Pirmoje dalyje aptarta Šiaulių spaudos raida nuo pirmųjų laikraščių ir kitų spaudos leidinių iki XX a. penktojo dešimtmečio¹. Šiame straipsnyje pateikiama Šiaulių spaudos kronika: laikraščių ir kitų spaudos leidinių raida nuo XX a. penktojo dešimtmečio iki XXI a. pradžios.

Šiaulių laikraščiai ir kiti spaudos leidiniai nuo 1944 m. iki 1989 m.

Sovietmečiu Šiauliuose ilgą laiką buvo leidžiamas vienintelis miesto laikraštis „Raudonoji vėliava“, šiuo pavadinimu ėjęs nuo 1941 m. balandžio 19 d. (red. L. Ščefanavičius). Baigiantis karui šis leidinys buvo atnaujintas. Nuo 1944 m. rugsėjo 10 d. iki 1950 m. buvo miesto ir apskrities, 1950–1953 m. – srities ir miesto laikraštis. 1950–1953 m. dar ėjo ir šio laikraščio rusiška laida „Krasnoje znamia“. Nuo 1950 m. Nr. 80 iki 1950 m. Nr. 128 „Raudonoji vėliava“ ėjo kaip LKP (b) Šiaulių miesto ir rajono komitetų ir Šiaulių miesto ir rajono vykdomųjų komitetų, vėliau iki 1953 m. Nr. 108 – LKP (b) Šiaulių srities ir miesto komitetų ir Šiaulių srities ir miesto darbo žmonių deputatų tarybos laikraštis. Jo redaktoriai: P. Navickas (1944 m.), H. Bačiulis (1945–1947 m.), R. Kučinskienė (1947 m.), A. Rudzinskas (1947–1949 m.), A. Miltakis (1949–1950 m.), B. Kibartas (1950 m.), R. Valiukonis (1950–1951 m.), S. Laurinavičius (1951–1953 m.), S. Dovydaitis (1953–1955 m.), V. Vileikis (1955–1958 m.), V. Asinavičius (1958–1965 m.), A. Šidlauskas (1965–1974 m.), P. Narbutas (nuo 1975 m. iki 1990 m. gruodžio 23 d.), S. Blėda (1991–1994 m.), P. Balčiūnas (1994–1996 m.), N. Jurgilienė (1996–2001 m.), L. Garbenis (nuo 2001 m.) ir kt. Laikraštis nuo 1968 m. leido priedą „Jovarelis“.

Antraše: „Raudonoji vėliava“ – LKP Šiaulių m. k-to ir Šiaulių m. liaud. deputatų tarybos organas, leidž. nuo 1941 m. bal. 19. Antr.: 1988, Nr. 1–147 – „Raudonoji vėliava“.

Paantr.: 1988 – LKP Šiaulių miesto ir Šiaulių m. LDT organas.

1950 m. spalio 27 d. Šiauliuose pradėtas leisti Šiaulių rajonui skirtas laikraštis „Leninčio kelias“ (1950-10-27 – 1959-09-27), nuo 1960 m. – „Leninietis“, nuo 1990 m. Nr. 1 ėjo pavadinimu „Laikas“ (1993). Antr.: „Leninietis“ – LKP Šiaulių r. k-to ir Šiaulių r. liaud. deputatų tarybos organas. Redaktoriai: S. Žilinskas (1964–1971 m.), R. Narvidas (1972–1978 m.), A. Strakšys (1979–1984 m.), Vytautas Jatulis (1985–1994 m.). Paantr.: 1989, Nr. 1–78 – LKP Šiaulių r. k-to ir rajono LDT organas. 1991 m. – „Laikas“: Šiaulių rajono laikraštis. Ėjo du kartus per savaitę. Paantr.: 1997, Nr. 1–30 – Šiaulių rajono ir miesto laikraštis; 1997, Nr. 31–87 – Šiaulių rajono, miesto ir apskrities laikraštis.

Vidinis priedas „Regiono reklama“. 1997, Nr. 1–42 (87). Leidž. UAB „Faris“. „Laikas“ – Šiaulių rajono laikraštis. Red. Vytautas Jatulis (1998 m.), Vytautas Kirkutis. Šiauliai, 1999. 2 kartus per savaitę. Vidinis priedas „Regiono reklama“ (1998).

1957 m. rugsėjo 12 d. pradėjo eiti Šiaulių pedagoginio instituto savaitraštis „Tarybinis pedagogas“ (red. R. Stasiulionytė-Petkevičienė, 1957–1961 m.). 1961-03-23 šio laikraščio leidimas nutrauktas. 1961-03-24 – 1977-11-03 laikraštis „Tarybinis pedagogas“ nebuvo leidžiamas, o 1977-11-04 laikraštis vėl atgaivintas. Jis vadinosi „Pedagogas“. Redaktoriai: R. Petkevičienė (1977–1981 m.), V. Morkūnienė (1981–1990 m.), A. Malakauskas (1991–1993 m.), Z. Ripinskis (nuo 1994 m. iki 1997 m. birželio

25 d.). Minėtini šio laikraščio redakcijos darbuotojai A. Musneckis, S. Vilimienė ir kt. Antr.: 1957, Nr. 1 – 1961, Nr. 7/8 – „Tarybinis pedagogas“, ŠPI rektorato, part. biuro, komjaunimo ir profsąjungų k-tų organas. Paantr.: 1982, Nr. 1–3, 1983 – Šiaulių K. Preikšo ped. in-to rektorato, part. biuro, komjaunimo ir profsąjungų k-tų organas (1978); 1988–1989, Nr. 1–4 – ŠPI rektorato, part. biuro, komjaunimo ir profsąjungų k-tų organas.

1957 m. lapkričio 7 d. Šiaulių pedagoginis institutas išleido vienkartinį biuletinį „Instituto sportininkas“.

Šiaulių įmonių, įstaigų ir organizacijų daugiatis ir vienkartiniai laikraščiai bei kiti spaudos leidiniai 1964–1989 m.

Sovietmečiu Šiauliuose buvo leidžiami įvairių įmonių, įstaigų ir organizacijų vienkartiniai ir daugiatis laikraščiai.

1964 m. gegužės 20 d. Šiaulių miesto savanoriškos draugovės štabas ir komjaunimo komitetas išleido satyrinį laikraštį „Ežys“.

1964 m. spalio mėn. „Vairo“ dviračių ir variklių gamykloje pradėtas leisti energetinės tarnybos informacinis biuletinis „Energetikas“.

1966 m. išėjo Šiaulių K. Didžiulio politechnikumo vienkartinis leidinys „Jaunasis technikas“ (1 nenumuotas leidinys; tiražas 1 000 egz.).

1968 m. gegužės 5 d. Šiaulių rajoninio ryšių mazgo administracija ir visuomeninės organizacijos išleido daugiatis laikraštį „Šiaulių ryšininkas“ (red. V. Stulginskienė). Ėjo 1968–1969 m., tiražas 200 egz.

1970 m. Šiaulių elektros tinklai pradėjo leisti laikraštį „Energetikas“ (red. Stasys Tolišius). Iki 1990 m. jis buvo dauginamas elektrografiniu aparatu „Era“, nuo 1990 m. spausdintas „Titnago“ spaustuveje. Tiražas: 1990 m. – 350 egz., 1991 m. – 200 egz. „Energetikas“ leistas iki 1991 m. Atnaujintas 1997 m. Antr.: Šiaulių elektros tinklų laikraštis.

1970 m. kovo 11 d. pasirodė Šiaulių televizorių gamyklos partinio, profsąjungos, komjaunimo komitetų ir administracijos daugiatis laikraščio „Žydrasis ekranas“ pirmasis numeris. Iki 1994 m. laikraštis ėjo kaip Šiaulių valstybinės televizorių gamyklos „Tauras“ savitraštis. Leistas 1970–1994 m., atkurtas 2003 m. Nuo 2003 m. iki 2008 m. akcinės bendrovės „Šiaulių tauras“ savitraštis. Redaktoriai: J. Burneika (1970 m.), A. Petkevičius (1971–1973 m.), T. Kasperavičienė (1974–1975 m.), V. Mikalauskas (1975 m.), V. Markevičius (1976–1977 m.), O. Ačienė (1978 m.), R. Zaleskytė (1979 m.), Z. Romanovas (1980 m.), V. Baliutavičius (1981–1985 m.), I. Zimkienė (1986–1990, 2003–2008 m.), E. Leviškieinė (1991–1994 m.) ir kt. 1970–1994 m. leistas 2 000 egz. tiražu. ISSN 1648-9063.

1972 m. Šiaulių pedagoginis institutas ir Lietuvos fizikų draugija Šiauliuose pradėjo leisti leidinį „Fizikos neakivaizdinė mokykla „Fotonas““. Antr.: 1973–1997 m. – fizikos neakivaizdinė mokykla „Fotonas“. ISSN 1648-9519.

1975 m. rugsėjo 12 d. Šiaulių dviračių gamyklos kolektyvas išleido laikraštį „Vairas“. Iki 1992 m. jis ėjo kaip Šiaulių „Vairo“ dviračių ir variklių gamyklos savaitraštis. Redaktoriai: R. Zakševskis (1975 m.), V. Česnauskienė (1976–1983 m.), B. Vaičiulevičienė (1984–1989 m.), A. Mockutė (1990 m.), M. Jurgelevičienė (1991–1992 m.). Tiražas: 1975–1989 m. – 1 500 egz., 1990–1992 m. – 1 000 egz. 1979–1983 m. leistas šio laikraščio priedas „Liaudies kontrolė“.

1976 m. liepos 15 d. pradėtas leisti Šiaulių statybos tresto partijos, profesinės sąjungos, komjaunimo komitetų ir administracijos savaitraštis „Statyba“. Redaktoriai: S. J. [redacted] knys (1976–1979 m.), P. Balčiūnas (1980–1984 m.), V. Vertelis (1985–1987 m.), V. Mikalauskas (1988–1990 m.). Iki 1990 m. Nr. 17 šis savaitraštis leistas pavadinimu „Statyba“, nuo 1990 m. Nr. 18 – „Arka“. Tiražas: 1976 m. – 1 500 egz., 1990 m. – 1 000 egz.

Nuo 1983 m. balandžio 29 d. iki 1995 m. Šiaulių odos ir avalynės fabrikas „Elnias“ (vėliau AB „Elnias“) leido informacinį laikraštį „Elnietis“. Redaktoriai: V. Veteikis (1983–1986 m.), A. Jonaitienė (1986–1990 m.), A. Kačiūška (1990–1995 m.). „Elnietis“ iki 1986 m. leistas vieną kartą per mėnesį, nuo 1986 m. – kas du mėnesius (1983 ir 1995 m. tiražas 500 egz.). Minėtini redakcijos darbuotojai V. Bražas, A. Kudžmienė, A. Staponkus, E. Žaibus ir kt. Šis laikraštis nuo 1983 m. buvo leidžiamas ir dauginamas kopijavimo būdu, nuo 1989 m. lapkričio mėn. iki 1995 m. – „Titnago“ spaustuvėje. „Spaudos metraštyje“ šis leidinys pradėtas registruoti nuo 1989 m. Antr.: 1989 m. – Šiaulių „Elnio“

odos ir avalynės gamybinio susivienijimo informacinis leidinys; 1994 m. – AB „Elnias“ informacinis leidinys. 1989–1995 m. leistas 500 egz. tiražu.

1986 m. rugsėjo mėnesį „Minties“ leidykla išleido literatūrinį visuomeninį almanachą „Salduvė“, skirtą Šiaulių miesto istorijai, darbčiai, visuomeniniam ir meniniam gyvenimui nušviesti (sud. S. Blėda ir P. Narbutas). Jame pateikiami visuomenės veikėjų straipsniai, supažindinama su šiauliečių rašytojų ir dailininkų kūryba, publikuotas istoriko Edvardo Gudavičiaus straipsnis „Šiaulių žemė XIII–XIV a. rašytiniuose šaltiniuose“ ir kt. Tačiau „Salduvei“, atspindinčiai taip pat ir kai kurias ideologines to meto nuostatas, buvo lemta tapti tik vienkartinio leidiniu.

1987 m. lapkričio 20 d. Šiaulių roko klubas išleido vienkartinį laikraštį „Rokabilis“ (redaktoriai A. Silkinis ir R. Parafinavičius).

1988 m. gegužės 5 d. Šiauliuose išėjo vienkartinis spaudos šventės laikraštis „Skaitantis žmogus“ (parengtas P. Narbuto, V. Vertelio ir „Raudonosios vėliavos“ laikraščio redakcijos kolektyvo). Laikraštį spausdino „Titnago“ spaustuvė. Tiražas 3 000 egz.

Keičiantis visuomenės gyvenimui, aktyvėjant kultūriniam ir politiniam judėjimui mieste, Šiauliuose keitėsi ir masinių informacijos priemonių turinys ir pobūdis – pradėta leisti periodiką, kuri reiškė ne vienos, o įvairių partijų, visuomeninių judėjimų, atskirų asmenų nuomonę, bandyta ieškoti dialogo tarp skirtingų požiūrių ir įsitikinimų žmonių.

1988 m. liepos 27 d. (nuo Nr. 148 (10 401) buvęs laikraštis „Raudonoji vėliava“ pakeitė pavadinimą į „Šiaulių naujienas“; steig. ir leid. UAB „Šiaulių naujienos“. Redaktoriai: P. Narbutas (1989–1990 m.), S. Blėda (nuo 1990 m. kovo 11 d. iki 1994 m.), P. Balčiūnas (1994–1996 m.), N. Jurgilienė (1996–2003 m.), L. Garbenis (vyr. redaktorius) – nuo 2003 m. iki 2013 m. sausio 12 d.; J. Siliūnienė redagavo nuo 2013 m. sausio 15 d. iki 2014 m. sausio 25 d.; nuo 2014 m. vasario 11 d. vyr. redaktorė R. Urbonavičiūtė. Kasdieninis. Išeina 5 kartus per savaitę. ISSN 1822-590X. Antr.: 1989, Nr. 1–8 – LKP Šiaulių m. k-to ir miesto LDK vykd. k-to organas; 1989, Nr. 9–11 – LKP Šiaulių m. k-to ir m. LDT organas. Pa-antr.: 1990, Nr. 1–32 – LKP Šiaulių m. k-to ir miesto LDT laikraštis; 1990, Nr. 33–40, kovo 1 d. – miesto LKT laikraštis. Antr.: Šiaulių miesto ir krašto laikraštis (2012).

Vidinis priedas „Savivaldybės žinios“ – Šiaulių miesto savivaldybės tarybos ir valdybos informacinis biuletenis (2002, 2005); Šiaulių miesto savivaldybės informacinis biuletenis; red. Jūratė Rauduvienė. Atskirai buvo leidžiami priedai: „Po pietų“ (1990), „TV arena“ (2002–2014), „Darbas“ (2005) ir kt.

Rugsėjo 14 d. atnaujintas almanacho „Varpai“ leidimas. Tai iliustruotas literatūrinis publicistinis leidinys; vyriausiasis redaktorius Leonas Peleckis-Kaktavičius. Oficialiaja almanacho „Varpai“ atnaujinimo data laikoma 1988 m. rugsėjo 14 d., kai šiaulietis rašytojas L. Peleckis-Kaktavičius, apsilankęs pas pirmąjį almanacho „Varpai“ redaktorių Kazį Jankauską, išgirdo jo pritarimą ir palaiminimą: „Atnaujink „Varpus“.“ Atnaujinimo

idėjai pritarė ir Paryžiuje gyvenęs A. J. Greimas. Naujajam redaktoriui buvo iškelta vienintelė sąlyga – almanachas neturi tapti parapiniu. Atnaujinto literatūrinio publicistinio almanacho „Varpai“ vyriausiuoju redaktoriumi tapo L. Peleckis-Kaktavičius – eseistas, literatūros istorikas ir tyrinėtojas, publicistas, poetas, Lietuvos rašytojų sąjungos narys. Antroji redaktorė – prozininkė, eseistė Silvija Peleckienė.

Pirmasis atnaujinto almanacho „Varpai“ numeris pasirodė 1989 m. Kasmetinis. Du leidiniai per metus. Antr.: 2006, [Nr.] 21 – „Šiaulių varpai“. Išleistas pirmasis numeris, skirtas Šiaulių apskrities kultūrai, menui, istorijai. ISSN 1392-0669.

Almanache „Varpai“ savo kūrinius yra spausdinę penkių kartų rašytojai: XX a. pr. ir trečiojo dešimtmečio rašytojai, pelnę klasikų statusą: Vydūnas, J. Baltrušaitis, V. Krėvė, V. Mykolaitis-Putinas, B. Sruoga ir kt.; ketvirtojo dešimtmečio autoriai (neoromantikai ir „kairysis sparnas“): J. Grušas, J. Aistis, A. Miškinis, B. Brazdžionis, H. Radauskas, A. Churginas ir kt.; XX a. vidurio rašytojai (žeminkai, bežemiai, jaunesnioji išeivijos modernistų grupė, pokario karta Lietuvoje): K. Bradūnas, E. Matuzevičius, E. Mieželaitis, H. Nagys, J. Avyžius, Liūnė Sutema, M. Sluckis, Just. Marcinkevičius, A. Baltakis ir kt.; septintojo ir aštuntojo dešimtmečio autoriai (bežemiai išeivijoje, vidinės opozicijos karta Lietuvoje): V. Bložė, J. Juškaitis, M. Martinaitis, J. Aputis, J. Vaičiūnaitė, L. Gutauskas, S. Geda, T. Venclova ir kt.; devintojo dešimtmečio autoriai: P. Dirgėla, J. Kunčinas, K. Platelis, D. Kajokas, V. Kukulas ir kt.

Nors didžiąją almanacho dalį užėmė poezija ir proza, jame buvo gausu ir dokumentinės literatūros, stengtasi pateikti kuo platesnį žanrinį spektrą.

Išeiviai – viena ryškiausių grandžių, jungiančių karo metų ir atnaujintus „Varpus“. „Varpai“ pirmieji į Lietuvą sugrąžino žymiausių mūsų kūrėjus.

Atsinaujinę „Varpai“ suformavo savitą kultūros proceso pažinimo modelį. Spausdinamas geriausių lietuvių literatūros kūrėjų – praeities ir dabarties, išeivių ir čia gyvenančių – kūrybą, apmąstymus, įvairių kultūros sričių tyrinėjimus, prieštarigus požiūrius, almanachas tapo aktyviu kultūros vyksmo dalyviu, ryškinančiu jame savitą lietuvių kultūros spalvą. Jis turi savo veidą, jo nesupainios su kitais leidiniais.

Įsidėmėtina ir vizualinė „Varpų“ pusė: almanacho viršeliams savo darbus skyrė tokie pripažinti meistrai, kaip dailininkai Povilas Anikinas, Juozas Bagdonas, Jonas Daniliauskas, Rimantas Dichavičius, Jonas Genevičius, Leonardas Gutauskas, Romualdas Lankauskas, Joana Plikionytė-Bružienė, Žibuntas Mikšys, Aloyzas Stasiulevičius, Adolfas Vaičaitis, Kazys Varnelis, Vytautas Osvaldas Virkau, Kazimieras Žoromskis ir kt.

1988 m. spalio 15 d. pasirodė Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio Šiaulių miesto tarybos leidinys „Krivulė“. Pirmuosius tris „Krivulės“ numerius nelegaliai išleido V. Kačinskas ir R. Kačinskienė. Iš pradžių „Krivulė“ išėdavo kartą per dvi savaites. Tai buvo laikraštis, propaguojantis Sąjūdžio idėjas, teikiantis

informaciją ir savaitines Lietuvos ir Šiaulių įvykių apžvalgas (steig. ir leid. Lietuvos Sąjūdžio Šiaulių miesto taryba). „Krivulė“ redagavo V. Mikalauskas, jam padėjo S. Tumėnas.

1988 m. lapkričio 14 d. Šiaulių moksleiviai išleido jaunimo laikraštį „Varpai“, šitaip siekdami atgaivinti 1926 m. Šiaulių valstybinės berniukų gimnazijos moksleivių „Varpų“, redaguotų V. Knyvos, tradicijas. Moksleivių „Varpų“ redakcinė kolegija: red. Dangiras Mačiulis – 1(3), Vaidas Bacys, Artūras Berkeris, Darius Ramancionis, R. Medišauskaitė – 1989 m. Nr. 2(6). Antr.: 1988 m. Nr. 1(3) – Šiaulių jaunimo leidinys; 1989 m. Nr. 1(5) – Šiaulių moksleivių leidinys; 1989 m. Nr. 2(6) – Šiaulių moksleivių atstovybės leidinys. Išleisti „Era“ dauginimo aparatu (rotoprintu) dauginami trys laikraštuko numeriai. Daugino Šiaulių m. ir r. statistikos skyrius. Tiražas: 1988 m. Nr. 1(3)–2(4); 1989, Nr. 1(5) – 200 egz.

Gruodžio 12–22 d. Šiauliuose vykusio lietuvių dramaturgijos festivalio metu išleistas biuletėnis „Atgaiva“ (red. Valentinas Didžgalvis). Išėjo keturi šio leidinio numeriai, kuriuos išspausdino „Titnago“ spaustuvė. Tiražas 6 000 egz.

Nuo 1989 m. Šiauliuose toliau buvo leidžiami vienkartiniai ir neperiodiniai laikraščiai, kurių leidėjai buvo įvairios visuomeninės organizacijos, įmonės ir įstaigos.

1989 m. Šiaulių miesto centrinės ligoninės Persitvarkymo Sąjūdžio rėmėjų grupė išleido vienkartinį laikraštėlį „Pulsas“ (red. V. Martusevičius, 1989, Nr. 1).

Vasario ir kovo mėnesį leistas Šiaulių orientavimosi sporto klubo „Azimutas“ laikraštis „Pelėdos žinios“ (leid. ir red. Nijolė ir Romas Veršinskai).

Kovo 6 d. pasirodė Šiaulių valstybinio mėsos fabriko informacinis biuletėnis „Maistas“. Leistas iki 1990 m. (1989, Nr. 1–4, 1990, Nr. 1(5)–3(7)). Paantr.: 1989–1990, Nr. 1–2 – Šiaulių mėsos kombinato informacinis biuletėnis. Spaudė „Titnago“ spaustuvė. Tiražas: 1989–1990 m. – 500 egz.

Balandžio mėn. Šiaulių gediminaičiai išleido vienkartinį laikraštėlį „Saulė“ (red. T. Makaras). Daugino Šiaulių m. ir r. statistikos skyrius (MRSS). Tiražas 200 egz.

Rugpjūčio mėn. išleistas Šiaulių valstybinės spaustuvės „Titnagas“ ir Ekspresinformacijos agentūros biuletėnis „Kurjeris“. Leidž. nuo 1989 m., Nr. 1–[2] rugpj. Tiražas 1989 m. – 3 500 egz. Paantr.: 1989, Nr. 1 – Ekspresinformacijos tarnybos informacinis-reklaminiis biuletėnis.

1989 m. pradėtas leisti mėnesinis iliustruotas humoro ir satyros žurnalas „Titnagas“, nuo 1992 m. – savaitraštis (vyr. redaktorius Amalijus Narbutas). Steigėja ir leidėja A. Narbuto leidybos įmonė. Spausdino satyros ir humoro kūrinius visuomeninio, politinio, ekonominio gyvenimo, buitės temomis. Tiražas: 1989 m. – 20 000 egz., 1992 m. – 14 300 egz. (1989–1992 m. A. Narbutas leido ir redagavo nepriklausomą satyros ir humoro žurnalo tipo laikraštį „Titnagas“).

Rugpjūčio mėn. pasirodė LSS Šiaulių miesto skautų leidinys „Skautų aidas“, redkolegija:

Vytautas Jurkėnas (redaktorius), Fredas Vailulis, Kristina Inčiūraitė, Mindaugas Šatas, Janina Rimkutė, Laimis Žukauskas, Saulius Domarkas ir kt. Spausdintas rotoprintu. Išėjo 6 numeriai. Tiražas: 1989, Nr. 1–3, spalio – 200 egz., 1989, Nr. 5 – 100 egz.

Nuo 1989 m. rugsėjo iki 1991 m. balandžio mėn. ėjo visuomeninės minties (bulvarinis) laikraštis „Nelabai įdomus mūsų momentas“ (LKJS Šiaulių miesto komitetas ir Šiaulių jaunimo mokslinis-techninis kūrybos centras, steig. ir leid. gamybinis-komercinis susivienijimas „Astra“. Red. Vladas Vertelis). 1989–1990 m. spausdino „Titnago“ spaustuvė. Antr.: Šiaulių dizaino leid. grupė „Momentas“, 1991.

Nuo 1989 m. rugsėjo mėn. iki 1991 m. Šiauliuose buvo leidžiamas Lietuvos atletinės gimnastikos federacijos, LKJS Šiaulių miesto komiteto ir Šiaulių jaunimo mokslinės-techninės kūrybos centro leidinys, laikraščio „Nelabai įdomus mūsų momentas“ priedas „Grožis, jėga, sveikata“. Jame buvo rašoma sporto, meno, sveikatingumo, fizinio lavinimosi ir grūdinimosi temomis. Šį leidinį rengė Arūnas Petraitis, spausdino „Titnago“ spaustuvė. Tiražas: 1989 m. – 6 000 egz., 1991 m. – 7 600 egz.

Nuo 1989 m. spalio 16 d. iki 1990 m. kas savaitę leistas laikraštis „Savaitės krivulė“ (red. I. Vasinauskaitė, J. Sabaliauskas). Šis laikraštis propagavo Sąjūdžio idėjas, teikė informacijos ir rengė savaitines Lietuvos ir Šiaulių įvykių apžvalgas (steig. ir leid. Lietuvos Sąjūdžio Šiaulių miesto taryba²). Paantr.: 1990, Nr. 1–16 – LPS Šiaulių tarybos savaitraštis.

1989 m. gruodžio mėn. pasirodė Lietuvos žydų kultūros draugijos Šiaulių skyriaus informacinis vienkartinis laikraštukas „Magen David“ („Dovydo skydas“). Šis informacinis leidinys išėjo žydų, lietuvių ir rusų kalbomis. Spausdintas rotoprintu.

Šiaulių laikraščiai ir kiti spaudos leidiniai atkūrus nepriklausomybę (nuo 1990 m. iki 2000 m.)

Laisvėjant spaudai, silpnėjant cenzūrai ir paskui ją visai panaikinus, į periodikos sferą Šiauliuose pradėjo skverbtis laisvosios rinkos santykiams atstovaujantys leidiniai. Nuo 1990 m. mieste leisti įvairių įmonių, visuomeninių organizacijų, draugijų vienkartiniai ir periodiniai laikraščiai, dienraščiai ir žurnalai.

Nuo 1990 m. vasario iki 1992 m. Šiauliuose leistas visuomeninis laikraštis „Po pietų“. Pirmieji 4 numeriai išėjo kaip laikraščio „Šiaulių naujienos“ priedas. Redaktoriai: P. Narbutas (1990 m.), E. Dilkienė (1991–1992 m.). Iš viso išleista 16 numerių. Tiražas: 1990 m. – 12 100 egz., 1992 m. – 11 000 egz. (steig. ir leid. J. Martinaitienė). Paantr.: 1990, Nr. 1–4 – „Šiaulių naujienų“ priedas.

Nuo 1990 m. balandžio iki 1992 m. buvo leidžiamas pramoginis laikraštis jaunimui „5 minutės“ (red. R. Parafinavičius). Įsteigė ir leido Šiaulių miesto kultūros (nuo 1991 m. – laisvalaikio) centras, nuo 1992 m. – UAB „Šiaulių kraštas“. Laikraštis rašė apie muziką, meną, kultūrą, laisvalaikį. Tiražas

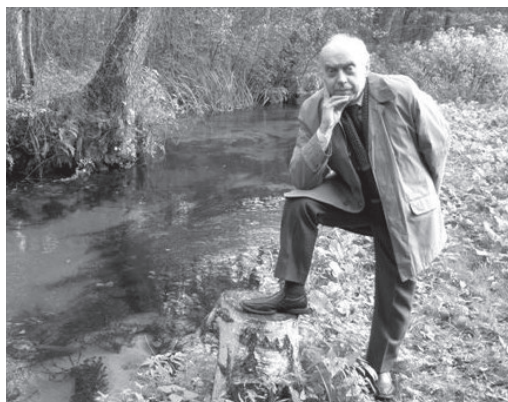
1990 m. – 6 250 egz., 1991 m. – 25 000 egz., 1992 m. – 13 300 egz.

1990 m. spalio mėnesį pradėtas leisti reklaminis informacinis laikraštis „Bendrovė“, steig. ir leid. „Praktikos“ susivienijimo Šiaulių įmonė (red. Vladas Mikalauskas). Antr.: reklama, informacija, komercija. Rinko ir spaudė valst. spaustuvė „Titnagas“. Ofsetinė spauda. Fotorinkimas. Tiražas 3 000 egz. Laikraštis ėjo iki 1991 m. ir buvo platinamas Šiauliuose, Radviliškyje, Kelmėje, Joniškėje, Pakruojuje, Telšiuose ir Mažeikiuose.

Spalio mėnesį Šiauliuose išleisti 10-osios respublikinės stomatologų konferencijos biuletenio „Stoma“ 1 ir 2 numeriai (parengė L. Valantinienė, G. Šimoliūnienė ir V. Vertelis), spausdino „Titnago“ spaustuvė. Tiražas 700 egz.

1990 m. vietoj „Leniniečio“ Šiauliuose pradėtas leisti Šiaulių rajono laikraštis „Laikas“ (red. Linas Jučas). Ėjo du kartus per savaitę. Vidinis priedas „Šiaulių regiono reklama“ (1996).

Lapkričio 20 d. išėjo pirmasis regioninio laikraščio „Šiaulių kraštas“ numeris (vyr. red. V. Vertelis). V. Vertelis yra iki šiol ilgiausiai Šiaulių mieste dirbantis laikraščio vyriausiasis redaktorius. Laikraščio steigėjas ir leidėjas – UAB „Šiaulių kraštas“. Kasdieninis. ISSN 1648-4010. Antr.: Šiaulių apskrities ir miesto laikraštis. „Šiaulių kraštas“ leidžiamas antradieniais, trečiadieniais, ketvirtadieniais, penktadieniais ir šeštadieniais. Laikraštis platinamas Šiaulių mieste ir rajone, Akmenės, Joniškio, Kelmės, Mažeikių, Pakruojo, Radviliškio ir Telšių rajonuose.

Jonas Nekrašius. *Asmeninio archyvo nuotr.*

„Šiaulių krašto“ laikraščio publikacijose nagrinėjami krašto ir miesto žmonių rūpesčiai, socialiniai klausimai, daug dėmesio skiriama kultūros aktualijoms, visuomeninio gyvenimo įvykiams, miesto ir krašto istorijai, dabarčiai.

1991 m. sausio 13 d. išleistas „Šiaulių naujienų“ ir „Šiaulių krašto“ laikraščių žurnalistų parengtas vienkartinis leidinys „Šiaulių kraštis“. Tiražas 20 000 egz.

Pradėtas leisti tautinės minties almanachas „Šiaurės Lietuva“ (red. ir sudarytojas Stasys Tumėnas). Jame spausdinami lietuvių rašytojų, poetų, istorikų, filologų ir kitų mokslininkų straipsniai bei kūryba. Almanachas eina nereguliariai, jis, pasak redaktoriaus, yra jo „dvasios atgaiva, susispietusių romantinių minčių, ieškant savo tėvų ir protėvių šaknų, proveržis“. Šis almanachas puoselėja Šiaurės Lietuvos, žiemgalių istorinių žemių kultūrą, kalbą, tradicijas ir papročius. Dauguma autorių – Šiaulių universiteto, „Žiemgalos“ draugijos nariai, Šiaurės Lietuvos regiono žmonės. Almanachas įvairaus dažnumo. Iki 2008 m. buvo registruojamas bibliografijos rodyklėje

„Bibliografijos žinios. Knygos“. ISSN 2029-8186. Nuo 1991 m. išleisti 7 almanacho numeriai. Tiražas: 1991 m. – 7 000 egz., 1994 m. – 1 600 egz.

1991 m. pasirodė „Pedagogo“ savaitraščio priedas „Po paskaitų“ (red. A. Malakauskas). Neperiodinis ketvirtinis leidinys. Ėjo 1991–1992 m.

1991 m. išėjo laikraštis „Pasidaryk pats“ (Šiauliai: „Saulė“). Tiražas 10 000 egz.

Gegužės 18 d. Šiaulių miesto tarybos sprendimu pakeistas „Šiaulių naujienų“ laikraščio statusas: laikraštis tapo nepriklausomas. Jį leidžia uždaroji akcinė bendrovė „Šiaulių naujienos“. Dienraštis leidžiamas antradieniais, trečiadieniais, ketvirtadieniais, penktadieniais, šeštadieniais. Platinamas Šiaulių mieste, Joniškio, Radviliškio, Kelmės, Šiaulių, Akmenės ir Pakruojo rajonuose. Paantr.: 1991, Nr. 1–94 – Šiaulių miesto laikraštis; 1991, Nr. 95–120 – Šiaulių miesto savarankiškas laikraštis. Antr.: Šiaulių miesto ir krašto laikraštis.

„Šiaulių naujienose“ daugiausia rašoma apie Šiaulių miesto ir krašto gyvenimo aktualijas, spausdinama medžiaga apie svarbiausius Lietuvos ir tarptautinio gyvenimo įvykius.

Nuo 1991 m. liepos mėn. iki 1998 m. leistas dvisavaitis laikraštis „Detektyvas“ (red. Vladas Mikalauskas). Jį įsteigė ir leido UAB „Šiaulių kraštas“. Šiame laikraštyje buvo rašoma apie policijos ir kitų teisėsaugos institucijų darbą, įvairius nusikaltimus, nuotykius, kuriozus ir įvairenybes. Tiražas: 1991 m. – 17 700 egz., 1993 m. – 21 600 egz., 1997 m. – 9 000 egz.

1991 m. liepos mėnesio pabaigoje IV pasaulio lietuvių žaidynių Lietuvoje metu Šiauliuose išleistas „Titnago“ žurnalo specialus priedas „Titas ir Nagas“ (red. A. Narbutas).

Liepos 26 d. pasirodė Lietuvos tautinio olimpinio komiteto Šiaulių miesto tarybos laikraštis „Sveiki drūti!“. Jis buvo išleistas kaip „Šiaulių krašto“ laikraščio priedas (red. N. Veršinskienė, leidėjai UAB „Šiaulių kraštas“ ir Lietuvos tautinis olimpinis komitetas). Spaudė „Titnago“ spaustuvė. Tiražas 3 000 egz.

Liepos 29 d. išleistas Lietuvos tautinio olimpinio komiteto Šiaulių miesto tarybos laikraštis „Sveiki!“. Leidinys išleistas kaip „Šiaulių krašto“ laikraščio priedas (red. N. Veršinskienė, leidėjai UAB „Šiaulių kraštas“ ir Lietuvos tautinis olimpinis komitetas). Spaudė „Titnago“ spaustuvė. Tiražas 3 000 egz.

Liepos 31 d. išėjo Lietuvos tautinio olimpinio komiteto Šiaulių miesto tarybos laikraštis „Drūti!“. Jis pasirodė kaip „Šiaulių krašto“ laikraščio priedas (red. N. Veršinskienė, leidėjai UAB „Šiaulių kraštas“ ir Lietuvos tautinis olimpinis komitetas). Spaudė „Titnago“ spaustuvė. Tiražas 3 000 egz.

Rugpjūčio 2 d. išleistas Lietuvos tautinio olimpinio komiteto Šiaulių miesto tarybos laikraštis „Drūti sveiki!“. Leidinys išleistas kaip „Šiaulių krašto“ laikraščio priedas (red. N. Veršinskienė, leidėjai UAB „Šiaulių kraštas“ ir Lietuvos tautinis olimpinis komitetas). Spaudė „Titnago“ spaustuvė. Tiražas 3 000 egz.

Rugpjūčio 6 d. išleistas Lietuvos tautinio olimpinio komiteto Šiaulių miesto tarybos

laikraštis „Sudie!“. Jis išėjo kaip „Šiaulių krašto“ laikraščio priedas (red. N. Veršinskienė, leidėjai UAB „Šiaulių kraštas“ ir Lietuvos tautinis olimpinis komitetas). Spaudė „Titnago“ spaustuvė. Tiražas 3 000 egz.

Nuo 1991 m. rugpjūčio mėn. Šiauliuose pradėtas leisti „Privatizacijos biuletenis“ (leid. Šiaulių miesto savivaldybė, red. Vida Stasiūnaitė). Spausdino „Titnago“ spaustuvė. Tiražas 10 000 egz. Tų pačių metų rugsėjo mėnesį pradėtas leisti Šiaulių miesto savivaldybės biuletenis.

Rugsėjo mėnesį išleistas laikraščio „Šiaulių kraštas“ neperiodinis priedas „Teatrui 60“ (parengė kūrybinė grupė, spaudė „Titnago“ spaustuvė). Tiražas 3 000 egz.

Rugsėjo 21–23 d. pasirodė laikraščio „Šiaulių kraštas“ neperiodinis priedas, Šiaulių miesto savivaldybės biuletenis „200 metų Šiaulių savivaldai“ (parengė kūrybinė grupė, spausdino valst. spaustuvė „Titnagas“).

Spalio mėn. išėjo informacinis-reklaminis laikraštis „Turgus: nemokami asmeniškai trumpi skelbimai“ (steig. ir leid. UAB „MM“, red. V. Cimermonas). Laikraštis spausdino nemokamus asmeniškų trumpus skelbimus, informaciją apie perkamas ir parduodamas prekes, teikiamas paslaugas, privačių asmenų ir valstybės įmonių veiklą. Tiražas: 1991 m. – 6 900 egz., 1992 m. – 8 400 egz.

Spalio 16 d. išleistas „Šiaulių krašto“ laikraščio priedas rusų kalba „Krovavoe voskresennije“ (red. V. Vertelis). Tiražas 50 000 egz.

1992 m. sausio 7 d. Šiaulių rusų kultūros centras išleido laikraštį „Šiauliaiskij ruskij centr“. Tų pačių metų balandžio 14 d. šis laikraštis pakeitė pavadinimą į „Glas“ („Глас“) (red. N. Asejeva). Tiražas 1992–1993 m. 1 000 egz.

Kovo 23–29 d. (Nr. 1) pradėtas leisti reklaminis savaitraštis „Express kontaktas“. Antr.: „Express kontaktas“: nemokami asmeniniai skelbimai: didžiausias Šiaurės Lietuvos reklamos laikraštis“ (nuo 2008 m. – skelbraštis), vyr. red. Vytautas Cimermonas, red. Saulius Stropus (Šiauliai: UAB „Reklamos kontaktai“). Du kartus per savaitę. ISSN 1392-8503. Paantr.: respublikinis nemokamų skelbimų savaitraštis (1996). Antr. variantas: „Express kontaktas“. Paantr.: 2003, Nr. 1–95 – nemokami asmeniniai skelbimai; 2005, Nr. 1–34 – skelbimai, informacija, reklama: didžiausias Šiaurės Lietuvos reklamos laikraštis. Tai vienas populiariausių ir ilgiausiai mieste leidžiamų reklaminių leidinių. Jis spausdina nemokamus asmeninius skelbimus, reklaminių informaciją. Tiražas: 1992 m. – 6 000 egz., 1997 m. – 9 600 egz.

Nuo 1992 m. balandžio 2 d. iki 1997 m. ėjo nemokamas informacinis-reklaminis leidinys „Šiaulių reklama: nemokamas informacinis-reklaminis leidinys šiauliečiams“; vyr. red. E. Platonovas (1992–1993 m.), Vytautas Cimermonas (1993–1997 m.). Leido UAB „Kontaktas“, „Express kontakto“ leidybinė grupė. Tiražas: 1992 m. – 6 000 egz., 1997 m. – 20 000 egz.

Birželio 11 d. pradėtas leisti Šiaulių miesto tarybos ir valdybos informacinis biuletenis „Savivaldybės žinios“ (red. B. Žymantienė

leidėjas Šiaulių miesto valdyba). Antr.: Šiaulių m. tarybos ir valdybos informacinis biuletenis. Rinko, maketavo ir spaudė „Titnago“ spaustuė Šiauliuose. Tiražas 2 000 egz.

Rugpjūčio mėnesį išleistas Šiaulių literatų susivienijimo šiauliečių literatų kūrybos almanachas „Kas esi“.

Nuo 1992 m. rugpjūčio 22 d. iki 1996 m. ėjo Šiaulių miesto ir krašto savaitraštis „Aušros alėja“. Jį leido Lietuvos Sąjūdis. Antr.: laikraštis Šiaulių krašto žmonėms (1992–1994). Iki 1995 m. ėjo du kartus per savaitę. Redaktoriai: B. Kybartienė (1992–1994 m.), A. Sėjūnas (1994–1995 m.), L. Malakauskienė (1995–1996 m.). Tiražas: 1992 m. – 4 000 egz., 1996 m. – 900 egz.

Rugsėjo mėn. pradėtas leisti Šiaulių visos Evangelijos bažnyčios laikraštis „Tiesos žodis“ (red. I. Urbonavičiūtė, V. Siniauskienė). Ėjo du kartus per mėnesį. Tiražas: 1992 m. – 1 700 egz., 1997 m. – 1 400 egz. Išleistas laikraščio „Tiesos žodis“ neperiodinis priedas „Velykų džiaugsmas“.

1993 m. vasario mėnesį išleistas laikraštis olandų kalba „Šiauliai Journal“, kurį parengė Olandijos Etten-Leur'o miesto ir Šiaulių žurnalistai. Tiražas 500 egz.

Pasirodė vienkartinis leidinys „Postmodernizmo landšaftai“ (red. ir sud. P. Čepulis, Šiauliai: leidykla „Repriza“). Tiražas 2 000 egz.

Balandžio 16 d. išėjo vienkartinis laikraščio „Šiaulių kraštas“ priedas „Šiaulių kraštas 00a“ (vyr. red. V. Vertelis). Tiražas 500 egz.

Rugsėjo 4–8 d. laikraštis „Šiaulių naujienos“ išleido priedą – vienkartinį laikraštį „Geroji žinia. Popiežiaus Jono Pauliaus II vizitui atminti“ (red. Nijolė Jurgilienė). Tiražas 50 000 egz., 2 sp. lankai. Ofsetinė spauda. Spausdino „Titnago“ spaustuvė.

Gruodžio mėnesį pasirodė Šiaulių Juliaus Janonio vidurinės mokyklos laikraščio „Tebūnie šviesa“ pirmasis numeris (red. XIIa klasės mokinė Ugnė Puronaitė). Mokiniams kraštį padėjo leisti mokytoja Jūratė Rudauskaitė-Valuckienė ir mokyklos direktoriaus pavaduotoja Ilona Verbušaitienė³.

1994 m. sausio 27 d. Šiaulių miesto tarybos sprendimu Nr. 433 „Dėl miesto metraščio leidybos atnaujinimo“ buvo nutarta atnaujinti Šiaulių miesto metraščio leidimą ir 1990–1993 m. laikotarpio metraščių išleisti 1994 m., kitus leisti kas 2 metai⁴. Periodiškai leidžiamame Šiaulių metraštyje pateikiama atnaujinta informacija apie Šiaulių miesto gyvenimą, kultūrą ir istoriją.

Išleistas vokiečių kalba „Gyvenimas: der Brief an die Freunde einer Sozialmissionarischen initiative fur Litauen von Neues Leben Medien e. v.“, 1994. Šiauliai: „Neus Leben Medien“ Lietuvos filialas. Įvairaus dažnumo. Tiražas 1994 m. 900 egz.

Rugsėjo 11 d. išėjo Šiaulių miesto skautų leidinys „Dievui, Tėvynei, Artimui!“, red. Darius Liutikas (1994 m. rugsėjis – 1995 m. gruodis), Jonas Sluckus, pav. Paulius Račas (1995 m. gruodis – 1996 m. vasaris). Paantr.: ŠŽSO skautų leidinys. Leistas iki 1996 m. Tiražas 100 egz. Spausdintas rotoprintu.

1995 m. sausio mėnesį atnaujintas žurnalo „Titnagas“ leidimas, vėliau buvo leidžiamas kaip laikraštis.

Kovo 3–4 d. respublikinio gimnazijų laikraščių seminaro metu Šiaulių Juliaus Janonio vidurinėje mokykloje išleistas vienkartinis kraštis „Greitukas“⁵.

Liepos 27 d. Šiauliuose išleistas mėnesinis laikraštis muzikos mėgėjams „Muzikos naujienos“ (red. L. Juknevičiūtė. Steigėja ir leidėja A. Sruogio individuali įmonė). Tiražas 2 600 egz.

Pasirodė mokslo leidinys „Gamtamokslinis ugdymas bendrojo lavinimo mokykloje“, leidėjas mokslinis metodinis centras „Scientia Educologica“; redaktorių kolegija, Andris Broks. Iki 2012 m. buvo registruojamas bibliografijos rodyklėje „Bibliografijos žinios. Knygos“. Kasmetinis. ISSN 2335-8404.

Pradėtas leisti ketvirtinis iliustruotas žurnalas apie Dievą ir Jo pasaulį „Prizmė“ (vyr. red. Albertas Latužis). Leidėjas UAB „Nova Vita“. ISSN 1392-4745.

Išleistas istorijos ir kultūros žurnalas „Lietuvos bajoras“, Lietuvos bajorų karališkosios sąjungos leidinys, vyr. redaktorius Leonas Peleckis-Kaktavičius. Įvairaus dažnumo. ISSN 1392-1304.

1995 m. rugsėjo 20 – spalio 30 d. Šiaulių centrinės bibliotekos Bibliografijos skyriuje veikė miesto pietinės dalies vidurinių mokyklų mokinių išleistų laikraščių paroda. Joje jaunesni leidėjai pristatė kompiuteriu bei ranka

rašytus ir kopijavimo priemonėmis daugintus laikraščius: „Tebūnie šviesa“ (Šiaulių Juliaus Janonio vidurinės mokyklos mokinių laikraštis), „Aido aidai“ (1994, Nr. 1), „Ligonis: kraštis visiems“, „Spurgis“ (Lieporių vidurinės mokyklos mokinių laikraštis, antr.: „Geriau „Spurgis“ rankoje negu „Santa Barbara“ per televizorių“), „Greitukas“ (1995 m. kovo 4 d. respublikos gimnazijų laikraščių leidėjų konferencijos laikraštis), „Žiburiukas“ ir kt.⁶

Rugsėjo 30 d. išėjo Šiaulių Didždvario vidurinės mokyklos laikraštis „Antrieji namai“, red. Marta [Dauliūtė]. [1995, Nr. 1], Laura Peleckaitė (1997–1998). Iki 1996 m. nebuvo registruojamas Lietuvos valstybinėje bibliografijos rodyklėje „Bibliografijos žinios. Serialiniai leidiniai“. Įvairaus dažnumo. Leido priedus: „Dzin“ (1998–1999), „Du gaideliai“ (2008).

1995 m. išleistas Kurtuvėnų regioninio parko metraščio „Kurtuva“ Nr. 1. Šiauliai: „Lututė“, Šiaulių miškų urėdija, Kurtuvėnų regioninis parkas. Įvairaus dažnumo. ISSN 1392-2955.

1996 m. vasario 2–3 d. mokslinės gimtiosios kalbos konferencijos „Ave, vita“, vykusios Šiaulių Juliaus Janonio vidurinėje mokykloje, metu išleistas vienkartinis laikraštukas „Greitukas“.

Balandžio 1 d. Šiauliuose pasirodė nemokamas reklaminius laikraštis „Infotela“, kurį išleido R. Balčikonienės individuali įmonė.

Gegužę pasirodė Šiaulių apskrities žurnalistų vienkartinis proginis laikraštis „Ketvirtoji valdžia“. Leidinį rengė J. Japertienė, V. Jatulis, V. Mikalauskas, R. Šilinis. Leidėjai: UAB

„Šiaulių kraštas“, UAB „Šiaulių naujienos“. Spaudė „Titnago“ spaustuvė. Tiražas 500 egz.

Birželio 6 d. Šiaulių Juliaus Janonio gimnazijoje pristatytas 1994–1995 mokslo metų mokinių kūrybos almanachas „Mūsų žodis“. Tokius almanachus anksčiau šioje mokykloje įstaigoje sudarydavo mokytojas V. Švickis, vadovavęs literatų būreliui. Šiaulių miesto savivaldybės Kultūros skyriui skyrus lėšų, almanachas išspausdintas 1 000 egz. tiražu. Medžiagą šiam leidiniui surinko ir parengė mokytojas Jonas Krivickas ir Laima Samulionienė, apipavidalinimu rūpinosi mokytoja Daiva Leliukienė, iliustravo XIIh klasės mokinė Laura Gintilaitė, maketavo Diana Šaparnienė⁷.

Liepos mėnesį rusų kalba išleistas laikraštis „Dobryj dienj“ / laikraštis naudingam skaitymui, vyr. red. Jevgenijus Šapovalovas (1996), Valentin Toncin (1997). Šiauliai: agentūra „Rektonas“.

Šiaulių Didždvario vidurinė mokykla išleido „Metų knygą“, redaktoriai: Laura Peleckaitė, Karolis Balčiūnas, Milda Markevičiūtė (2005), Gabija Morkūnaitė (2007). Išleido Šiaulių universiteto leidykla. 1998 m. leidinys užregistruotas bibliografijos rodyklėje „Bibliografijos žinios. Knygos“. Antr.: Šiaulių Didždvario vidurinės mokyklos „Metų knyga‘99“ Kasmetinis. ISSN 1822-2005.

1997 m. sausio 1 d. pasirodė „Šokas“: šiuolaikiniai kompiuteriniai ir videožaidimai: pramoginis leidinys. Šiauliai: R. Gedučio RĮ. 2 kartus per savaitę. Leidėjas: 1997, r. 1–6 individ. įmonė „Infotela“.

Sausio 22 d. išleistas „Reklamos laikraštis“: reklama ir nemokami asmeniniai skelbimai (red. Virginija Kirnienė). Leidėjas AB „Šiaulių kraštas“.

Kovo mėnesį pradėtas leisti laikraštis „Nacijos balsas“, kurį leido Lietuvių nacionalsocialinės vienybės partija. Šis laikraštis buvo apkaltingas antisemitizmu, tautinės neapykantos kurstymu ir neilgai ėjęs baigė savo gyvavimą. 1998 m. balandžio 29 d. buvo išleistas paskutinis šio laikraščio numeris – Nr. 5(17).

Balandžio 9 d. pradėjo eiti „Tik čia“: nemokamas regioninis reklamos laikraštis. Leidėjas L. Lungienė, UAB „Laimužė“.

Gegužę išleistas Šiaulių apskrities žurnalistų proginis leidinys „Ketvirtoji valdžia“. Šiauliai: UAB „Šiaulių naujienos“, UAB „Šiaulių kraštas“.

Rugsėjo 11 d. vietoj „Pedagogo“ pradėtas leisti Šiaulių universiteto savaitraštis „Šiaulių universitetas“, vyr. red. Z. Ripinskis (1997–2012 m.)⁸, Karolina Grigaliūnė (2013–2014 m.). Spausdino „Titnago“ spaustuvė. Laikraštis „Pedagogas“ ėjo iki 1997 m. birželio 25 d. „Šiaulių universitetas“ – mėnesinis, įvairaus dažnumo laikraštis. ISSN 2029-5359. Priedai: „SMFanas“, Šiaulių universiteto laikraščio Socialinių mokslų fakulteto priedas (red. Lina Bivainienė, V. Tubutienė, N. Kairienė). „Tavo karjera“, „Šiaulių universiteto“ laikraščio priedas, Šiaulių universiteto studentų reikalų tarnybos Karjeros centras (2003), Šiaulių universiteto Karjeros centras. „P. Višinskio g. 3“ – Šiaulių universiteto Humanitarinio fakulteto laikraštis, 2009, birželis

(vyr. red. Monika Repšytė (2013)), „Nešu saulę“ – Šiaulių universiteto studentų atstovybės laikraštis studentams (vyr. red. Sonata Tenytė) ir kt.

Pasirodė Šiaulių universiteto Humanitarinio fakulteto studentų ir absolventų meninės kūrybos almanachas „Mūzynas“ (red. V. Bajarūnienė). Šiaulių universiteto leidykla, 2013. Įvairaus dažnumo. Leidž. nuo 1997 m. 1–2 kn. užregistruotos bibliografijos rodyklėje „Bibliografijos žinios. Knygos“. ISSN 2335-7967.

Išėjo „Šilumos taupymo biuletėnis“. Šiauliai: Šiaulių universitetas. 1997–1998. Leidėjas: 1997, Nr. 1 – Šiaulių pedagoginis institutas, 1998, Nr. 2 – Šiaulių universitetas.

Spalio 25 d. pasirodė „TV orbita“: TV programos, kino pasaulis, videonaujienos. Antr.: TV programos, filmai, veidai (2008). UAB „Šiaulių krašto“ leidinys (vyr. redaktorius Vladas Vertelis).

Lapkričio mėnesį pasirodė Jovitos Viktoravičienės kelionių agentūros informacinio-reklaminio leidinio „Jovita“ pirmasis numeris. Spaudė „Titnago“ spaustuvė. Tiražas 4 000 egz.

Gruodžio 3 d. pradėtas leisti Šiaulių rajono savaitraštis „Mūsų dienos“ (redaktoriai: Laima Lungienė (1997 m., gruodžio 3, Nr. 1), Edmundas Lungys). Šiauliai: UAB „Laimužė“. Ėjo vieną kartą per savaitę, platintas Šiauliuose ir Šiaulių rajone. Antr.: 1997, Nr. 1–4; 1998, Nr. 1–24 – naujas laikraštis Šiaurės rajonui; 1998, Nr. 25–31 – kitoks laikraštis

Šiaulių rajonui; 1998, Nr. 32–40 – laikraštis Šiaulių rajonui. Paantr.: 1999, Nr. 1–20 – savarankiškas Šiaulių rajono trečiadieninis laikraštis. Įvairaus dažnumo. ISSN 2029-1183.

1998 m. išleistas vienkartinis laikraštis „Šiaulių dramos teatras. Sezonas 1998–1999“ (sud. Pranas Piaulokas). Spaudė „Titnago“ spaustuvė. Tiražas 1 000 egz.

Pasirodė „Gyvieji šaltiniai: krikščioniškas leidinys visiems“, redakcinė kolegija: Romualdas Baliutavičius (redaktorius), Markus Geibel (1999–2007), atsakinga redaktorė Edita Chrapan (2008–2010). Leid. misionieriškos labdaros fondo „Licht in Osten“ Lietuvos filialas. 4 leid. per metus (2011). Paantr.: 2011, Nr. 1 – krikščioniškas leidinys visiems. ISSN 1822-9336.

1999 m. vasario mėnesį Šiauliuose pradėtas leisti Tėvynės sąjungos „Aušros“ skyriaus laikraštis „Sąjūdžio aidas“, kuris buvo skirtas „nepraradusiems dvasios stiprybės ir vilties“. Jis ėjo kas mėnesį ir buvo platinamas Šiaulių mieste ir rajone.

Išleistas „Modelis ir erdvė: žurnalas mėgstantiems modeliuoti“. Leid. L. Lainsbergo indiv. įmonė „Bumida“. Paantr.: 1999, Nr. 1 – puikus žurnalas tiems, kurie mėgsta modeliuoti. Įvairaus dažnumo. ISSN 1392-8406.

Gruodžio mėnesį pasirodė žurnalas „Šiauliečių gyvenimo būdas“. Leid. KB „Kęstutis ir kompanija“.

Šiaulių turizmo informacinis centras išleido informacinį laikraštį „Šiauliai“. 1999

Nr. 1. Šiauliai: UAB „Laimužė“. Antr.: 1999, Nr. 1 – Šiaulių turizmo informacijos centro leidinys. Paantr.: Šiaulių turizmo informacijos centro leidinys, dalijamas nemokamai. Spaudė AB „Titnagas“ spaustuvė. Tiražas 1999–2002 m. – 3 000 egz. Dar leistas anglų ir rusų kalbomis. Priedas: 2001, Nr. 6 – „Ant rubežiaus 2001“: specialus 7-ojo Lietuvos kaimo muzikantų ir kapelijų festivalio „Ant rubežiaus“ informacinis leidinys. Spausdino AB spaustuvė „Titnagas“. Tiražas 2 000 egz.

Šiaulių laikraščiai ir kiti spaudos leidiniai nuo 2000 m.

Šiauliuose toliau buvo leidžiami laikraščiai, žurnalai, almanachai, įvairių įmonių ir organizacijų periodiniai, neperiodiniai ir vienkartiniai laikraščiai bei kiti spaudos leidiniai.

2000 m. išleistas Šiaurės Lietuvos literatų kūrybos almanachas „Jungtys: proza ir poezija“, leid. Šiaurės Lietuvos literatų draugija; redakcinė kolegija, Stasys Bulzgis. Šiauliai: „Saulės delta“. Įvairaus dažnumo. Leidinyje numeravimas nenurodytas. 2000 m. almanachas užregistruotas bibliografijos rodyklėje „Bibliografijos žinios. Knygos“.

Nuo 2000 m. rudens pradėtas leisti Rėkyvos pagrindinės mokyklos bendruomenės laikraštis „Gandro žinios“.

2001 m. rugsėjo 21 d. Šiaulių miesto savivaldybė išleido Lietuvos žurnalistų sąjungos Šiaulių apskrities skyriaus kūrybinės grupės parengtą vienkartinį leidinį „Saulės miestui – 65“ (red. Jūratė Rauduvienė).

Jonas Nekrašius. *Asmeninio archyvo nuotr.*

Spalio 27–28 d., minint Šiaulių Juliaus Janonio gimnazijos 150 metų įkūrimo jubiliejų, išėjo vienkartinis laikraščio „Tebūnie šviesa“ jubiliejinis numeris (red. Nijolė Gelžinienė, leid. Šiaulių Juliaus Janonio gimnazija). Leidinį rinko ir spausdino AB spaustuvė „Titnagas“. Tiražas 1 500 egz.

2002 m. išleisti „Matematikos ir informatikos projektiniai darbai“, respublikinės moksleivių konferencijos medžiaga, Šiaulių Simono Daukanto vidurinė mokykla (nuo 2013 m. Šiaulių Simono Daukanto gimnazija); redaktorių kolegija, vyriausioji redaktorė Daiva Ruikienė. Šiauliai: leidykla „Lucilijus“. Kasmetinis. 1 leid. per metus. Leistas nuo 2002 m. iki 2005 m., buvo registruojamas bibliografijos rodyklėje bibliografijos žinios. Knygos“. ISSN 1822-4164.

Pasirodė leidinys „Journal of Baltic science education: JBSE: the international journal of the Scientific Methodical Center Scientia Educologica“, vyr. red. Vincentas Lamanaukas. 2002, Nr. 1. Kasmetinis. Įvairaus dažnumo. ISSN 1648-3898.

Rugsėjo mėn. išleistas Šiaulių miesto savivaldybės leidinys „Šiaulių dienos 2002“ (red. Rolandas Parafinavičius). Parengė Lietuvos žurnalistų sąjungos Šiaulių apskrities skyrius.

Gruodžio mėn. pradėtas leisti informacinis biuletenis jaunimui „Viktorija“ (leid. Šiaulių jaunimo su negalia užimtumo ir pagalbos centras „Viktorija“). Leidinys išleistas pagal projektą „Jaunimo su negalia integracija į žinių visuomenę“. Kasmetinis. Tiražas 1 000 egz. Spausdino AB „Titnago“ spaustuvė.

2003 m. vasario mėn. pagal Šiaulių universiteto sutartį su Šiaulių miesto savivaldybe pradėtas leisti mėnraštis „Park@s“ (red. Sigita Inčiūrienė). 2003–2005 m. mėnraštis buvo leidžiamas kaip dienraščio „Šiaulių kraštas“ priedas, o nuo 2006 m. sausio mėn. – kaip savaitraščio „Literatūra ir menas“ priedas. Antr.: variantas: Mokslo, kultūros, meno ir technologijų parkas. Laikraštis dabar buvo leidžiamas pavadinimu „Parketas“.

Išėjo periodinis leidinys „Gyvosios etikos mokykla: Rerichų dvasinis kultūrinis palikimas“ (atsakingoji redaktorė Dina Stungurienė). N 1 (2003). Šiauliai: Rerichų klubas. Kasmetinis. 2 leid. per metus. ISSN 1648-7257. 2003, Nr. 1–2; 2004, Nr. 3–4; 2005, Nr. 5–6; 2006, Nr. 7; 2007, Nr. 8; 2008, Nr. 9; 2009, Nr. 10.

Rugsėjo 13 d. pasirodė Šiaulių miesto savivaldybės leidinys, miesto šventės laikraštis „Šiaulių dienos 2003“ (red. R. Parafinavičius). Parengė Lietuvos žurnalistų sąjungos Šiaulių apskrities skyrius. Spausdino AB spaustuvė „Titnagas“. Tiražas nenurodytas.

Nuo 2003 m. lapkričio mėn. leidžiamas nepriklausomas Šiaulių kolegijos bendruomenės mėnraštis „Mano kolegija“ (leidžia Šiaulių valstybinės kolegijos Leidybos centras, redaktorė Lina Tamutienė). Antr.: Šiaulių valstybinės kolegijos bendruomenės mėnraštis „Mano kolegija“, red. Aldona Černiauskienė nuo 2011–2012 m. Nr. 68 iki 2013–2014 m. Nr. 7(87), nuo 2014–2015 m. Nr. 1(88) – Egidija Macevičienė. Tiražas 200 egz. ISSN 2029-459X.

2004 m. gegužės 28 d. pradėtas leisti atkūrus nepriklausomybę Lietuvoje pirmasis Šiaulių miesto savaitraštis „Šiauliai plius“ (vyr. red. J. Sobutienė, nuo 2010 m. Kristina Kavaliauskaitė).

Pasirodė Šiaulių profesinio rengimo centro laikraščio „Mes“ pirmasis numeris (2004 m. rugsėjo–gruodžio mėn. Nr. 1). Tiražas – 1 000 vnt. Redaktorės: Eglė Beinoravičienė (iki 2013 m. balandžio–birželio mėn., Nr. 31), Jodita Gorodničenko (2013 m. rugsėjo–lapkričio mėn., Nr. 32), Lina Mišeikienė (nuo 2014 m. sausio–kovo mėn., Nr. 33). 2015 m. balandžio–birželio mėn. išleistas laikraščio „Mes“ 38 numeris (red. Lina Mišeikienė, teksto red. Violeta Vileikienė). ISSN 2029-0969. Tiražas 1 000 vnt. (2007 m. vasario–gegužės mėn. Nr. 8 – 2 000 egz.). Spausdino AB spaustuvė „Titnagas“.

Balandžio mėn. išleistas laikraštis „Baltik vairas naujienos“ (uždarosios akcinės bendrovės „Baltik vairas“ metalistų profesinės sąjungos komitetas; redaktorius Vytautas Jatulis (2004–2005 m.). Įvairaus dažnumo. Mėnesinis. ISSN 1648-9748.

Rugsėjo 10 d. išėjo Šiaulių miesto šventės laikraštis „Šiaulių dienos 2004“. Tai specialus miesto šventei, įvykusiai 2004 m. rugsėjo 10–11 d., skirtas leidinys. Išleido Šiaulių miesto savivaldybė, parengė „Šiaulių krašto“ laikraščio redakcija, spausdino AB „Titnago“ spaustuvė. Tiražas nenurodytas.

Šiaulių Šv. Jurgio bažnyčia išleido mėnesinį laikraštį „Parapijos akiratis“ (red. kolektyvas, vyr. redaktorius kunigas Egidijus Venckus). Leido Parapijos taryba ir Šv. Jurgio bažnyčia. Spausdino UAB Šiaulių knygrišykla-spaustuvė. Tiražas 150–200 egz. Ėjo iki 2012 m.

Pradėtas leisti „Gamtamokslinis ugdymas“ (*Natural Science Education*), redaktorių kolegija, sud. ir vyr. redaktorius prof. dr. Vincencas Lamanauskas. Periodinis, recenzuojamas, mokslinis metodinis žurnalas, leidžiamas nuo 2004 m. Įvairaus dažnumo. Kasmetinis. Tai tarptautinis žurnalas, kuriame moksliniai ir metodiniai straipsniai publikuojami lietuvių, anglų ir rusų kalbomis. Tiražas 150 egz. Leidėjas mokslinis metodinis centras „Scientia Educologica“. Į leidinio numeraciją įtrauktos 1995–2003 m. išleistos monografijos. Antr.: gamtamokslinis ugdymas bendrojo lavinimo mokykloje. ISSN 1648-939X.

2005 m. pradėtas leisti leidinys „Gamtotyra: pirmieji žingsniai. Metodinė priemonė“.

Šiauliai: leidykla „Lucilijus“. Kasmetinis. Leidžiamas nuo 2005 m. Į numeraciją įtrauktos 2002–2004 m. išleistos monografijos „Gamtotyra bendrojo lavinimo mokyklos 1–6 klase“. ISSN 1822-5896.

Išleistas laikraščio „Žinia apie inovaciją“ Nr. 1. Šiaulių universiteto Mokslo ir technologijų parkas. Ketvirtinis.

Pasirodė kasmetinis Šiaulių kolegijos leidinys „ECTS information package for international students“ (red. Jelena Korostelova, Nijolė Litevkienė). 2005–2006. Šiauliai: Šiaulių kolegijos Leidybos centras. Leidžiamas nuo 2005 m. Kasmetinis. ISSN 1822-5756.

Išleistas bendras Šiaulių krašto vadybos, teisės ir kalbų kolegijos ir Klaipėdos verslo kolegijos periodinis recenzuojamas mokslinių straipsnių leidinys „Mokslas ir edukaciniai procesai“, Nr. 1; redakcinės kolegijos pirmininkas G. P. Vaičiūnas. [2005, Nr. 1]. Šiauliai: leidykla „Lucilijus“. Kasmetinis. Du leidiniai per metus. ISSN 1822-4644.

Šiaulių valstybinėje kolegijoje pradėtas leisti mokslinių straipsnių rinkinys „Profesinės studijos: teorija ir praktika“; atsakomoji redaktorė Natalija Šedžiuvienė. [T.] 1 (2005). Šiauliai: Šiaulių kolegijos leidybos centras. Kasmetinis. Įvairaus dažnumo. ISSN 1822-3648. 2009 m. šis leidinys pradėtas referuoti „Inter Copernicus“ duomenų bazėje, įtrauktoje į Lietuvos mokslo tarybos sudarytą pripažįstamų duomenų sąrašą.

Gruodžio 1–3 d. išleistas laikraščio „Šiaulių naujienos“ priedas „Darbas“. Dvisavaitinis.

Gruodžio mėn. pasirodė Lietuvos pensininkų sąjungos „Bočiai“ Šiaulių miesto bendrijos leidinio „Bočiai“ pirmasis numeris, red. I. Gaidamavičienė. Buvo leidžiamas vienas numeris per metus. Spaudė AB „Titnago“ spaustuvė. Tiražas 200 egz., nuo Nr. 2 iki Nr. 5 – 300 egz. 2013 m. išleistas Nr. 9, red. Benas Jakubauskas.

2006 m. sausio mėnesį išėjo bendrakultūris žurnalas „Man įdomu“. Redaktoriai: Dalius Markauskas (2006), Kęstutis Vėževičius (2007), Žilvinas Skačkauskas (2008–2012). Antr.: pažintinis žurnalas (2010). Šiauliai, 2006, Nr. 1 (sausis / kovas). Ketvirtinis, nuo 2010 m. – du leidiniai per metus. ISSN 1822-3591.

Balandžio 7 d. išleistas skelbimų ir reklamos laikraštis „Šiaulių skelbimai“ (vyr. redaktorius Gytis Karalius). Šiauliai: UAB „Norekso valdos“. Savaitinis. ISSN 1822-4024. Toliau leidžiamas antrašte „Noriu. Šiauliai“.

Pradėtas leisti Šiaulių krašto vadybos, teisės ir kalbų kolegijos leidinys „Studentų tiriamieji darbai“, redaktorių kolegija, pirmininkas G. P. Vaičiūnas. Šiauliai: „Lucilijus“. Kasmetinis. Du leidiniai per metus. ISSN 1822-864X.

2007 m. sausio 6 d. pasirodė Šiaulių miesto savaitraščio „Šiaulių savaitė“ pirmasis numeris (red. Linas Garbenis, leidėjas UAB „Šiaulių naujienos“). Antr.: Šiaulių miesto savaitraštis. Platinamas nemokamai. Tiražas: 2007 m. Nr. 1 – 17 000 egz., Nr. 2 – 10 000 egz.

Gegužės 11 d. pradėtas leisti nemokamas spalvotas skelbraščio „Express kontaktas“

priedas „Express Šiauliai“ (leidėjas UAB „Reklamos kontaktai“).

Gegužės 18 d. Šiaulių „Aušros“ muziejus išleido neperiodinį iliustruotą informacinį laikraštį „Malūno parodos žinios“, Nr. 1 (red. ir leid. R. Baristaitė, red. L. Kazlauskaitė). Nereguliarus.

Išėjo „Geroji močiutė: gerų patarimų taupyklė“. Tai laikraštis tiems, kas nori būti sveiki. 2007, [Nr.] 1, Šiauliai: UAB „Mediaprint Baltija“. Mėnesinis. ISSN 1822-7104.

Pradėtas leisti mokslo leidinys „Problems of education in the 21 st century“ / *Scientific Methodical Center Scientia Educologica*; vyr. red. Vincentas Lamanauskas. Nr. 1(2007). Šiauliai: SMC „Scientia Educologica“, 2007. Įvairaus dažnumo. ISSN 1822-7864. Leidžiamas nuo 2007 m.

2007 m. išleistas „Šiaulių metraštis 2003–2006“. Dešimtoji knyga, redakcinė kolegija, Raimundas Balza (pirmininkas). Šiauliai: Šiaulių „Aušros“ muziejus. Įvairaus dažnumo.

Spalio 5 d. išėjo Šiaulių miesto savaitraštis „Savaitė“ (leidėjas UAB „Kristega“, red. Šarūnas Andriulevičius). Spausdino AB „Titnagas“. Savaitinis. ISSN 1822-8399. Antr.: Nr. 1 – „Savaitė“. Šiaulių miesto savaitraštis. Nr. 2–10 – Šiaulių miesto savaitraštis. Savas laikraštis – savam miestui. Tiražas: 2007, Nr. 1 – 8 000 egz., nuo Nr. 2 iki Nr. 10 – 5 000 egz. Ėjo iki 2007 m. gruodžio 14 d. (Nr. 1–10).

Gruodžio 20 d. „Šiaulių naujienų“ laikraščio redakcija išleido 1923 m. gruodžio 21 d.

savaitraščio „Šiaulių naujienos“ Nr. 1 faksimilinį numerį su rubrika „Šiaulių naujienoms“ – 80 metų.

2008 m. vasario 8 d. išėjo skelbimų ir reklamos laikraštis „Noriu. Šiauliai“ (vyr. redaktorius Gytis Karalius). Šiauliai: UAB „Norekso valdos“. Savaitinis. Antr.: Nr. 1–5 – Šiaulių skelbimai. Antr. variantas: *Norui.lt*. ISSN 1822-9182.

Pasirodė Rėkyvos seniūnijos informacinis leidinys gyventojams „Rėkyva“. Įvairaus dažnumo. Šiauliai, 2008.

Išleistas „Močiutės žolelės“: žurnalas apie sveikatą be vaistų. Nr. 1. Šiauliai: UAB „Mediaprint Baltija“. Mėnesinis. ISSN 2029-0543. Šiauliuose atskirai leidžiami šio žurnalo priedai: „Liaudies medicinos patarimai“, „Liaudies gydytojų būdai“, „Pats save išgydysiu“ ir „Žiniuočių receptai“.

Išėjo leidinys „Profesinio bakalauro studijos: mokslo taikomieji tyrimai“: kolegijos studentų moksliniai darbai. Leid. Šiaurės Lietuvos kolegija; redaktorių kolegija, Mykolas Dromantas. Šiauliai: Šiaurės Lietuvos kolegija. Kasmetinis. ISSN 2029-1752.

Išleistas Šiaulių „Aušros“ muziejaus metraštis 1992/2004. Redakcinė kolegija, Raimundas Balza (pirmininkas). Šiauliai: „Aušros“ muziejus. Įvairaus dažnumo. ISSN 1822-9395.

Spalio 22 d. Rėkyvos seniūnija meninio akcento Rėkyvoje atidarymo proga išleido vienkartinį leidinį „Rėkyvos Karpis“.

Nuo 2008 m. spalio 23 d. iki 2010 m. rugsėjo mėnesio Šiauliuose ketvirtadieniais buvo leidžiamas savaitraštis „Šiaurės kryptis“ (nustojo eiti 2010 m. rugsėjo mėn.) Antr.: ieškantiems kelio. Nemokamas savaitraštis. Leidėjas VšĮ „Nord media“. Tiražas 2008–2010 m. – 10 000 egz. ISSN 2029-1442.

2009 m. sausio 3–9 d. – 2013 m. sausio 26 d. viešoji įstaiga „Kultūros vizija“ leido savaitraštį „Bulvaras“ (vyriausiasis redaktorius Linas Garbenis). Ėjo du kartus per savaitę. Paantr.: 2009, Nr. 1–30 – Šiaulių miesto savaitraštis. 2009, Nr. 1 – 2010, Nr. 34 – UAB „Šiaulių naujienos“. 2003–2008 m. buvo įdėtinis nenumeruotas laikraščio „Šiaulių naujienos“ priedas. ISSN 2029-1698. Nuo 2013 m. vasario 1 d. „Bulvaras“ tapo laikraščio „Šiaulių naujienos“ vidiniu numeruotu priedu.

Sausio 8 d. išėjo „Krašto žinios“. Šiaulių apskrities laikraštis. 2009, saus. 8, Nr. 1(1). Šiauliai: UAB „Šiaulių kraštas“, 2013. Leidžiamas du kartus per savaitę. ISSN 2029-5049.

Prekybos ir pramogų centras „Bruklinas“ Šiauliuose išleido periodinį informacinį reklamų laikraštį „Bruklinas“. Įvairaus dažnumo.

Pasirodė „Liaudies gydytojas: viskas apie sveikatą be vaistų“: laikraštis tiems, kas nori būti sveiki. 2009, Nr. 1. Šiauliai: UAB „Mediaprint Baltija“. Mėnesinis. Dvigubas numeris, 2012, Nr. 7/8 (38/39). Paantr.: 2009, Nr. 1–6 – laikraštis tiems, kurie nori būti sveiki. ISSN 2029-1507.

Pradėjo eiti „Liaudies medicinos patarimai: gydykimės patys“, žurnalo „Močiutės žolelės“

priedas. 2009, Nr. 1. Šiauliai: UAB „Mediaprint Baltija“. 2010. Dvimėnesinis. ISSN 2029-1124.

Išėjo „Liaudiški gydymo būdai“, žurnalo „Močiutės žolelės“ priedas. 2009, Nr. 1. Šiauliai: UAB „Mediaprint Baltija“. Dvimėnesinis. Kasmetinis (2012). ISSN 2029-2414.

Pradėtas leisti „Pats save išgydysiu: gerieji liaudies medicinos patarimai“, žurnalo „Močiutės žolelės“ priedas. 2009, Nr. 1. Šiauliai: UAB „Mediaprint Baltija“. 2010. Dvimėnesinis. ISSN 2029-2406.

Pasirodė „Žiniuonių receptai: liaudies medicinos gydymo priemonės, liaudiški gydymo būdai“, žurnalo „Močiutės žolelės“ priedas. 2009, Nr. 1, Šiauliai: UAB „Mediaprint Baltija“. Dvimėnesinis. ISSN 2029-2422.

Išėjo leidinys „Švietimas: politika, vadyba, kokybė“, leidėjas mokslinis metodinis centras „Scientia Educologica“; redaktorių kolegija, vyr. redaktorius Vincentas Lamanauskas. 2009, Nr. 1(1). Šiauliai: „Scientia Educologica“. Įvairaus dažnumo. ISSN 2029-1922.

Balandžio 17 d. kartu su „Šiaulių kraštu“ išleistas pirmasis spalvotas 8 puslapių Šiaulių miesto moksleivių laikraštis „Bendraklasis“ (red. Ieva Sakalauskaitė). Tai leidinys, skirtas mokyklai. Jame analizuojamos moksleivių gyvenimo problemos ir aktualijos.

Gruodžio mėnesį pasirodė Liberalų ir centro sąjungos Šiaulių skyriaus leidinio „Mes – šiauliečiai“ pirmasis numeris (red. Sigita Inčičiūrienė). Antr.: 2015 m. sausis, Nr. 9 – Lietuvos

laisvės sąjungos (liberalų) Šiaulių skyriaus leidinys (tiražas 45 000 vnt.).

2010 m. kovo 4–5 d. Šiaulių Juliaus Janonio gimnazijoje įvyko 12-oji respublikinė gimtosios kalbos konferencija, skirta šios gimnazijos muziejaus 40 metų sukakčiai paminėti. Išleistas konferencijai skirtas tradicinis vienkartinis laikraštis „Greitukas“⁹.

Išėjo „Gyvenimas JJG: Šiaulių Juliaus Janonio gimnazijos metraštis“. Šiauliai: Šiaulių Juliaus Janonio gimnazija. Kasmetinis. Leidž. nuo 2010 m. 2011/12 m. leidinys užregistruotas bibliografijos rodyklėje „Bibliografijos žinios. Knygos“.

Birželio mėn. vėl atnaujintas mėnraščio „Parkas“ leidimas. 2011 m. šis laikraštis nustojo eiti.

Rugpjūčio mėnesį išleistas mėnesinis žurnalas „Mįslės ir faktai“. Šiauliai: UAB „Mediaprint Baltija“. Mėnesinis. ISSN 2029-493X.

Rugsėjo mėnesį laikraščio „Šiaulių kraštas“ redakcija skaitytojams pateikė dar vieną naują – PDF formato laikraščio prenumeratą. Skaitmeninis laikraštis PDF formatu – tai visuotinai priimtas elektroninis formatas, kurį savo kompiuteriuose skaitytojai gali atsiverti nemokamomis programomis, įsikelti į elektroninių knygų skaitytuvus. PDF laikraštis yra analogiškas popieriniam, todėl galima skaityti ne tik straipsnius, bet ir reklamas, skelbimus. Be to, skaitmeniniame laikraštyje galima padidinti raides, pasirinkti patogų šriftą, reikalingą tekstą, atsispausdinti spausdintuvu. Prenumeruoti, gauti, skaityti, archyvuoti laikraštį

galima bet kuriame pasaulio kampelyje, kur yra interneto prieiga. *www.skrastas.lt* skaitomas ne tik Lietuvoje, bet ir įvairiuose pasaulio kampeliuose¹⁰.

Išėjo „Studijos šiuolaikinėje visuomenėje“ – respublikinės mokslinės-praktinės konferencijos straipsnių rinkinys. Leid. Šiaurės Lietuvos kolegija; atsakingasis redaktorius Saulius Vaivada. Nr. 1(1), 2010. Šiauliai: Šiaurės Lietuvos kolegija. Kasmetinis. ISSN 2029-431X.

2011 m. metų pradžioje prekybos centras „Saulės miestas“ Šiauliuose išleido reklaminio iliustruoto žurnalo „Pavasaris mieste“ pirmąjį numerį.

Vasario mėn. Andriaus Šedžiaus rinkimų štabas išleido laikraštį „Vietiniai“. Antr.: nepartinių kandidatų koalicija. Spausdino spaustuvė „Titnagas“. Tiražas 10 000 vnt.

Vasario mėn. S. Tumėno rinkimų štabas parengė ir išleido „Stasio Tumėno laikraštį“, skirtą savivaldybių rinkimams. Antr.: ne partijos, o žmonės turi vadovauti Šiauliams. Savivaldybių rinkimai. 2011 m. vasaris. Spausdino UAB Šiaulių knygriškykla-spaustuvė.

Birželio 2 d. Šiaulių „Aušros“ muziejaus leidykla išleido neperiodinį iliustruotą laikraštį „Žaliūkių naujienos“ (red. Irina Kubilienė). Tiražas 10 000 egz. Spaudė UAB Vakarų spaustuvė. Šio laikraščio pirmasis numeris parengtas remiantis 1928–1929 m. laikraščio „Momentas“ stilistika.

Rugsėjo mėnesį pasirodė Šiaulių miesto žurnalo jaunimui „Atrask!“ pirmasis debiutinis-pri(si)

statomasis numeris. 2011, rugsėjis / spalis. Rengė vyr. red. Zenonas Ripinskas (2013 m.); vyr. red. Karolina Grigaliūnė (2014 m. ruduo). Žurnalą spausdino UAB Šiaulių knygrišykla-spaustuvė. Šiauliai: asociacija „Atsirado“. Įvairaus dažnumo. ISSN 2029-8390.

Pasirodė leidinys „Problems of management in the 21 st century“. Scientific Methodical Center Scientia Educologica. (Vyr. red. Vincentas Lamanuskas. Nr. 1 / 2011). Šiauliai: „Scientia Educologica“, 2012–2013. Įvairaus dažnumo. ISSN 2029-6932.

2012 m. Šiauliuose išleistas mokslo darbų leidinys „Problems of psychology in the 21 st century“. *Scientia Socialis in cooperation with Scientific Methodical Center Scientia Educologica; editorial board: Vincentas Lamanuskas (editor-in-chief)*. Nr. 1 (2012). Šiauliai: UAB „Scientia Socialis“, 2013. Įvairaus dažnumo. ISSN 2029-8587.

Šiauliuose pradėtas leisti mokslo darbų leidinys „Quality issues and insights in the 21 st century“. *Scientia Socialis, Scientific Methodical Center Scientia Educologica; editorial board: Vincentas Lamanuskas (editor-in-chief)*. Nr. 1 (2012). Šiauliai: UAB „Scientia Socialis“, 2013. Kasmetinis. ISSN 2029-1752.

Lapkričio mėnesio pabaigoje išleistas vienkartinis informacinis biuletenis „Parodos žinios. Šiauliai?12 tarptautinė verslo ir pasiekimų paroda 2012 m. lapkričio 29 – gruodžio 1 d. Šiauliai“.

Pradėtas leisti Šiaulių universiteto gimnazijos elektroninis almanachas „Lucilijus“⁴¹.

2013 m. sausio 12 d. išleistas Šiaulių miesto ir krašto laikraštis „Šiaulių naujienos“ Nr. 9 (17 029) su pakeista vinjete¹². Šis dienraštis platinamas Šiaulių mieste, Joniškio, Radviliškio, Kelmės, Šiaulių, Akmenės ir Pakruojo rajonuose. Nuo 2013 m. sausio 14 d. Nr. 10 (17 030) laikraščio „Šiaulių naujienos“ vyriausioji redaktorė yra Jurgita Siliūnienė.

Pasirodė mokslo leidinys „Baltic journal of career education and management“. *Scientia Socialis, Scientific Methodical Center Scientia Educologica; editor-in-chief Dalia Augienė*. Nr. 1(1), 2013. Šiauliai: UAB „Scientia Socialis“, 2013. Įvairaus dažnumo. ISSN 2345-0193.

Išleistas istorijos ir kultūros žurnalas „Padubysio kronikos“, metraštis (red. Vytenis Rimkus). 2013, [Nr.] 1(1). R. Ozolo paramos fondas „Už teisingumą Lietuvoje“. Šiauliai: „Saulės delta“, 2013. Kasmetinis. ISSN 2345-0460.

Vasario 1–8 d. išėjo „Mano TV“ – „Šiaulių naujienų“ priedas (red. Jurgita Siliūnienė). 2 kartus per sav. ISSN 2335-754.

Vasario 15 d. – kovo 9 d. Šiaulių dailės galerijoje veikė prof. Vytenio Rimkaus pieštų sienlaikraščių paroda „Sienlaikraščių epocha“. Šioje parodoje buvo eksponuojami 1958–1966 m. V. Rimkaus kurti sienlaikraščiai, kurie buvo skelbiami Šiaulių autobusų-taksumotorių ūkyje. Šios parodos lankstinuke parodos autorius rašė: „<...> Sovietmečiu Lietuvoje kiekviena gamykla, įstaiga, ūkis, mokykla turėjo bent vieną sienlaikraštį, o kartais ir kelis (cechai, klasės, įvairios visuomeninės organizacijos). Periodiškumu labiau rūpintasi

mokyklose, o įmonėse neretai užtekdavo ke-
leto proginių metinių numerių, kaip neišven-
giamos duoklės esamai tvarkai <...>.

Kitokie buvo mokyklų sienlaikraščiai. Neretai
jie tapdavo lietuvių kalbos mokymo ir būklės
išraiška. Juose būdavo moksleivių kūrybos
bandymų, eilėraščių. Tai šiaip ar taip būdavo
jiems pirma vieša tribūna. Šiandien ne vienas
vyresniosios ir vidurinėsios kartos rašytojas
savo pirmuosius bandymus yra publikavęs
sienlaikraštyje.

Reikia pabrėžti, kad kartais sieninė spauda
būdavo panaudojama ir kraštotyrinei medžia-
gai skelbti, originalesnėms mintims reikšti.
Kaip tik tokia forma galėjo publikuoti kūry-
bą autoriai, dėl savo nepalankios biografijos
ar kitų priežasčių neįleidžiami į oficialiąją
spaudą.

<...> Sienlaikraščių epocha užbaigė savo ilga-
metę raidą.¹³

2015 m. vasario mėnesį išleistas Lietuvos
valstiečių ir žaliųjų sąjungos laikraštis Šiau-
liams „Už laimingus žmones laimingame
Saulės mieste“. Laikraštį parengė LVŽS
Šiaulių skyriaus rinkimų štabas. Spausdino
AB spaustuvė „Titnagas“. Tiražas 30 000 egz.

Apie Šiaulių periodinę spaudą, leistą nuo
XX a. penktojo dešimtmečio iki XXI a. pra-
džios, duomenys rinkti iš leidinių „Spaudos
metraštis“, „Bibliografijos žinios. Serialiniai
leidiniai“, Šiaulių apskrities P. Višinskio vie-
šojoje bibliotekoje esančių katalogų, „Aušros“
muziejaus, privačių asmeninių rinkinių. Iš
dalies naudotasi šiuose leidiniuose, įvairiuose

spaudos rinkiniuose ir bibliotekų kataloguose
pateikta spaudos leidinių bibliografinė sanda-
ra ir išdėstymu.

Šiaulių universiteto (iki
1997 m. Šiaulių pedagoginio
instituto) periodiniai
(serijiniai) mokslo leidiniai

Šiaulių universitetas, pratęsdamas Šiaulių pe-
dagoginio instituto leistus mokslo leidinius,
vienas ir kartu su kitų Lietuvos miestų ir už-
sienio šalių mokslo įstaigomis 2011 m. leido
šiuos periodinius mokslo žurnalus ir leidinius
(iš jų 13 referuojami tarptautinėse duomenų
bazėse): „Archivum Lithuanicum“ (kartu su
VU, VDU, KU, Lietuvių kalbos institutu),
„Acta humanitarica universitatis Saulensis“
(atsakomasis redaktorius prof. dr. B. Masku-
liūnas), „Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir
perspektyvos“ (redaktorių kolegijos pirmi-
ninkas doc. dr. G. Šaparnis), „Filologija“ (at-
sakingasis redaktorius prof. habil. dr. A. Gu-
davičius), „Šiauliai Mathematical seminar“
(vyriausiasis mokslinis redaktorius prof. habil.
dr. A. Laurinčikas), „Inter-studia humanita-
tis“ (redaktorių kolegijos pirmininkas doc.
dr. V. Butkus), „Jaunųjų mokslininkų darbai“
(vyriausiasis redaktorius prof. dr. V. Tričys),
„Kaimo raidos kryptys žinių visuomenė-
je“ (nereferuojamas, vyriausiasis redaktorius
doc. dr. G. Šaparnis), „Kūrybos erdvės“ (vy-
riausiasis redaktorius doc. dr. R. Urniežius),
„Lyčių studijos ir tyrimai“ (atsakingoji re-
daktorė doc. dr. V. Šidlauskienė), „Mokymo
ugdymas“ (vyriausioji redaktorė prof. habil.
dr. A. Juodaitytė), „Specialusis ugdymas“ (vy-
riausioji redaktorė prof. dr. S. Ališauskienė),

„Socialiniai tyrimai“ (vyriausiasis redaktorius prof. dr. T. Tamošiūnas), „Social Welfare Interdisciplinary Approach“ (kartu su Atviru tarptautiniu žmogiškosios plėtros universitetu „Ukraina“ (Ukraina) (*Open International University of Human Development Ukraine*) / vyriausieji redaktoriai prof. dr. I. Baranauskienė, dr. K. Kolchenko), „Mokslas ir menas Šiaulių universitete 2011 m.“ ir kt.

Visi Šiaulių universiteto leidžiami žurnalai registruoti Lietuvos mokslo periodikos informacinėje ir per ją viešinami tarptautinėse mokslo platformose. Trys Šiaulių universiteto akademiniai periodiniai leidiniai – „Specialusis ugdymas“, „Acta humanitarica universitatis Saulensis“ ir „Socialiniai tyrimai“ – įtraukti į Lietuvos mokslų akademijos koordinuojamą projektą „Periodinių mokslo leidinių leidyba“¹⁴.

2012–2014 m. Šiaulių universitetas leido 14 periodinių tęstinių mokslo žurnalų: „Acta humanitarica universitatis Saulensis“, „Archivum Lithuanicum“ (su VU, VDU, KU, Lietuvių kalbos institutu), „Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos“, „Filologija“, „Inter-studia humanitatis“, „Jaunųjų mokslininkų darbai“, „Kaimo raidos kryptys žinių visuomenėje“, „Kūrybos erdvės“, „Lyčių studijos ir tyrimai“, „Mokytojų ugdymas“, „Socialiniai tyrimai“, „Social Welfare Interdisciplinary Approach“ (kartu su Atviru tarptautiniu žmogiškosios plėtros universitetu „Ukraina“), „Specialusis ugdymas“, „Šiauliai Mathematical Seminar“ ir kt.

Trumpai apžvelgsime įvairių Šiaulių universiteto fakultetų 1997–2014 m. leistus ir leidžiamus mokslo darbų leidinius.

Acta humanitarica universitatis Saulensis: mokslo darbai / Šiaulių universitetas. Humanitarinis fakultetas: redaktorių kolegija: atsakomasis redaktorius Bronius Maskaliūnas. Šiaulių universiteto Humanitarinio fakulteto mokslo darbų serija leidžiama nuo 2006 m. Du leidiniai per metus. Įvairaus dažnumo. Leidinyje numeravimas nenurodytas. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla (2006–2013); nuo 2014 m. UAB BMK leidykla Vilniuje. ISSN 1822-7309. Šiame tęstiniame mokslo darbų leidinyje publikuojami kalbotyros, literatūrologijos, istorijos, filosofijos, etnologijos ir kitų humanitarinių mokslo krypčių darbai. Straipsniai spausdinami lietuvių, latvių, anglų, rusų, vokiečių kalbomis. Straipsniai recenzuojami redaktorių kolegijos narių arba kolegijos paskirtų recenzentų. Leidinio redaktorių kolegiją sudaro Lietuvos ir užsienio mokslo institucijų mokslininkai.

Archivum Lithuanicum / Klaipėdos universitetas, Lietuvių kalbos institutas, Šiaulių universitetas, University of Illinois at Chicago, Vilniaus universitetas. Vytauto Didžiojo universitetas. Šis mokslinis žurnalas leidžiamas kartą per metus. ISSN 1392-737X.

Courses for exchang students / Šiauliai University, editor Vita Kušleikienė. 2003/2005. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla. Leidžiamas nuo 2003 m. 1 leidinys per metus. 2003 m. leidinys užregistruotas bibliografijos rodyklėje „Bibliografijos žinios. Knygos“.

Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos: mokslo darbai (mokslo straipsnių rinkinys) / Šiaulių universitetas. Socialinių mokslų

fakultetas; redaktorių kolegija: pirmininkas Jonas Ruškus (2001–2006); vyriausiasis redaktorius Gintaras Šaparnis (2009–2014). Pradėtas leisti nuo 2001 m. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla (2006–2012); Vilnius: BMK leidykla (2013–2014). Kasmetinis. 2 leid. per metus (2001–2002). Įvairaus dažnumo. Išleid. duomenys: 2001, Nr. 1 – ISSN 1648-9098. Šiame leidinyje publikuojami ekonomikos, vadybos ir administravimo srities pagrindu parengti empiriniai ir teoriniai straipsniai, kurie papildo ekonomikos, vadybos ir administravimo mokslo žinias, pateikia originalių mokslinių tyrimų rezultatų, plečia šių sričių objektų pažinimą.

Filologija (buv. „Filologija ir metodika“) / Šiaulių universitetas: redaktorių kolegija: Pranas Gražys (1998); atsakomasis redaktorius Aloyzas Gudavičius (nuo 1998). Žurnalas leidžiamas nuo 1993 m., nuo 1998 m. „Filologija“, Nr. 1(4). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla (1998–2012). UAB BMK leidykla (nuo 2013 m.). Kasmetinis. Įvairaus dažnumo. ISSN 1392-561X.

Šio mokslo žurnalo leidėjai nurodo, kad leidinio tikslas – skatinti mokslinius modernius lingvistikos krypčių tyrinėjimus, skleisti lietuvių kalbos medžiagą tarptautinėje mokslo erdvėje. Žurnale spausdinami straipsniai, atitinkantys dvi pagrindines Humanitarinio fakulteto mokslinių tyrimų kryptis: etnolingvistiką ir teksto lingvistiką bei poetiką.

Fizikos ir matematikos fakulteto mokslinio seminaro darbai / Šiaulių universitetas; vyr. redaktorius Antanas Laurinčikas. Leidžiamas

nuo 1998 m. T. 1 užregistruotas bibliografijos rodyklėje „Bibliografijos žinios. Knygos“. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla (2006–2012), Vilnius: BMK leidykla (nuo 2013 m.). Kasmetinis. ISSN 1392-7086. Tokiu pavadinimu ėjo iki 2005 m. [T.] 8.

Nuo 2006 m. žurnalo pavadinimas pakeistas į „Šiauliai Mathematical seminar“ / Šiauliai University, editor in chief Antanas Laurinčikas. [T.] 1(9) (2006). Kasmetinis. Leidžiamas nuo 2006 m. vieną kartą per metus. Leidžia Šiaulių universitetas. Žurnalas yra „Fizikos ir matematikos fakulteto mokslinio seminaro darbai“ tęsinys (1998–2005). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla (2006–2012); Vilnius: BMK leidykla, nuo 2013 m. ISSN 1822-511X. Žurnale spausdinami originalūs ir apžvalginiai straipsniai iš visų matematikos šakų: algebros, kombinatorikos, diferencialinių lygčių, funkcinės analizės, geometrijos, skaičių teorijos, tikimybių matematinės statistikos. Taip pat publikuojami kiti matematiniai ir įvairių jos taikymų darbai.

Index seminum / Šiaulių universitetas. Natural Science Faculty Botanic garden of Šiauliai University. Botanic garden of Šiauliai University, Association of otanic gardens of Lithuanian universities (LUBSA); board of editors: V. Motiekaitytė. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla. Eina nuo 2001 m. Kasmetinis. Įvairaus dažnumo. 2001–2002 m. leidiniai užregistruoti bibliografijos rodyklėje „Bibliografijos žinios. Knygos“. ISSN 1822-1238.

Inter-studia humanitatis / Šiaulių universitetas. Humanitarinis fakultetas; redaktorių

kolegija. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla (2004–2012); spausdino UAB Šiaulių knygrišykla-spaustuvė (2004–2012); Vilnius: UAB BMK leidykla (2013–2014). Mokslinių straipsnių rinkinys, leidžiamas nuo 2004 m. Įvairaus dažnumo. Kasmetinis. ISSN 1822-1114. „Inter-studia humanitatis“ – modernus integralios humanitarinės pakraipos mokslo žurnalas, siekiantis puoselėti ir plėtoti šiuolaikinius tarpdisciplininius filosofijos ir literatūrologijos, sociokultūrinės antropologijos ir menotyros tyrinėjimus, apmąstymus, eksperimentinius modelius. Leidinio tikslas – integruoti, transformuoti, deformuoti humanitarines disciplinas, inicijuoti naujus tyrinėjimus ir projektus, atsiliepiant į informacines, technologines, politines pasaulio permainas ir globalizacijos iššūkius.

Jaunųjų fizikų mokykla „Fotonas“ / Lietuvos fizikų draugija, Šiaulių universitetas (1972–1998). 1998, [Nr.] 1(316), Šiauliai. 15 leid. per metus. Įvairaus dažnumo. Šiauliai. Antr.: 1997, Nr. 1–5 – Šiaulių pedagoginis institutas. Antr.: Jaunųjų fizikų mokykla „Fotonas“ / Lietuvos fizikų draugija, Šiaulių universitetas // Šiaulių universiteto jaunųjų fizikų mokykla „Fotonas“ (2010). Antr. variantas: Fotonas. ISSN 1648-9519. Ilgiausiai leidžiamas Šiaulių universiteto serijinis leidinys.

Jaunųjų mokslininkų darbai / Šiaulių universitetas; redaktorių kolegija: Vaclovas Tričys (vyriausiasis redaktorius); vyr. redaktorius doc. dr. Rytis Vilkonis (2014). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla (2003–2012); Vilnius: BMK leidykla (2013–2014). Mokslo žurnalas, leidžiamas nuo 2003 m. Įvairaus dažnumo. ISSN 1648-8776. Žurnalas skirtas jaunų (iki 35 metų)

amžiaus) mokslininkų – daktarų, aukštųjų mokyklų dėstytojų, doktorantų, magistrantų – atliekamų tyrimų rezultatams skelbti. Žurnalo periodiškumas – 4 leidiniai per metus: išleidžiamas balandžio, liepos, spalio ir gruodžio mėnesiais. Trijuose kasmetiniuose numeriuose spausdinami socialinių ir humanitarinių mokslų, o viename – kitų mokslo sričių straipsniai. Leidinio tikslas – skatinti jaunųjų mokslininkų kūrybinę veiklą, sudarant galimybes skleisti savo mokslines idėjas, paremtas tyrimais, stebėjimais ir eksperimentais.

Kaimo raidos kryptys žinių visuomenėje: mokslo darbai / Šiaulių universitetas. Socialinių mokslų fakultetas; vyr. redaktorius G. Šaparnis, vyriausiasis redaktorius ir sudarytojas Jonas Jasaitis (2012). Vilnius: BMK leidykla (2013). 2 leidiniai per metus. Kasmetinis. Įvairaus dažnumo. ISSN 2029-8846.

Kalbos aktualijos / Šiaulių universitetas. Humanitarinis fakultetas. Lietuvių kalbos draugijos Šiaulių skyrius; redaktorių kolegija: atsakingasis redaktorius Algirdas Malakauskas (ats. redaktorius ir sudarytojas). Leidžiamas nuo 1993 m. (leidėjai – Šiaulių pedagoginis institutas, Lietuvių kalbos draugija; red. kolegija: Genovaitė Kačiuškienė (ats. red.). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla. Įvairaus dažnumo. ISSN 1648-9470.

Kūrybos erdvės: mokslo darbų žurnalas / Šiaulių universitetas; redaktorių kolegija: sud. ir vyriausiasis redaktorius Rytis Urniežius. N 1 (2004). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla (2004–2012). Nuo 2013 m. – UAB BMK leidykla. Žurnalas leidžiamas nuo 2004 m.

Kasmetinis. ISSN 1822-1076. Per metus leidžiami du žurnalo numeriai. Recenzuojame mokslo darbų leidinyje „Kūrybos erdvės“ publikuojami originalūs humanitarinių mokslų srities menotyros krypties muzikologijos, dailėtyros, kitų menų, taip pat įvairių meno pedagogikos ir tarpdisciplininių mokslų šakų straipsniai.

Lyčių studijos ir tyrimai: mokslo leidinys / Šiaulių universiteto Lyčių studijų institutas, Socialinės gerovės ir negalės studijų fakultetas / Šiaulių universiteto Lyčių studijų centras, Vytauto Didžiojo universiteto Socialinių tyrimų centras, Vilniaus universiteto Lyčių studijų centras (2012); redaktorių kolegija: vyriausioji redaktorė Virginija Šidlauskienė. [1 (2005)]. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla. Tarpdisciplininis mokslo žurnalas leidžiamas nuo 2005 m. Kasmetinis. Įvairaus dažnumo. ISSN 1822-6310. „Lyčių studijos ir tyrimai“ – tarpdisciplininis mokslo žurnalas, kritiškai analizuojantis šių dienų lyties problematiką, lyčių sistemos tyrimų perspektyvas, apimančias humanitarinius ir socialinius mokslus, menus ir populiariąją kultūrą.

Meninio ugdymo aktualijos: [straipsnių rinkinys] / Šiaulių universitetas. Edukologijos fakultetas. Muzikos didaktikos katedra; redakcinė kolegija: Albina Katinienė. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla. Leidžiamas nuo 2004 m.

Mokytojų ugdymas: mokslo darbai / Šiaulių universitetas. Edukologijos fakultetas / vyr. redaktorė prof. habil. dr. Audronė Juodaitytė. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla (2002–2012). Žurnalą Šiaulių universitetas leidžia

nuo 2002 m. du kartus per metus – birželio ir lapkričio mėnesiais. Nuo 2013 m. žurnalą leidžia UAB BMK leidykla Vilniuje. Tiražas svyruoja nuo 80 iki 150 egz. ISSN 1822-119X. Žurnale publikuojami analitinio teorinio ir empirinio pobūdžio mokslo straipsniai, atspindintys socialiniams ir humanitariniams mokslams būdingą metodologiją.

Mokslas ir menas Šiaulių universite / Šiaulių universitetas. Kasmetinis. Leidžiamas nuo 1998 m. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla. ISSN 1648-7842.

Programmes and courses in English / Šiauliai university, editor Danutė Bulzgienė (2007/2009). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla. 2006. Vienas leidinys per dvejus metus.

Social Welfare: Interdisciplinary Approach / [Šiauliai University, Open International University of Human Development „Ukraine“] editorial board: editors-in-chief Ingrida Baranauskienė, Katerina Kolchenko. Vol. 1(1), 2011. Šiauliai: Publishing House of Šiauliai university. Kasmetinis. ISSN 2029-7424.

Šiaulių universitetas ir Atviras tarptautinis žmogiškosios plėtros universitetas „Ukraina“ (Ukraina) bendradarbiauja skatindami asmenų, turinčių negalę, socialinį dalyvavimą. Vienas iš tokių bendradarbiavimo pavyzdžių – leidžiamas mokslo leidinys „Social Welfare Interdisciplinary Approach“.

Socialiniai tyrimai: tarpdisciplininis požiūris: mokslo darbai / Lietuvos sociologų draugijos Šiaulių skyrius, Šiaulių universitetas / [Social research; Šiauliai University. Faculty

of Social Sciences]; vyriausiasis redaktorius Gediminas Merkys (1997–1999); Teodoras Tamošiūnas (2006–2014). Žurnalas leidžiamas nuo 1997 m. 2000–2003 m. žurnalas nebuvo leidžiamas. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla (2006–2014, Nr. 1(34)); Vilnius: UAB BMK leidykla (nuo 2014, Nr. 2(35)). Kasmetinis. Įvairaus dažnumo. ISSN 1392-3110.

Social research / Šiauliai University, the chief editor Teodoras Tamošiūnas. 2005 [no] 1(5). Šiauliai: Publishing House of Šiauliai university. Du leidiniai per metus. Tęšiamos leidinio „Socialiniai tyrimai“ laidos lietuvių kalba, ištisinis numeravimas.

Socialinis ugdymas / Šiaulių universitetas. Edukologijos fakultetas. Edukologijos katedra; redakcinė kolegija. Audronė Juodaitytė (vyriausioji redaktorė Daiva Malinauskienė). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla. Leidžiamas nuo 2001 m. Įvairaus dažnumo. ISSN 1392-9569.

Specialiųjų poreikių vaikų ugdymas / Šiaulių universitetas. Specialiosios didaktikos katedra. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla. Kasmetinis. Įvairaus dažnumo. Leidžiamas nuo 2002 m. D. 6 užregistruotas bibliografijos rodyklėje „Bibliografijos žinios. Knygos“. ISSN 1822-1203.

Specialusis ugdymas: mokslo darbai / Special education / Šiaulių universitetas. Specialiojo ugdymo mokslinis centras; vyriausiasis redaktorius Jonas Ambrukaitis (1998); Nr. 1(8). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla (1998–2013); Vilnius: UAB BMK leidykla (nuo 2014 m.). Vyr. redaktorė ir sudarytoja

prof. dr. Stefanija Ališauskienė. Leidžiamas nuo 1998 m. – birželio ir lapkričio mėn. Kasmetinis. Įvairaus dažnumo. Du leidiniai per metus. ISSN 1392-5369.

Specialusis ugdymas. Priedas / Šiaulių universitetas. Specialiojo ugdymo mokslinis centras. Atsakingoji redaktorė Stefanija Ališauskienė. 2007 m. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla. Kasmetinis.

Studentų darbai: bakalaurų ir magistrantų mokslinių darbų konferencija: programa ir pranešimų tezės / Šiaulių universitetas. Humanitarinis fakultetas; redakcinė kolegija: pirmininkas Bronius Maskuliūnas. 1999. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla. Kasmetinis. Iki 2006 m. buvo registruojamas bibliografijos rodyklėje „Bibliografijos žinios. Knygos“. ISSN 1822-9964.

Studijų programos / Šiaulių universitetas. 1998/1999. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla. Kasmetinis. Leidžiamas nuo 1998 m. ISSN 1822-2803.

Šiaulių universitetas. Absolventai / Šiaulių universitetas. Leidžiamas nuo 2001 m. Kasmetinis. Antr.: absolventai. Iki 2003 m. buvo registruojamas bibliografijos rodyklėje „Bibliografijos žinios. Knygos“. ISSN 1822-4717. Ėjo iki 2012 m.

Šiaulių universiteto veikla / Leidėjas Šiaulių universitetas. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla. Kasmetinis. Leidžiamas nuo 2002 m. Leidinys užregistruotas bibliografijos rodyklėje „Bibliografijos žinios. Knygos“. ISSN 1648-9640.

Literatūra

1. Plačiau žr.: Nekrašius, J. Pirmieji Šiaulių laikraščiai ir kiti spaudos leidiniai (nuo XIX a. pr. iki XX a. penktojo dešimtmečio). *Žurnalistika*, 2015/1, p. 78–106.
2. *Šiaulių miesto istorija 1940–1995 m.* (sud. J. Si-reika). Šiauliai: Saulės delta, 2007, p. 274.
3. Krivickas, J. *Šiaulių Juliaus Janonio vidurinės mo-kyklos istorija 1991–1996*. Šiauliai: Saulės delta, 1997, p. 86.
4. Šiaulių miesto tarybos 1994 m. sausio 27 d. sprendimas Nr. 433 „Dėl miesto metraščio lei-dybos atnaujinimo“. Šiaulių miesto Tarybos 1994 01 27 sprendimo Nr. 433 priedas „Šiau-lių metraštis 1990–1993“. *Savivaldybės žinios*, 1994 m. vasario 3 d., Nr. 3, p. 4.
5. Krivickas, J. *Šiaulių Juliaus Janonio vidurinės mo-kyklos istorija 1991–1996*. Šiauliai: Saulės delta, 1997, p. 86, 94.
6. Aksomaitis, S. Skaitant moksleivišką spaudą, už-pakalis neatbuks. *Šiaulių kraštas*, 1995 m. rugsėjo 23 d., p. A2; „Šiaulių naujienų“ inf. mokyklų lai-kraščiai. *Šiaulių naujienos*, 1995 m. spalio 13 d., p. 5.
7. Krivickas, J. *Šiaulių Juliaus Janonio vidurinės mo-kyklos istorija 1991–1996*. Šiauliai: Saulės delta, 1997, p. 102, 111.
8. Lietuvos Respublikos Seimo 1997 04 08 nutari-mu Nr. VIII-184 „Dėl Šiaulių universiteto įsteigi-mo“ nutarta nuo 1997-09-01 įsteigti Šiaulių uni-versitetą Šiaulių pedagoginio instituto ir Kauno technologijos universiteto Šiaulių politechnikos fakulteto pagrindu. *Pedagogas*. 1997 04 17, Nr. 13–14, p. 1; *Šiaulių universitetas*, 1997 m. rugsėjo 11 d., Nr. 1, p. 1. Atsisveikiname su „Pedagogu“. *Pedagogas*, 1997 m. birželio 23 d., Nr. 19–20 (959–960), p. 1.
9. *Gyvenimas JJG. 2009–2010 m. m. metraštis*. Šiauliai: Šiaulių Juliaus Janonio gimnazija, lei-dinio sudarytoja Daiva Gedminienė, 2010, p. 14–15.
10. Kavaliauskaitė, Ž. „Šiaulių krašto“ prenumera-toriams – elektroninis laikraštis. *Šiaulių kraštas*, 2010 m. rugsėjo 13 d., p. 2.
11. Urbonavičiūtė, R. Šiaulių universiteto gimna-zijos almanacho „Lucilijus“ pristatymas. *Šiaulių naujienos*, 2015 m. gegužės 27 d.
12. Puronas, V. Keli Šiaulių naujienų veidai. *Šiaulių naujienos*, 2013 m. sausio 12 d., p. 2.
13. Rimkus, V. Sienlaikraščių epocha. Lankstinukas *Vytėnio Rimkaus piešinių paroda „Sienlaikraščių epocha“*. Šiaulių dailės galerija. Šiauliai, 2013 m. vasario 15 – kovo 9 d.
14. *Mokslas ir menas Šiaulių universitete. 2011*. Šiau-liai: Šiaulių universitetas, 2012, p. 21.

Remia Spaudos, radijo ir
televizijos rėmimo fondas

V. Valiušaitis asmeninio archyvo nuotr.

Romualdas Ozolas – tarsi iš epo žanro

Vidmantas Valiušaitis

Iškart po Romualdo Ozolo mirties rašiau: „Simboliška: du Atgimimo šaukliai ir Kovo 11-osios akto signatarai – Algirdas Patackas ir Romualdas Ozolas – iškeliavo Anapilin Velykų laikotarpiu.

Simboliška todėl, kad Kovo 11-oji – savotiškos Lietuvos valstybės Velykos: tautos išėjimo iš nelaisvės namų ir valstybės prisikėlimo vėliava. Tad ir atsisveikindami su

mumis jie iškėlė Velykų – gyvybės pergalės prieš mirtį – vėliavas.

Ir Algirdą, ir Romualdą teko pažinti nuo pirmųjų Sąjūdžio atsiradimo dienų 1988-aisiais. Nors savo asmenybių sanklodomis jie buvo gana skirtingi žmonės, tačiau juos siejo ir nemaža bendrų bruožų. Bene svarbiausias jų – nelygstamas įsipareigojimas tautai ir jos laisvei. Abu suprato tautą

ne kaip minią, bet kaip sąmoningų ir susipratusių žmonių bendruomenę, kuri reikalinga visavertei asmenybės raiškai. Tautos ugdymui ir jos sąmoningumui puoselėti abu skyrė daug laiko, atidavė daug jėgų. Kiekvienas iš jų paliko vertingą kūrybinį palikimą. Jų abiejų reikšmė ilgainiui didės. Drįščiau vadinti juos Atgimimo ažuolais. Romualdo net ir pavardė – ažuolas. Latviškas ažuolas, neišraunamai išsisknijęs lietuviškoje žemėje, išaugęs šios žemės kultūros syvais.

Lenkiu galvą prieš šių Sąjūdžio bendražygių šviesų atminimą. Jie buvo garbingi, tiesūs, principingi žmonės. Jų pasigiesiu. Pasigiesiu akių, kurios spinduliavo tikėjimą ir viltį. Pasigiesiu vyriško rankos paspaudimo – ryžto ir valios ženklą. Pasigiesiu jų balso viešumoje – savotiško sąžinės aido. Net ir tais atvejais, kai nuomonės kartais išsiskirdavo, negalėdavai negerbti jų pozicijų. Jos buvo grindžiamos ne nuotakomis ar momentiniais įspūdziais, bet tvirtai argumentuotomis įsitikinimų nuostatomis, nuosekliai iš pasaulėžiūros plaukiančiomis vertybėmis.¹

R. Ozolas buvo rašto kultūros žmogus. Sakyčiau, protestantiškos tradicijos, kuriai būtent užrašytas, o ne pasakytas žodis buvo viskas. Dauguma lietuvių vis dar gyvename „pasakojamojo žanro“ tradicijoje. Užrašyti gyvenimo įvykius, mintis, disciplinuoti save ir palikti liudijimus „žmogumi buvus“, kaip mokė V. Kudirką, vis dar nesame tinkamai įsisąmoninę. Skirtingai, pavyzdžiui,

nuo žydų, kurie ypač skrupulingai ir tiksliai dokumentuoja gyvenimo tėkmę. O lietuviai vis dar pasakoja. Vaikai – dar šį tą atsimenta. Vaikaičiai – jau nebe.

Gal dėl to mitai, perduodami iš lūpų į lūpas, prikuriami, perkuriami ir papildomi, lietuviams artimas žanras. Jau puoselėjami ir Sąjūdžio laikų mitai, nes daugelis to meto įvykių nebuvo tiksliai dokumentuota, užrašyta, paliudyta. Tai – iš kultūrinės tradicijos, palikusios tik lyrinę tautosaką, ne epą. Net lietuvis karalius Jogaila, kitaip nei kitų tautų valdovai, mirtį pasitikdavę neretai dramatiškai – ant žirgo, kovos lauke, kartuvėse ar ant ešafoto, – atsiskyrė su šiuo pasauliu lyriškai: klausėsi lakštingalos giedojimo, peršalo, pasiligojo ir taip baigė savo gyvenimo dienas...

R. Ozolas buvo kitoks. Jis buvo iš epo žanro. Jis kovojo. Apaštalo Povilo žodžiais, „gerą gyvenimo kovą“. Iki paskutinio atodūšio. Ir mirė „su kardu rankoje“. Tik jo kalavijas buvo ne Damasko plieno. Jo kalavijas buvo žodis. Aštrus. Tikslus. Skrodžiantis. Kaip tikro Žodžio apaštalo.

Romualdas neabejojo, kad Knygoje parašyta teisingai: „Pradžioje buvo Žodis, tas Žodis buvo pas Dievą, ir Žodis buvo Dievas.“ Todėl 2008-aisiais, kai atotrūkis tarp žmonių ir valstybės pasidarė jau akivaizdus, „Metuose“ jis rašė: „Man svarbu, ką mes, Sąjūdžio ir jo meto žmonės, darome, kaip atsakome į kalbas, kad Lietuvos Respublikos 1992 metų Konstitucija kurta ir priimta euforijos sąlygomis ir užtat šiandien šaltesnių galvų gali būti kaip nori taisoma <...>“.

¹ V. Valiušaitis. R. Ozolas: mūsų pareiga – pasipriešinimas. *Delfi*, 2015 m. balandžio 7 d. Prieiga internete: <<http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/r-ozolas-musu-pareiga-pasipriešinimas.d?id=67634760>>.

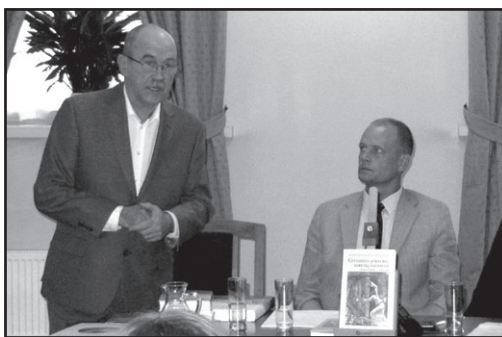
Man gaila tų žmonių. Sakau jiems tiesiai: nieko šiame pasaulyje jie dar nesuprato. Nieko. Nes viskas gimsta iš žodžio.⁴²

Ir vis dėlto ne politinė R. Ozolo veikla, mano supratimu, buvo jo gyvenimo žygdarbis. Ji – reikšminga, dalimi lėmė ir formavo Romualdo tapatybę. Tačiau ne Sąjūdžio tarybos vicepirmininko pareigos, ne Centro partijos lyderio, ne Seimo pirminko pavaduotojo postai jo biografijoje yra svarbiausia. Jo gyvenimo žygis – dienoraštis, kurį jis pradėjo rašyti 1956 m. ir tęsė iki tol, kol nulaikė rankoje plunksną.

Tas nesupras šitų grumtynių su pačiu saviimi įtampos, kas nėra pabandęs rašyti dienoraščio pats. Bent metus. Bent pusmetį. Diena iš dienos. O R. Ozolas tai darė. Ir ištesėjo beveik 60 metų! Jo politinė, publicistinė, žurnalistinė, visuomeninė veikla faktiškai tapo išnašomis ir pastabomis jo gyvenimo dienoraščio paraštėse.

Šiandien turime keliolika reikšmingų jo tomų. Galimas daiktas, paskelbta dar ne viskas. R. Ozolo dienoraščiuose kone padieniui atspindimi svarbūs Lietuvos istorijos laikotarpiai, įskaitant sudėtingą nepriklausomos valstybės atkūrimo procesą. Jis buvo to proceso veiksnys ir tarinys. Suprantama, kad perspektyva – asmeninė, subjektyvi. Tačiau esminga tai, kad žvilgsnis į epochų kaitą, nepriklausomos valstybės raidą fiksuojamas dienoraščio įrašais. Tai

² R. Ozolas. Ar mūsų valstybė – mūsų? *Bernardinai.lt*, 2015 m. balandžio 8 d. Prieiga internete: <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2015-04-08-romualdas-ozolas-ar-musu-valstybe-musu/129472>>.

Knygų pristatyme 2013 m. liepos 25 d. Signatarų namuose

V. Valiušaičio asmeninio archyvo nuotr.

padidina liudijimų vertę, nes faktas, įvykis ar procesas reflektuojamas iškart, kaip tuo metu jis buvo matomas, kaip suvokiamas. Tuo dienoraštis ir skiriasi nuo atsiminimų. Atsiminimai tam tikra prasme yra „lengvesnis“ žanras, nes jų autorius turi laiko perspektyvos ir kontekstinės informacijos pranašumą prieš dienoraščio autorių.

Gal tai viena iš priežasčių, kodėl atsiminimų žanras lietuvių kultūroje yra gausus, spalvingas, tuo metu dienoraščio – palyginti skurdus. Galimas daiktas, nėra antro lietuvių autoriaus, kuris dienoraščio rašymo išverme, intensyvumu ir verte prilygtų R. Ozolo darbui. Turime, žinoma, Mykolo Römerio didelį ir vertingą dienoraštį apie pirmosios Lietuvos Respublikos tapsmą ir valstybės raidą. Bet jis parašytas lenkiškai, lenkiškos kultūros subrandinto žmogaus, nors išverstas lietuviškai. Išleisti jau 7 tomai. Taip pat yra Gabrielės Petkevičaitės-Bitės „Karo meto dienoraštis“, Zenono Blyno „Karo metų dienoraštis, 1941–1944“, keletas kitų. Tačiau laiko aprėptimi jie toli gražu neprilygsta R. Ozolo įvykdytam užmojui.

R. Ozolo pastanga tokia didelė ir tokia fundamentali, kad jis kol kas dar nėra nei rimtai perskaitytas, nei tinkamai supastas. Tiek istorikų, tiek plačiosios visuomenės. Jo laikas dar ateis.

Kitas žmogus, kuris dienoraščio jei ir nerašė (bent nėra paskelbęs), tačiau skrupulingai dokumentavo įvykius ir politinio gyvenimo vyksmą, vėliau papildęs juos atsiminimais bei komentarais ir visa tai sudėjęs į knygas, yra Vytautas Landsbergis. Gerai, kad lieka ne viena liudininkų perspektyva į praėjusius laikus.

Bet grįžtu prie R. Ozolo. Buvau paprašytas pateikti pluoštą atsiminimų, tad dera pažymėti ir savo asmeninį santykį su juo.

Per tą daugiau kaip ketvirtį amžiaus trukusią pažintį asmeninio bendravimo nebuvo labai daug. Nesu tikras, ar R. Ozolas apskritai buvo linkęs leisti laiką tik maloniems pasišnekėjimams. Kiek prisimenu tuos susitikimus, jie visada būdavo „su reikalu“, dalykiški, ribotos trukmės, nes nustatytu laiku jis turėdavo jau kitų įsipareigojimų.

Esu porą kartų lankęsis jo bute Savičiaus tvėje, sykį viešėjau jo sodyboje Varėnos rajone. Tačiau dažniausiai susitikdavome kurioje nors Vilniaus senamiesčio užėigų prie puodelio kavos ar stiklo alaus. Ir tie reikalai paprastai būdavo visuomeniniai: kokios nors konferencijos, renginiai, paskaitos ar pranešimai, kai jis arba aš būdavome kviečiami dalyvauti, pasisakyti, peržiūrėti renginių programas ar dokumentus.

Niekad mūsų kalbos nepakrypdavo į asmeninio gyvenimo temas. Galėjo susidaryti

įspūdis, kad asmeninio gyvenimo Romualdas tarsi ir neturi – jis visas buvo visuomeninės veiklos sukuryje. Tik vieną sykį, pakrypus kalbai apie 1991 m. sausio 13-osios įvykius, jis labai santūriai paminėjo šeimos tragediją ir išreiškė mintį, kad jo 18-mečio sūnaus Džiugo žūtis Naujųjų metų naktį į 1991-uosius nebuvo atsitiktinė. Jis manė, kad tai buvo kerštas už jo, kaip to meto vicepremjero, politinę poziciją ir bandymas morališkai jį sužlugdyti.

Kas dėjosi Romualdo širdyje anų įvykių metu ir vėliau – žinojo tik jis pats. Tačiau dvasinį R. Ozolo stoicizmą parodo 1991 m. sausio 6 d. ir sausio 9 d. dienoraščio įrašai: „Buvo Eduardas. Pranešė, kad sausio 15-ąją numatytas karinis perversmas Lietuvoje. Matyt, su Gorbačiovo žinia. Ar jam neprieštaraujant. Naudžiūnas žino apie Čepaičio rengiamą perversmą ir tuo pasinaudos. Gorbačioviui jau nuvežtas dokumentas, kurį jis paskelbs po perversmo. CK dirba generolų grupė, išspausdinti po perversmo kabinsimi atsišaukimai. <...> Namie ramu. Peržiūrėjom laikraščius su užuojautom, motina perskaitė, kas apie Džiugą. Pažiūrėjom „Vremią“ ir „Panoramą“. Paskui gerai, kad neišjungiau Andrikenės ir Čepaičio. Vyriausybė nepakluso – įveda kainų pakėlimą neįtikrinus kompensacijos mechanizmo. Nepriklausomybės partija renka konsultacinę tarybą. Kitaip sakant, skelbia perversmo pradžia.“³

³ R. Ozolas. Aušros raudoniai. Sugyvenimai arba 1990–1992 metų dienoraščių puslapiai. V., 2010, p. 156–157.

Čia – visas R. Ozolas. Labai aiškiai suvokiamos virš Lietuvos pakibusios ir jo šeimą palietusios tragedijų proporcijos. Atitinkamas dėmesys – ir jo dienoraštyje. Šeimai – du sakiniai. Sakytum, savotiškas antipodas prezidento A. Smetonos, kuris 1940 m. birželio 15 d. panašiomis aplinkybėmis su šeima pasitraukė iš Lietuvos. Skaitant 1940-ųjų vasaros prezidento korespondenciją⁴, proporcijos – atvirkščios. Dvasinio nerimo, kas vyksta su likimo valiai palikta šalimi, – neįstumi. Pagrindinis rūpestis – kas bus su juo, jo šeima ir personalu, atsidūrus užsienyje be nuolatinių pajamų...

Štai kita detalė, kuri kalba apie R. Ozolą. 1991 m. birželio 22 d. Kauno filharmonijos rūmuose buvo surengtas 1941 m. birželio 23 d. sukilimo 50-mečio minėjimas. Man teko prisidėti prie šios konferencijos organizavimo. Nepaisant įtemptos politinės padėties ir didelio jo užimtumo – puldinėjami ir deginami Lietuvos muitinių ir pasienio punktai, vyko sunkios derybos su SSRS, organizavosi Šalčininkų autonomijos šalininkai, o R. Ozolas tuo metu buvo ne tik parlamentaras, bet ir valstybinės derybų su SSRS delegacijos narys, Regioninių problemų komisijos pirmininkas, – jis sutiko atvykti į Kauną ir konferencijoje perskaityti pranešimą. Suprato įvykio svarbą ir reikšmę.

Atvyko be teksto. Rengtis, suprantama, neturėjo kada. Kalbėjo ekspromtu, bet rišliai, įtaigiai, įtikinamai, sistemingai. Paskutinę jo kalbos dalį verta pacituoti. Ji atspindi ne

vien ano meto atmosferą bei nuotaikas, bet ir R. Ozolo asmeninį santykį su valstybe ir istorija.

„Pirmoji pareiga – išvesti Lietuvą į pasaulinį pripažinimą *de facto* ir *de jure*. *De facto* mes jau pripažįstami. O juridškai būsime pripažinti tada, kai su mumis pasirašinės sutartis.

Antroji mūsų pareiga tuo atveju, jeigu tai neįvyks, – pasipriešinimas. Pasipriešinimas ta forma, kuria privalo pasipriešinti valstybė. Noriu pabrėžti, kad tuo klausimu nėra apie ką diskutuoti. Reikia daryti tai, ką mums liepia daryti 1940-ieji, 1941-ieji ir 1944–1953-ieji metai.

Mes turime armiją, nors jos taip nevadiname. Mes neturime jai ginklų, bet privalome jų gauti. Ir jeigu mes nesipriešinsime dabar ginklų, mes nebūsime užbaigę to nelaimingo atvejo iki galo. Užbaigę taip, kaip to reikalauja istorija. Todėl pasirinkimo neturime. Gyvename daugybėje parametru, kurie nuo mūsų nepriklauso. Bet vieną mes turime – tai savo laisvės jausmą. Ir sugebėjimą juo disponuoti. Aš džiaugiuosi, kad iki šiol disponuojama juo vis dėlto sėkmingai.“⁵

2012 m. gegužę, kai Kaune buvo perlaidojami Juozo Brazaičio palaikai, kilo diskusijos, pasireiškė spaudimas Lietuvai net tarptautiniu mastu – iš Rusijos, Izraelio. Daugelis veikiančių politikų ne tik vengė pareikšti nuomonę, bet, skirtingai nuo

⁴ A. Smetonos korespondencija 1940–1944. K., VDU, 2000.

⁵ V. Valiušaitis. R. Ozolas: mūsų pareiga – pasipriešinimas. *Delfi*, 2015 m. balandžio 7 d. Prieiga internete: <<http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/r-ozolas-musu-pareiga-pasipriesinimas.d?id=67634760>>.

prezidento Valdo Adamkaus ir Vytauto Landsbergio, nedrįso atvykti netgi į laidotuves. R. Ozolas elgėsi priešingai. Jis nesibaimino kalbėti, ką galvojo: „Kai kalbama apie Juozą Brazaitį, tai visų pirma kalbama apie valstybę. Apie atsakomybę už valstybės likimą. Būtent J. Brazaitį matau kaip vieną iš iškiliausių ir atsakingiausių mūsų iškairinės arba pirmosios Respublikos žmonių. Itin sunkiu, itin sudėtingu Lietuvos likimui laikotarpiu J. Brazaitis ėmėsi atsakomybės, kaip dera absoliučiai sąmoningam ir atsakingam žmogui. <...> Manau, kad tik tie, kurie galėjo patys savimi pasitikėti kaip lietuviais, galėjo kukliai, ramiai, bet kietai reikalauti bei atstovauti Lietuvos interesams. Aš čia kalbu visų pirma apie J. Brazaitį kaip apie švariausios sąžinės žmogų, kaip apie kuklų, didžiausios atsakomybės žmogų. Jis galėjo daug kam neįtikėti. Labai daug kam nepatikti. Tai, ką aš žinau apie Laikinąją Vyriausybę, J. Brazaitį ir kitus ministrus, aš tikrai jiems reiškiu visišką pasitikėjimą kaip to meto Lietuvos atstovais. Ir suprantu, kad visur šalia buvo *brudo*. Tokio, kokio mes ir šiandien aplink save turime. <...>

Aš su labai primygtiniu tvirtinimu drįstu išeiti į viešumą sakydamas: yra principiniai dalykai, kurie turi būti apibrėžiami kaip nekvestionuojami. Ir tai nepriklauso nuo istorijos faktų gausumo ar negausumo. Tai priklauso nuo mūsų gebėjimo suvokti, suprasti ir patiems sau užsiduoti norą per istoriją gyventi kaip tautai, kuri turi ateitį. Čia yra patys svarbiausi dalykai. Man atrodo, kad visa tai, ką mes čia nagrinėjome, ypač Laikinosios Vyriausybės klausimą, yra vienareikšmiškai didis įvykis Lietuv

istorijoje. Turime pasakyti, kad Laikinoji Vyriausybė įsirašo į lietuvių tautos kovų už nepriklausomybę seką, kaip ypač gerbtinas žingsnis. Žingsnis, kuris rodo, kad bet kurioje situacijoje lietuviai ir Lietuva sugebės ieškoti išeities. Ir – garbingai.“⁶

Su dideliu malonumu, pagarba ir dėkingumu prisimenu Romualdą kaip mano paties rašto darbų skatintoją ir palaikytoją. Jis nuolat kartodavo, kad mintis reikia užrašyti. Užrašytas – paskelbti. Paskelbtas – susisteminti, išleisti knygos pavidalu. Ne kartą esu girdėjęs jo imperatyvų klausimą: „Kada bus knyga?“

Kai 2006 m. sudariau Atgimimo publicistikos tomą, R. Ozolas mielai sutiko parašyti įvadinį straipsnį ir dalyvavo pristatant knygą. Jo žodžiai, pasakyti apie mano kūrybą, drauge kalba ir apie paties Romualdo idealą, kurio jis siekė kantriai, su nepalaužiamu atkaklumu – visą gyvenimą: „Vidmantas Valiušaitis – ne vienadienių reportažų rašytojas. Gal dėl to dienraščiuose jo publikacijų nedaug teaptiktume. O toje susvertoje ir palyginti ramioje kalbėsenoje nuolat skambantis kasdieninės politikos motyvas drausminamas dviejų polių įtampos: asmens doros pozicijų, paremtų amžinosiomis Vakarų krikščioniškosios civilizacijos dorovės bei elgesio normomis, ir bendruomenės pozicijų, kurių tikslas – nacionalinės valstybės siekis, valstybės patikimumas ir tinkamumas gyventi joje ir kaip asmeniui, ir kaip

⁶ V. Valiušaitis. Kodėl J. Brazaicio perlaidojimo ceremonija sukėlė tiek aistrų? *Delfi*, 2012 m. gegužės 25 d. Prieiga internete: <<http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/kodel-j-brazaicio-perlaidojimo-ceremonija-sukele-tiek-aistru.d?id=58794181>>.

piliečiui – oriai, tikslingai ir prasmingai. Tai ne itin dažna mūsų publicistų apsisprendimo kryptis, tuo labiau – tokio tikslingo ir tokio produktyvaus apsisprendimo.“⁷

2013 m. jis vėl pagerbė mano triūsą ir sutiko Signatarų namuose dalyvauti pristatant kitą publicistikos knygą „Gyvuosius

⁷ R. Ozolas. Atgimimo publicistiką seikėjant. Kn.: V. Valiušaitis. Kada prasideda diena nauja. Reporterio užrašai apie mūsų laisvę ir nelaisvę. V., 2006, 358 p.

apraudu, mirusių šaukiuos. Politikos skliaute – velnio arija“, už kurią 2014 m. man buvo paskirta Vinco Kudirkos premija. Tačiau nė kiek ne mažiau nei V. Kudirkos premiją vertinu R. Ozolo įsteigto ir redaguoto žurnalo „Nepriklausomybės sąsiuviniai“ nominaciją, paskirtą man 2013 m. „už esminį indėlį į nacionalinės istorinės sąmonės gilinimą ir plėtojimą“.

Šie žodžiai lieka man kaip šviesios atminties bičiulio Romualdo Ozolo priesakas ir moralinis testamentas.

Remia Spaudos, radijo ir
televizijos rėmimo fondas

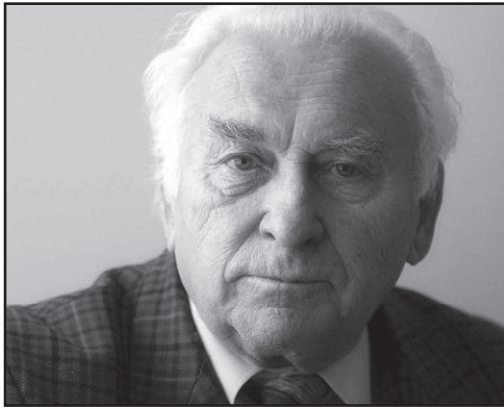
Stanislovas Pleskus – žurnalistų bendruomenės vienytojas

Vytautas Žeimantas

Vilniuje 2015 m. liepos 21 d., eidamas 87 metus, staiga mirė žinomas žurnalistas, LŽS tarybos ir valdybos narys, ilgametis LŽS Senjorų klubo pirmininkas Stanislovas Pleskus.

Kolega Stanislovas gimė 1929 m. gegužės 1 d. Aginčių kaime, Želvos valsčiuje, Ukmergės apskrityje.

„Gimiau mažame Aginčių kaimelyje. Buvau vyriausias. Po manęs gimė dar du broliai ir sesuo. Nors gimiau Aginčių kaime, bet keturmetę mokyklą baigiau tėvams persikėlus į motinos ūkį Pilionių kaime, esantį prie jaukaus Želvos miestelio. 1941 m. įstojau į Ukmergės A. Smetonos vardo gimnaziją, kurią baigiau

Stanislovas Pleskus. *V. Žeimanto nuotr.*

1949 m. „ – savo vaikystę prisimena kolega Stanislovas.

Apie savo gimtinę ir Želvos miestelį jis mėgdavo pasakoti ir visada tik šviesiomis spalvomis. Nuoširdžiai mylėjo tą Ukmergės krašto kampelį. Net LŽS nariams surengė ekskursiją į Želvą. Važiuome pilname autobuse ir geresnio gido turbūt niekada neturėsime. Stanislovas galėjo kalbėti apie kiekvieną namą, kiekvieną senesnę medį.

Žurnalistika jį traukė nuo jaunumės. Iš pradžių rašė į mokyklos sienlaikraštį, vėliau – į rajono spaudą. Greitai pomėgis tapo profesija.

„Nuo 1947 m. pradėjau bendradarbiauti Ukmergės apskrities laikraštyje „Tarybinis kelias“. Baigęs gimnaziją 1949 m. tapau šio laikraščio literatūriniu darbuotoju. 1951 m. pradėjau dirbti naujai susikūrusio Smėlių rajono laikraščio redakcijos atsakinguoju sekretoriumi. Dirbau iki 1955 m., iki šio rajono likvidavimo“, – prisimena kolega Stanislovas.

Vėliau Vilniuje buvo aukštieji mokslai. Juos baigęs 1959 m. pradėjo dirbti „Valstiečio laikraščio“ skyriaus vedėju. Rašė brandžius straipsnius apie Lietuvos kaimą, jo žmones, problemas. Buvo pastebėtas. 1962 m. jam pasiūlyta vadovauti Alytaus rajono, vėliau Alytaus miesto ir rajono laikraščiai „Kommunistinis rytojus“. Jis aktyviai domėjosi Alytaus kraštu, jo dėka laikraštis populiarėjo. 1967 m. įstojo į Lietuvos žurnalistų sąjungą, išrinktas LŽS valdybos nariu. 1968–1984 m. buvo tuomet aktyviai veikiančio „Dainavos“ žurnalistų kūrybinio susivienijimo pirmininkas.

Žurnalistinė branda leido kolegai Stanislovui vis drąsiau gilintis į Alytaus regiono problemas, nebijoti kelti į viešumą negeroves, kitaip kritikuoti valdžios veiksmus. Tai, aišku, negalėjo patikti valdžiai.

„Laikraščio redaktorius pareigas ėjau iki 1983 m. Deja, miesto partijos komitetas nusprendė, kad šioms pareigoms jau nebentinku, nors laikraštis buvo apdovanojamas sąjunginėmis ir respublikinėmis premijomis, o man buvo suteiktas nusipelnusio žurnalisto garbės vardas, 1973 m. išleidau knygą „Alytus“, – sakė kolega Stanislovas. – Taip 1983 m. tapau Lietuvos telegramų agentūros Alytaus zonos korespondentu. O persikėlęs gyventi į Vilnių – Eltos skyriaus vedėju, atsakinguoju sekretoriumi. Eltoje dirbau iki 1990 m.“

Nuo 1991 m. jis buvo žurnalo „Baltijos elektronika“ redaktorius, laikraščio „Medikų žinios“ atsakingasis sekretorius, laikraščių „Bendrovės naujienos“ ir „Pašilaičių žinios“

korespondentas. Rašė žemės ūkio, ekonomikos, visuomenės gyvenimo klausimais.

Kolega Stanislovas aktyviai veikė Lietuvos žurnalistų sąjungoje.

„2000 m. kovo mėnesį buvau išrinktas LŽS Vilniaus Senjorų klubo pirmininku. Vėliau kelis kartus perrinktas. Taip pat esu išrinktas LŽS tarybos ir valdybos nariu. Man patinka dalyvauti žurnalistų sąjungos veikloje. Džiugu visada jausti kolegų draugiškumą“, – pasakojo kolega Stanislovas.

Ypač daug jis nuveikė vadovaudamas LŽS Senjorų klubui. Jo iniciatyva 2004 m. buvo priimti Senjorų klubo nuostatai, kuriuose apibrėžti tikslai ir uždaviniai, narių teisės ir pareigos, valdymas. Iš pradžių klubo veikloje vyravo tuo metu aktualesni organizaciniai ir narių materialiniai klausimai. Pradėjus jam vadovauti, imta spręsti ir kūrybinius, visuomeninius klausimus. Vykdamo įdomūs susitikimai su mokslininkais, ministrais, Seimo nariais, visuomenės ir atskirų partijų veikėjais, rašytojais, meno darbuotojais. Jo iniciatyva 2009 m. išleista knyga „Senjorai“.

„Knyga „Senjorai“ yra savotiškas Senjorų klubo narių žurnalistinio kelio priminimas kitiems ir prisiminimas saviems. Čia kiekvienas sau buvo autorius, redaktorius ir korektorius. Knyga buvo kuriama laisvai, nesilaikant kokio nors išankstinio šablono. Todėl ji išėjo įdomi, turinti ir

istorinę, ir bibliografinę vertę“, – sakė kolega Stanislovas.

2005 m. jis buvo vienas iš Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos steigimo iniciatorių. Jam suteiktas Lietuvos meno kūrėjo statusas, 2007 m. apdovanotas medaliu „Už nuopelnus žurnalistikai“.

„Vis dar nežinau, kaip teisingai turėjau kreiptis į bendražygį ir bičiulį Stanislovą Stasiuką. Mielas ir gerbiamas Stanislovai arba Stasiuk jam tiko vienodai gerai. Žurnalistų sąjungoje jis buvo ir liko ikona. Symbolis. Ne žurnalistikos, o žurnalistų bendruomenės vienytojo. Šiandien kritikų ir prisitaikėlių gyvenime kaip ir žurnalistikoje yra daug daugiau nei tų, kurie stengiasi padėti ir vieniems, ir kitiems išlikti žmonėmis. Todėl Stasiukas, vadovaudamas LŽS Senjorų klubui, iš esmės tapo unikaliu gyvenimo būdo pavyzdžiu daugeliui naujų narių. Man irgi. Nuoširdus pavydas visada persekios jį pažinojusius. Daugelis žmonių nuolat mokosi gyventi, o Stasiukas, man atrodo, mokėjo tiesiog gyventi. Todėl visos gyvenimiškos pamokos, kurias jis nemokamai man ir visiems kitiems dalijo kasdien, bus įgyvendintos Žurnalistų sąjungoje. Tai mažas pažadas ir didelis įsipareigojimas mielam ir gerbiamam Stanislovui“, – teigia LŽS pirmininkas Dainius Radzevičius.

Jo palaikus priglaudė Vilniaus Kairėnų kapinės. Lietuvos žurnalistų šeima neteko kūrybingo kolegos ir gero bičiulio.